

525-ci qəzet

4 avqust 2012-ci il, şənbə, №139 (3695). Qiyməti 40 qəpik

www.525.az

İrandan azərbaycanlı jurnalistlərə qadağa

RƏSMİ TEHRAN HƏBS EDİLMİŞ ŞAIRLƏRİN MƏHKƏMƏSİNDE İŞTIRAK ETMƏK İSTƏYƏN MƏTBUAT NÜMAYƏNDƏLƏRİNƏ VİZA VERMƏK İSTƏMİR

"Səfirliyə viza üçün müraciət edən jurnalistlərin sənədləri tərcümə olunaraq İranın Xarici İşlər Nazirliyinə göndərilib. Biz də ordan cavab gözləyirik. Cavabin nə vaxt gələcəyi isə bəlli deyil". Bu sözləri Lent.az-a açıqlamasında İranın Azərbaycandakı səfirliyinin müşaviri Məhəmməd Əli Şəmsipur deyib.

Xatırladıq ki, Azərbaycan jurnalistləri İranda həbs olunan azərbaycanlı genç şairler Fərid Hüseyn ve Şəhriyar Del Gerani (Hacızadə) barədə etraflı məlumat almaq üçün İrana getmək niyyətindədirlər. Səfər Lent.az-in təşəbbüsü ilə həyata keçirilir. Lent.az-dan Səbuhi Məmmədli, APA-dan Ramil Məmmədli, "Salamnews"dan Fərdin İsaçadə, "Yeni Müsavat"dan Fərahim İlqaroglu, "Mərkəz.az" saytından Mahir Məmmə-

dov, habelə müsteqil jurnalist Cəmil Məmmədli-dən ibarət jurnalist heyəti İrana getmək üçün səfirliyə müraciət ediblər. Həmçinin, "İnsan Haqları Uğrunda" İctimai Birliyin sədri, jurnalist Eynulla Fətullayev də bu təşəbbüsə qoşulub. 20 gün əvvəl, iyulun 13-dən viza üçün İranın Azərbaycandakı səfirliyinin konsulluq idarəsinə müraciət edən jurnalistlərə hələ də viza verilməsi gecikdirilir.

Həbs olunan şairlərin Təbrizdə keçiriləsi məhkəməsi isə avqustun 7-nə təyin edilib. Qarşıda iki gün istirahət günləri olduğundan bazar ertəsi viza veriləsə belə jurnalistlərin səfəri texniki cəhətdən mümkün deyil.

Şəmsipur onu da deyib ki, Tehrandan cavab gələn kimi jurnalistlər məlumatlandırılacaq.

ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 2200-dən çox xəstə və yaralı daşıyıb

Səh.6

Xamnei "Qarabağ fətva"sı verib

Səh.6

Azərbaycanda 40 dərəcə isti olacaq

Səh.6

Türk diplomatlar erməni siyasetçilərlə görüşüb?

Səh.6

Belarusda parlament seçkilərinin tarixi məlum olub

Səh.6

Ermənilərin əli ilə "xilas ediləcək" Urmiya

İRAN HÖKUMƏTİ GÖLƏ SU VURULMASI ÜÇÜN ERMƏNİSTANLA RAZILAŞMA ƏLDƏ EDİB

Səh.4

Zakir Qaralov bu il cəzalandırılan prokurorların sayını açıqladı

BAŞ PROKURORLUQDA GENİŞ ƏMƏLİYYAT MÜŞAVİRƏSİ KEÇİRİLDİ

Səh.4

1956-ci il Macar üsyəninin azərbaycanlı qurbanları

Səh.10-11

Gənc yazar Zərdüşt Şəfini itirdik!

Səh.16

"İnternet mediada peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yığmaq yarışı gedir"

"AZƏRBAYCAN TƏDRİS AKADEMİYASI" JURNALİSTİKA MƏKTƏBİNİN RƏHBƏRİ İLHAMƏ NOVRUZOVANIN FİKRİNCƏ, MƏTBUATDAN TELEVİZİYAYA GETMİŞ JURNALİSTLƏRİN PEŞƏKARLIĞI DAHA YÜKSƏK, SÖZ EHTİYATI DAHA GENİŞ OLUR"

Səh.22

Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov Böyük Britaniyada görüşlər keçirib

Bakı Ali Neft Məktəbinin rektoru Elmar Qasımov Böyük Britaniyaya işgüzar səfər edib. Bakı Ali Neft Məktəbindən verilən məlumatə görə, səfərdə məqsəd Bakı Ali Neft Məktəbində ingilis dilinin tədris proqramına dair razılıq əldə edilməsi, eləcə də məktəbin inzibati və professor-müəllim heyətinin gələcək fəaliyyətinə dair əsas məsələlərin müzakirəsi olub. İki günlük səfər çərçivəsində keçirilmiş görüşlərdə Heriot-Vatt Universiteti ilə Bakı Ali Neft Məktəbinin işçi heyətinin birgə fəaliyyətinə dair məsələlər, mühəndis hazırlığı proqramlarının baza tələbəri, metodiki və texniki terminatı, virtual təhsil mühiti, biliklərin qiymətləndirilməsi, keyfiyyətin təminatı, proqramın strukturunu, müəllimlərin təqdiminqi və sair kimi akademik və inzibati məsələlərin həlli ilə əlaqədar əməkdaşlıq tədbirləri konkretləşdirilib. Müzakirələr nəticəsində Bakı Ali Neft Məktəbinə qəbul olmuş tələbələrə ilk tədris ilində Heriot-Vatt Universitetinin proqramı əsasında ingilis dilinin tədrisinin təşkili ilə bağlı kompleks məsələlərin həlli mexanizmini eks etdirən müqavilə imzalanıb.

S.QARAYEVA

"Kənd təsərrüfatı, ekologiya ilə bağlı ixtisaslara daha çox diqqət verilməlidir"

"Son iki ildə xaricdə təhsillə bağlı ixtisaslar seçilərkən Prezident yanında Təhsil üzrə Komissiyanın tövsiyəsi ilə yalnız müəyyən edilmiş ixtisaslar prioritət götürür. Bunlar əsasən, fundamental elmlər, mühəndislik, kənd təsərrüfatı və turizm sektoru ilə bağlı ixtisaslardır". Bunu jurnalistlərə təhsil nazirinin müavini Qulu Novruzov deyib. Nazir müavini bildirib ki, kənd təsərrüfatı, ekologiya, etraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı ixtisaslara daha çox diqqət verilmelidir: "Gənclərin biznes və iqtisadiyyat sahəsində olan elmlərə maraqlı artıb, halbuki cəmiyyətin inkişafı daha çox fundamental elmlərin inkişafı ilə bağlıdır. Öten 4 il ərzində "2007-2015-ci illərdə xaricdə təhsillə bağlı Dövlət Proqramı"nın təqaüdçülərinin ixtisaslar üzrə göstəricilərini araşdıranda görürük ki, müraciət edənlərin 80 faizi iqtisadiyyat və idarəetmə elmlərini seçib. Bu il kənd təsərrüfatı üzrə cəmi bir neçə nəfər müraciət edib. Halbuki Azərbaycanda işləyən əhalinin 1/3-i aqrar sektorda çalışır. Azərbaycanda aqrar sektor inkişaf etməli, biz idxlə ölkəsində ixrac əlkəsinə çevriləmeliyik. Təhsil Komissiyasının bu qərarı gənclərin həmin sahələrə maraqlını artırır, bu il yalnız Kanada universitetlərinə mikrobiologiya, gen mühəndisliyi, genetika ixtisasları üzrə onlarla tələbə göndəriləlib".

S.QARAYEVA

Baş redaktor: Rəşad Məcid

Redaktor: Yaşar Əliyev

Baş redaktor müavinləri:

Yusif Rzayev, Seyfəddin Hüseynli

Redaktor müavinləri:

Aydın Bağırov, Mirhacib Məcid, İsgəndər Həsənov

Qəzet bazar və bazar ertəsində başqa hər gün çıxır

Ünvan: AZ1033,

Bakı, Ş.Mustafayev küçəsi-27/121

Telefon: 566-67-98, 566-93-40

Faks: 566-25-20

Internet ünvanı: www.525.az

E-mail: qəzet525@mail.ru

Qəzet "Azərbaycan" nəşriyyatının mətbəəsində çap olunub.

Təsisçi: "525" şirkəti

İndeks: 0046, **tiraj:** 3525, **sifariş:** 2592

"TURAN", AzərTAc, "TREND", APA və "OLAYLAR"ın informasiyalarından istifadə olunub.

Dərc olunan reklamların mətninə görə redaksiya məsuliyyət daşıdır.

® işarəsi altında dərc olunan materialların reklam xarakterlidir.

Qəzet 1992-ci il noyabrın 17-dən çıxır.

Uşaqların distant təhsilə cəlb olunması işinin genişləndirilməsinə ehtiyac var

20 nömrəli məktəb-liseyde fəaliyyət göstərən Distant Təhsil Mərkezi xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilə cəlb olunması baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təhsil naziri Misir Mərdanovun sözlərinə görə, layihənin daha da genişləndirilməsinə ehtiyac var: "2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin informasiyalasdırılması üzrə Dövlət Programı" çərçivəsində həyata keçirilən "Elektron Təlimləndirən Sistemlər" layihəsinin əsas komponentlərindən biri olan Distant Təhsil Mərkəzi xüsusi qay-

ya ehtiyacı olan şagirdlərin distant tədris metodları vasitəsilə orta təhsili ni təmin edir. "Elektron Təlimləndirən Sistemlər" layihəsinin əsas məqsədi evdə təhsil alan sağlamlıq imkanları mehdud uşaqları distant təhsilə cəlb etməklə onların cəmiyyətə integrasiya olunmasına dəstək vermək və elektron resurslardan istifadə bacarıqlarının artırılmasını təmin etməkdən ibarətdir.

M. Mərdanov bildirib ki, layihə çərçivəsində 30 şagird və 7 müəllimə heyəti "Apple" şirkətinin istehsalı olan "Macbook" noutbukları verilib və şa-

girdlərin evlərdən Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinə qoşulması təmin olunub. Şagirdlərin dərs prosesinin idarə edilməsi məqsədi ilə 20 nömrəli məktəb-liseyin seçilmiş sinif otaqları yüksək sürətli fiberoptik internet bağlantılı ilə təchiz olunub. Eyni zamanda, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilinin icrasını təmin etmək məqsədilə müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün informasiya-kommunikasiya texnologiyaları avadanlığından və texniki vasitələrdən istifadəyə dair metodik vəsait hazırlanıb.

S.QARAYEVA

Xaricdə təhsil alanların növbəti yay forumu olacaq

Avqustun 18-də xaricdə təhsil alan və məzun olmuş gənclərin beynəlxalq forumu – "Xaricdə Təhsil Alan və Məzun Olmuş Azərbaycanlı Gənclərin Beynəlxalq Forumu" – ASAIF-in Xənənəvi yay forumu baş tutacaq.

ASAIF-in mətbuat xidmətindən verilən məlumatə görə, tədbirdə 40 ölkədən 500 azərbaycanlı gəncin iştirakı nəzərdə tutulub. Forumun birinci günü, gənclər və idman naziri Azad Rəhimov, təhsil naziri Misir Mərdanov, xərici işlər naziri Elmar

Məmmədyarov, Prezident Administrasiyasının şöba müdürü Elnur Aslanov, Dövlət Neft Fondu icraçı direktoru Şahmar Mövsümov çıxışları planlaşdırılır. Daha sonra işçi qruplar üzrə müəkərələr aparılacaq və səsləndiriləcək təkliflər təşkilatın illik fəaliyyət planına daxil ediləcək. Forum zamanı təşkilatın strukturunu təsdiqlənəcək, təşkilatın yeni sədriyi üçün seçkilər keçiriləcək və ölkələr üzrə nümayəndələr təyin ediləcək. Forumun rəsmi hissəsi bitdikdən sonra isə iki böyük panel üzrə

S.QARAYEVA

"Liderlik Məktəbi" layihəsinin ikinci mərhələsi tamamlanıb

Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqının (ATGTİ) həyata keçirdiyi ənənəvi "Liderlik Məktəbi" layihəsinin ikinci mərhələsi – ilkin seçimlər yekunlaşdır. Gənclər və idman Nazirliyinin dəstəyi ilə keçirilən layihənin birinci mərhələsində ATGTİ-nin <http://leadership.az/> saytında 875-dən çox tələbə qeydiyyatdan keçib.

ATGTİ-nin mətbuat xidmətindən verilən məlumatə görə, birinci seçim mərhələsi layihədə iştirak etmək istəyən gənclərin motevəsiyaları əsasında aparılıb. Növbəti müsahibə mərhələsində uğurlu

motevəsiya sahibi olan gənclər "Yay Liderlik Məktəbi"nin ikinci seçim mərhələsinə sms sistemi vasitəsi ilə dəvət olunacaqlar. Bu mərhələdə gənclərin motevəsiyalarının düzgün və dəqiqliyi yoxlanacaq, onlara dünyagörüşlərini, psixoloji durumlarını yoxlamaq üçün suallar ünvanlanacaq. Son olaraq, müsahibə mərhələsində uğurla keçmiş gənclər ATGTİ-nin "5-ci element" – "Yay Liderlik Məktəbi"nin iştirakçıları olacaqlar. Ümumiyyətlə "Liderlik Məktəbi"ndə iştirak edəcək 110 nəfər gənc 5 komandaya bölünərək öz araların-

da yarışacaqlar. Komandalar dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin "Xəmse"ni təşkil edən əsərlərinin adlarını ("Sirlər xəzinəsi", "Xosrov və Şirin", "Leyli və Məcnun", "Yeddi gözəl", "İsgəndərnəmə") daşıyacaqlar. ATGTİ-nin "5-ci element" "Yay Liderlik Məktəbi"-nin qalib komandasının üzvləri isə "Embawood" şirkəti tərəfindən hədiyyələr qazanacaqlar.

Qeyd edək ki, sayca 5-ci olan və simvolik olaraq "5-ci element" adı almış "Liderlik Məktəbi" 9-15 avqust tarixlərində keçiriləcək.

S.QARAYEVA

"Unibank"-da əhalinin əmanətləri yeni tarixi maksimuma çatıb

"Unibank" tərəfindən cəlb olunan fərdi əmanətlərin həcmi son bir ildə 65,6 milyon AZN və ya 48,38% artıb. Əhalinin əmanətləri Bankın fəaliyyət göstəriyi 20 illik dövr üçün yeni tarixi maksimuma çatıb və ilk dəfə 201,2 milyon manat təşkil edib. "Unibank" tərəfindən cəlb olunan fərdi əmanətlərin həcmi son bir ildə 65,6 milyon AZN və ya 48,38% artıb.

Yalnız bu ilin əvvəlindən fərdi əmanətlər portfeli 32,18 milyon manat artıb nümayiş etdirərək, bank xidmətləri bazarda oxşar orta göstəricisinin dinamikasını üstələyib. Depozit portfelinin genişlənməsi ilk növbədə əmanətlər sayının artımı hesabına baş verir. Maraqlıdır ki, əmanətlərin artımı onlar üzrə təklif olunan faiz dərəcələrin aşağı endiriməsi zamanı da davam edir. Belə ki, öten ilin iyul ayının 31-dən "Unibank"-a əmanətlərini etibar edən fiziki şəxslərin sayı, demək olar ki, 50% artıb. Onların Bankla bağlaşdırılmış

lər depozit sövdələşmələrin sayı isə cari ilin yanvar-iyul aylarında öten ilin müvafiq göstəricisindən 1,6 dəfə çox olub. Bakı və Sumqayıtla yanaşı, "Unibank"-ın yeddi regional filiallarında da (Lənkəran, Şəki, Mingəçevir, Quba, Gəncə və Şəmkirdə) fərdi əmanətlərin sayı 70% artmışdır. Qeyd edək ki, ABŞ dollarında olan bütün növ əmanətlər üzrə ("Müddəli", "Proqressiv", "Yığım", "Faizlər əvvəlcədən") faiz dərəcələr optimallaşdırıldıraq milli valyutada açılan əmanətlərə bərabərəşdirilib. Neticədə Bankın fərdi əmanətlərə təklif etdiyi maksimal faiz dərəcəsi illik 12,4% təşkil etdi.

"Fərdi əmanətlər portfelinin genişlənməsi adətən etibar qazanan banklarda baş verir və "Unibank"-da bu artıb faiz dərəcələr şəraitində davam etdiyinə görə, biz artıq əhali arasında işimizlə fəxr edə bilərik", – deyə Bankın Satışlara dəstək və nəzarət bölməsinin Baş meneceri

Müstəqim Abdullayev qeyd edir. Onun sözlerine görə, Bank hər ay orta hesabla əmanətlərlə 1,5 milyon manatdan çox faiz geliri ödəyir. Eyni zamanda, M. Abdullayev hesab edir ki, əmanətlərin artımı Bankın pərakəndə kreditlərin verilməsində daimi fəallığı ilə bağlıdır. "Depozit programlarının reklamını aparmasaq da, müştərilər bizi keyfiyyətli və sabit işlə, risklərin minimuma endirilməsi ilə tanıyır", – deyə o fikrini tamamladı.

Xatırladaq ki, 2007-ci ilin 30 iyul tarixindən "Unibank" Azərbaycan Əmanətlərin Sığortalanması Fondu ilə üzvlərindədir. Bakı ilə bərabər ölkənin 9 şəhərində fəaliyyət göstərən 28 filial və şöbələri vasitəsi ilə Bank 223 minə yaxın özəl və korporativ müştərilərə xidmət göstərir. Onlardan 119 minden artıq müştəri Fondu sığortalanma şərtlərinə uyğun depozit hesablarının sahibləri dir.

ЗОЛОТОЙ ДЕПОЗИТ

Новая услуга от Международного Банка Азербайджана

Не доверяете бумажным деньгам?
Предпочитаете вкладывать деньги в золото?
В таком случае Золотой Депозит, объединяющий
в себе традиционное доверие золоту и
стабильность самого крупного банка страны,
создан именно для Вас!

Золото всегда в моде.

AZƏRBAYCAN
BEYNƏLXALQ BANKI

Тел.: *2265 или [012] 437 7900 / www.ibar.az

Rauf Mərdiyev: “İnsanlar konkret nəticələri əsas tutur, müxalifətin söz-söhbətlərinə inanırlar”

“İrəli” təşkilatı Azərbaycan gəncliyinin əsas problemlərinin həlline xidmət edən dialoqa, əməkdaşlığa və birgə laiyələrin icrasına hər zaman hazırlıdır. Biz müxtəlif gənclər təşkilatları ilə diskuSSIyalar aparır, birgə tədbirlər keçiririk. Ancaq bir çox səbəblər görə biz bəzi müxalifət təşkilatları ilə bu kimi işləri görə bilmərik. Birincisi, bizi debata çağırmaqla hansısa müxalifət təşkilatı özünü reklam etmək istəyir. İkincisi, müxalif düşərgədə özünün əhəmiyyətli olduğunu göstərməyə çalışır. Onlarla hər hansı debatda iştirak etmək dialoqa cəhd imitasiyasıdı. Biz isə onlara əhəmiyyət vermək və onların maliyyələşməsinin dolayısı ilə səbəbkər olmaq istəmirik”. Bu fikirləri “İrəli” İctimai Birliyinin sədri Rauf Mərdiyev “525”in müxbiri ilə söhbətində dilə getirib.

Onun sözlərinə görə, müxalif gənclər təşkilatlarının yaradılması və fəaliyəti ilk baxışda müstəqil iş kimi görünə bilər: “Ancaq həqiqətdə isə bu təşkilatlar müxalif partiyaların fəaliyyətinin yəni platformasıdır. Mahiyyət eynidi, dəyişən sadəcə formadır. Azərbaycandakı radikal müxalifət partiyalarının 20 il ərzindəki fəaliyyəti “müxalifət” anlayışını hörmətdən salıb. Bu partiyalar – “Müsavat” və AXCP – Azərbaycanda bu meydanda monopoliya yaratmaq isteyirlər”.

R.Mərdiyev bildirib ki, iqtidara obyektiv yanaşan gənc insanlar – onlar heç müxalifət partiyalarının üzvləri deyillər – həmin partiyaların nəzarətin-

də olan sayt və qəzetlərdə amansız tənqidlərə məruz qalıblar: “Yəni, köhnə müxalifətçilər müxalif düşərgədə özlərinin bütün alternativlərini sıxışdırırlar. Bundan başqa, əgər əvvəller bu təşkilatlara həmin partiyaların liderləri ilə heç bir əlaqəsi olmayan gənclər rəhbərlik edirdilərsə, bu gün insan çatışmazlığı ucbatından, o təşkilatlara qeyd etdiyim partiyaların sədr və başqanlarının ilə üzvləri rəhbərlik edirlər. Bununla da görürük ki, artıq “döyüşə qocalar gedir”. Daha bir xoşagelməz fakt odur ki, bu cür təşkilatlar, adətən, seçkilər öncəsi yaradılır və əsas məqsədləri də Avropa və Amerika fondlarının qrantlarını mənimsemək olur. Bu düşərgədə qrant bölgüsü üstündə amansız mübarizə gedir və həmin radikal müxalifət partiyalarının hər biri bu cür “müstəqil” təşkilatlar yaradaraq pullara sahib çıxmış isteyirlər. Yaxın keçmişdə onlar fəaliyyətləri ilə Azərbaycanı hörmətdən salmağa çalışırdılar”.

R.Mərdiyevin dediyinə görə, “Eurovision-2012” zamanı müxalifət təşkilatlarının üzvü olan bəzi gənclər bütün fikir ayrılıqlarını bir kənarə qoyub ölkəmizi ən yaxşı cəhətlərlə təqdim etmək əvəzinə, xarici mətbuatda Azərbaycanı ləkələyirdilər. Halbuki çoxları üçün bu, Azərbaycan mədəniyyəti ilə ilk tanışlıq fırsatı idi: “Şübə etmirəm ki, həmin gənclər öz donorlarından dəstək almaq isteyirdilər – ilk növbədə, özlərinin mənafələri, məqsədləri üçün. Onların çoxu sonradan xaricdə yaşamaq imkanı

əldə etdilər və Azərbaycandan köcdülər”.

R.Mərdiyev vurgulayıb, XXI əsrde siyasi mübarizə real həyatdan çıxaraq virtual məkana keçib. Müxtəlif qruplar, səhifələr yaradılır: “Doğrudan, internet müasir insanın həyatının ayrılmaz hissəsinə çevrilib. Və siyaset televiziyanan, çap mətbuatı çərçivəsindən çıxaraq sosial şəbəkələrdə özüne yer edib. Ancaq ilk baxışdan diqqət çəkən virtual diskussiyaların bəzi nüanslarını şıxıtməyə dəyməz. Sosial şəbəkələrdə yaradılmış bəzi qruplarda üzvlərin sayının çox olması həmin müxalifət təşkilatın populyarlığının göstəricisi sayılmalıdır. Əminliklə deyə bilərem ki, bəzi insanlar heç özlərinin də xəbəri olmadan həmin qruplara üzv edilirlər. Ötən il “facebook” özünün xidmət imkanlarını genişləndirdikdən sonra qrup yaratmaq və oraya insanları heç özlərinin xəbərləri olmadan üzv qəbul etmək asanlaşdırıb. Bundan başqa, “facebook” qrupları birləşdirmək və saxta profiller hesabına qrup üzvlərinin sayını artırmaq imkanı da yaradır. Bəziləri də bu yollarla özlərinə siyasi xal qazanır və Qərbdəki qrantverənlərin gözündə effektiv təşkilat, aktiv siyasetçi kimi görünmək isteyirlər. Bir sözə, bu kimi qruplarda üzvlərin çoxluğunun səbəbələri yuxarıda sadaladıqlarımdır və sabun köpüyünə bənzəyir. Radikal müxalifətin icazəli mitinqlərinə 2-3 min nəfər gəlirsə, hansı çoxsaylı dəstəkdən söhbət gedə biler? Belə çıxır ki, bu adam-

ıların hesablarında nəsə qaydasında deyil. R.Mərdiyevin sözlərinə görə, bu gün cəmiyyətimizin böyük hissəsi sosial şəbəkələrdən mütəmadi və aktiv istifadə edir: “Biz bu və ya digər qrupların, səhifələr haqda orada yazılan şərhələrin sayına, “bəyənmələrə” və müxtəlif xəbərlərin paylaşımına əsaslanaraq danişa bilərik. Müxalif partiyaların səhifələrinə gəlincə, açıq-aşkar görünür ki, bu qruplarda faktiki olaraq diskussiyalar aparılmır və aktiv üzvlərinin sayı da 30-40 nəfərdi. Bu isə ondan qaynaqlanır ki, xalq zamanın tələbinə və ölkənin hazırlı durumuna uyğun olaraq dəyişməyən müxalifət təmsilcilərinin bəyanatlarına, vədlərinə inanmaqdan çıxdan vaz keçib. Təəssüf ki, real siyasi səhnədə bacarıqsızlığını açıq-aşkar ortaya qoyan bəzi adamlar özlərini virtual məkanda tapmaq isteyirlər. Nə demək olar, etsinlər! Bundan başqa, dəfələrlə şahidi olmuşuq ki, sosial şəbəkələrdə saxta profiller açan müxalifət funksionerləri bir-biri ilə söz müharibəsinə çıxır, bir-birini ləkələyir və bir-birinin sirlərini açaraq cəmiyyət qarşısında ifşa olunurlar. Hətta belə təessürat yaranıb ki, onlar bütün günü bu işlə məşğul olurlar. Bu cür siyasi səbətsizliklər göründükdən sonra aydın olur ki, əhalisi radi-kalların gurultulu bəyanatlarına və fəaliyyətinə niyə reaksiya vermir. İnsanlar konkret nəticələri əsas tutur, müxalifətin boş söz-söhbətlərinə inanırlar”. S.QARAYEVA

Zakir Qaralov bu il cəzalandırılan prokurorların sayını açıqladı

BAŞ PROKURORLUQDA GENİŞ ƏMƏLİYYAT MÜŞAVİRƏSİ KEÇİRİLDİ

Baş Prokurorluqda prokurorluq orqanları tərəfindən 2012-ci ilin birinci yarımilində fəaliyyət istiqamətləri üzrə görülən işlərin vəziyyəti və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirələrinin nəticələrinə həsr olunan geniş əməliyyat müşavirəsi keçirilib.

Modern.az Baş Prakurorluğun mətbuat xidmətinə istinadən xəbər verir ki, əməliyyat müşavirəsində Baş prokuror Zakir Qaralov çıxış edib.

Bildirib ki, Daxili İşlər və Milli Təhlükəsizlik orqanları ilə əlaqəli birgə fəaliyyətinin nəticəsi olaraq, 2012-ci ilin birinci yarısında kriminogen stabiiliyə nail olunub və cinayətkarlığın dinamikasında mənfi təzahürlərin qarşısı alınıb.

Belə ki, əvvəlki hesabat dövrü ilə müqayisədə respublika üzrə qeyde alınan ümumi və az ağır, o cümlədən qəsdən adam öldürmə, qəsdən adam öldürməyə cəhd və zorlama, quldurluq, soyğunçuluq və oğurluq, yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin sayı əhəmiyyətli dərəcədə azalıb, banditizm və cinayətkar birlik yaratma, adamları girov götürmə kimi cinayətlər ümumiyyətə qeydə alınmayıb, törədilən 11953 cinayətin 87,0 faizinin açılması təmin edilib.

Qeyd edilib ki, Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi tərəfindən 2012-ci ilin birinci yarımilində rüşvətə bağlı, vezifədən sui-istifadə etmə, vəzifə səlahiyyətlərini aşma və bu xarakterli digər faktlar üzrə 160 şəxs barəsində 82 cinayət işinin istintaqı tamamlanaraq aidiyyəti üzrə baxılması üçün müvafiq məhkəmələrə göndərilib. Hazırkıda idarənin icraatında 102 cinayət işi üzrə ibtidai araşdırımlar davam etdirilir. "161 – Qaynar xətt" əlaqə mərkəzinə daxil olan vətəndaş müraciətləri üzrə operativ tədbirlər görülmək lə vəzifəli şəxslərin korruption fəaliyyətləri ilə bağlı 20 cinayət işi başlanıb.

Əməliyyat müşavirəsində xüsusi olaraq qeyd edilmişdir ki, hesabat dövründə xidməti, icra və əmək intizamının daha da möhkəmləndirilməsi, fəaliyyətlərdə qanunsuzluq hallarına və prokurorluq işçisine yaraşmayan hərəkətlərə yol verən işçilərə münasibətdə prinsipiallığın yüksəldilməsi təmin olunub. Belə ki, 2012-ci ilin birinci yarımilində müxtəlif xətalalar törətdiklərinə görə 45 prokurorluq əməkdaşı cəzalandırılmışdır, onlardan 9 nəfəri prokuror və müstəntiq vəzifəsi ilə bir araya sığmayan hərəkətlərə yol verdiklərinə və "Azerbaycan Respublikası Prokurorluğu işçi-

lerinin Etik davranış Kodeksi"nin tələblərini kobud şəkildə pozduqlarına görə prokurorluq orqanlarından xaric edilib, 3 nəfər tutduğu vəzifədən azad olunub, 37 əməkdaş şiddetli töhmət, töhmət və irad növündə intizam məsuliyyətinə cəlb edilib. Eyni zamanda, tabeçilikdə olan əməkdaşlara münasibətdə tələbkarlıqları zəruri səviyyədə olmayan, fəaliyyətlərində cəza tətbiqi üçün əsas olan qanunsuzluqlara yol verən 20 rayon prokuroru intizam məsuliyyətinə cəlb edilib. Tələb edilib ki, bütün struktur qurumlarda, tabe rayon və şəhər prokurorluqlarında, ilk növbədə xidməti, icra və əmək intizamının möhkəmləndirilməsi, tapşırılan işə görə əməkdaşların məsuliyyət hissini və neqativ təzahürlərə münasibətdə prinsipiallığın artırılması üçün ən qəti tədbirlər görülsün.

2012-ci ilin birinci yarımilində prokurorluq orqanlarında 23,8 mindən çox, o cümlədən Baş Prokurorluqda 17 min ərizə və şikayətə baxılıb, prokurorluq orqanlarında 12,5 mindən çox, o cümlədən Baş Prokurorluqda isə 1535 vətəndaş qəbul edilib.

Eyni zamanda, müraciətlər üzrə natamam və qeyri-obyektiv yoxlamalar aparılması, süründürməçilik hallarına yol verilməsi, əsassız qərarlar qə-

bul edilməsi, vətəndaşlara müraciətləri üzrə formal və səthi cavablarının verilməsi, qəbullarının keçirilməsi qaydalara pozulması kimi çatışmaqlıların həle də mövcud olduğu nəzəre alınmaqla, bütün struktur qurumların rəhbərləri və tabe prokurorlardan müraciətlərə baxılması və vətəndaşların qəbulu işinin daha da təkmilləşdirilməsi, bu sahədə bütün neqativ halların təxirəsalınmadan aradan qaldırılması, yeni informasiya texnologiyalarının imkanlarından daha geniş istifadə edilməsi tələb olunub.

Əməliyyat müşavirəsində 2012-ci ilin birinci yarımilində prokurorluq orqanları tərəfində görülmüş işlər və bu məsələnin bölgə müşavirələrində müzakirə nəticələri barədə Baş prokurorun birinci müavini Rüstəm Usubov məruzə edib.

Müzakirələrdə çıxış edən Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin rəisi Kamran Əliyev rəhbərlik etdiyi qurumun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və korrupsiya hallarına qarşı mübarizə sahəsində görülməş işlər, Hüquqi təminat və informasiya idarəsinin rəisi Natiq Hüseynov yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlər barədə müşavirə iştirakçılarına məlumat veriblər.

Ermənilərin əli ilə "xilas ediləcək" Urmiya

İRAN HÖKUMƏTİ GÖLƏ SU VURULMASI ÜÇÜN ERMƏNİSTANLA RAZILAŞMA ƏLDƏ EDİB

İslam Respublikasının rəhbərliyi bütün imkanlardan yararlanaraq Ermənistənla əlaqələrini inkişaf etdirməyə çalışır. Rejim bu fəaliyyəti həm Güney, həm də Quzey Azerbaycan türklərinin milli hissəyyatlarını da sınağa çəkir. Lent.az-in "UMMA.info"-ya istinadən məlumatına görə, İran-Ermənistən birgə komissiyasının iclasında Urmiya gölünün qurumasının qarşısının alınması üçün əməkdaşlıq edilməsi ilə bağlı razılışma əldə edilib.

İran ətraf mühit və ekologiya təşkilatının başçısı Məhəmmədcavad Məhəmmədzadənin sözlerinə görə, tərəflər Ermənistəndən suyun nəsosla İrana vurulması istiqamətində razılıq əldə ediblər. Təşkilat başçısı Müqəddəs Ramazan ayında ağ yalan danışmaqdandan da özünü saxlamayaq deyib: "Urmiya gölü isti və quraqlı ucbatından qurumaq ərəfəsindədir". O, gölə əlavə su tökülməsi üçün ölkəsinin başqa dövlətlərlə danışıqlar apardığını da söyləyib.

Xatırladaq ki, çoxsaylı vədlərə baxmayaraq, Tehran hakimiyəti Urmiya gölünün qurumasının qarşısını almaq üçün əməli addım atdır. Heç şübhəsiz ermənilərlə danışıqlar da daha çox indiya qədər hakimiyət rəsmilərinin etdiyi boş-boğazlığın bir hissəsidir.

Güney Azerbaycanın Urmiya məhalini İran parlamentində təmsil edən deputat Nadir Qazipur növbəti dəfə Urmiya gölü faciəsindən danışır. Bu həftənin əvvəlində N.Qazipur parlamentdəki çıxışında bunları

deyib: "Urmiya gölü probleminin həlli üçün yetərinə maliyyəyə, habelə hökumətlə parlamentin birgə tədbir həyata keçirməsinə ehtiyacı var. Bu göl ölkənin başlıca və böyük su hövzələrindəndir. Ancaq bu göl hazırla məhv olmaqdadır. Əgər bir az da yubansaq, onda Urmiya gölündən əsər-əlamət qalmayacaq".

Qazipur, gölün quruyacağı təqdirdə duz sunamisi ilə bağlı xəbərdarlıq edərək deyib ki, ora Arazdan mütləq su gətirilməlidir. Xatırladaq ki, o, bir müddət önce də Urmiya gölündə "duz firtinasının baş verdiyi xəbəri həqiqətdir" kimi bəyanat vermişdi.

Qazipur "Fars" xəber agentliyinin müxbirinin Urmiyada baş verən duz firtinası ilə bağlı sualını belə cavablandırılmışdı: "Urmiya gölü məntəqəsində əsən küləklər təbii olaraq özü ilə duz gətirir. Ona görə də Urmiyada duz firtinasının olduğunu demək olar". Onun sözlerinə əsasən, göl üzərindən əsən külək daha çox Şərqi Azerbaycan əyalətinə tərəf əsir – Təbriz, Şəbəstər, Əcəbəşəhr və başqa şəhərlər təhlükə qarşısındadır. O, Urmiya gölünün 70 faizə qədər quruduğunu xatırladaraq bəyan edib: "Urmu gölü böhranla üz-üzədir. Ona görə də böhrandan çıxməq üçün lazımı tədbirlər görülməlidir".

Onu da qeyd edək ki, İran prezidenti Mahmud Əhmədinejad ölkənin en böyük və dünyadan iri duzlu göllerindən olan Urmiya gölünün qurumasının qarşısının alınması üçün

Araz çayının suyundan istifadə edilməsi haqqında göstəriş verib.

Yeri gəlmışkən, İranda çıxan "Kəlimə" qəzeti də Urmiya gölünün qurumaq üzrə olmasından yazıb: "...Gerçəklilikdə duzlu Urmiya gölü duzlu səhraya çevrilir, xəritədə artıq onu mavi rəngdən ağa çevirmeyin vaxtı çatıb. Bu gölün məhvindən sonra 13 milyon İran vətəndaşı duz sunamisi ile üz-üzə qalacaq. Yellər bütün ölkəyə 10 milyard ton duz səpələyəcək. Gölün vəziyyəti o qədər ağırdır ki, İranın təbiət mühiti və biologiya üzrə ekologiya idarəsinin rəhbərinin müavini Əsgər Məhəmmədi Fazıl həyəcan təbili çalışır: "Artıq gölün səthinin 65 faizi quruyub".

O, "IRNA" informasiya agentliyinə bildirib ki, gölün akvatoriyasının yalnız 35 faizində su var". Halbuki, Qərbi Azerbaycan əyaləti ekologiya idarəsinin baş direktoru bir ay önce yağışların artırılması üçün buludların sıxlığı artırılması və Araz çayının bir qolunun istiqamətinin gölə tərəf dəyişməsi planlarından danışmışdı və vəd etmişdi iki 20 iyun 2012-ci il gündündən Urmiya gölünün durumu yaxşılaşacaq, su axını artacaq və gölün duzluluq seviyyəsi aşağı düşəcək. Gölün akvatoriyasının yalnız 35 faizinin su ilə dolu olması göstərir ki, artıq göl mövcudluğunu dayandırıb.

Məhəmmədi Fazıl daha sonra deyib: "Urmiyanın bəzi hissələri duzun çox yiğilmasından qızarır, bu, durumun böhranlı olması deməkdir". O, İran energetika nazirliyini tənqid

edib ki, gölə lazım olan illik suyu verməyib: "Energetika nazirliyi keçən il su mövsümünün əvvəlindən Urmiya gölünə 18 milyard su göndərib, halbuki hazırda Urmiya gölünün 24 milyard kubmetr suya ehtiyacı var".

Regionun su resurslarının 90 faizinin kənd təsərrüfatı işləri üçün istifadə edilməsi, havanın isti olmasından buxarlanmanın güclü getmesi, axıntı quyularının qazılması üzündə yeraltı sulara zərərlə maddələrin qarışması üzündən İranın bu ən iri daxili göl qurumaq üzrədir. Ekoloqlar artıq dəfələrlə bildirib ki, gölün quruması üzündən bölgənin mələyim iqlimi duzlu yellərin üstünlük təşkil edəcəyi tropik iqlimə çevriləcək və bölgənin bütün ekosistemi dəyişəcək.

Son illərdə Urmiya gölü rayonunda 17 su bəndi tikilib, həmçinin gölün şərqində qərbinə uzanan və gölə iki yerə bələn torpaq keçid tikiilib. Mütəxəssis ekoloqların sözlərinə görə, bu, gölün qurumasının əsas səbəbdür, nəticədə, göl bəzi yerlərdə on kilometrlərə quruyub və seviyyəsi 6 metr düşüb.

Həmçinin BMT ətraf mühit programı 2012-ci il martın 19-da Urmiya gölünün qurmasının ekoloji sonucları barədə xəbərdarlıq edərək, bildirib ki, 1995-ci ildən 2011-ci ilə kimi gölə suyun seviyyəsi 7 metr düşüb, kosmosdan çəkilmiş şəkillərdə gölün səthi sahəsinin 6100 kv. km-dən 2366 kv. km-ə qədər azaldığı görünür.

Milli Kino Günündə "Dolu"nun təqdimatı keçirilib

Avqustun 2-də Nizami Kino Mərkəzində Milli Kino Günü münasibətilə təntənəli tədbir olub. APA-nın məlumatına görə, tədbirin açılış mərasimində çıxış edən mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev Azərbaycanda Kino Günü qeyd olunması ilə bağlı ənənənin formalasdığını bildirib: "Hər il Kino Günü qeyd olunan zaman bir filmin təqdimatını keçiririk. Bu gün də hamimizin ağrılı yeri olan Qarabağdan bəhs edən "Dolu" filmi təqdim olunur. İnanıram ki, bu film hər kəsin ürəyində əks-səda doğuracaq".

Nazir bir qrup kino xadiminin yeni yaratdığı Azərbaycan Respublikası Kinematoqrafçılar İttifaqının fəaliyyətinə də toxunub. O bu qurumun təzə yaradılmasına baxmayaraq uğurlu fəaliyyət göstərəcəyinin hiss olunduğu qeyd edib: "Dövlət olaraq biz bu İttifaqın fəaliyyətinə dəstək verəcəyik".

Sonra Azərbaycan Prezi-

denti İlham Əliyevin sərəncamı ilə təltif olunmuş bir qrup mədəniyyət xadiminə medallar verilib.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Kinematoqrafçılar İttifaqının sədri Şəfiqə Məmmədova bir neçə gün əvvəl rəhbərlik etdiyi təşkilatın yaranmasının 1 ayının tamam olduğunu bildirib: "Bu qısa müddətde İttifaqa üzvlükle bağlı 270-dən artıq ərizə daxil olub".

Azərbaycan Respublikası Kinematoqrafçılar İttifaqının təsis etdiyi mükafatlar kino xadimlərinə təqdim olunub. İttifaqın təsis etdiyi "Milli Kino"nın inkişafına verdiyi töhfələrə görə mükafatı isə bu il xalq artisti Yaşar Nuriyə təqdim edib. Qeyd edək ki, bu mükafat hər il bir kino xadimine təqdim olunacaq.

Rəsmi hissədən sonra "Dolu" filminin təqdimatı olub. Film Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin sıfırı

ilə Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında çəkilib.

Çəkilişlərinə ötən ilin yaxından başlanan filmin sənari müəllifi Aqil Abbas, quruluşçu rejissor Elxan Cəfərov, operatoru Nadir Mehdiyev, rəssamı Rafiq Nəsimov, bəstəkarı Polad Bülbülogludur.

Filmə həm tanınmış, həm də kinoda ilk addımlarını atan aktyorlar yer alıb. Xalq artisti Fuad Poladov

(katib), əməkdar artist Məmməd Səfa (komandır), əməkdar artist Fərhad İsrafilov (reis) və digərləri rol alıblar. Əsərdəki əsas obrazlardan Pələng və Drakon obrazları tamaşaçıların marağına səbəb olub.

Film Ağdama yağan güclü dolunun yaratdığı dağıntılarla başlayır. Daha sonra bu səs-küyü düşmənin atlığı top-tüfəngin səsi əvəz edir. Yüksek vətənpərvərlik, döyük əhval-ruhiyyəsi ilə çəkilən filmdə ermənilərin Ağdamı işgal etməsi, dinc əhaliyə divan tutmaları, həmin dövrə Azərbaycan ordusundakı pərakendəlik lente alınıb.

Ekran əsəri Ağdam uğrunda gedən döyüslərdə qəhrəmancasına şəhid olanların ruhlarının ermənilər tərəfindən işgal olunan Ağdam ərazisinə keçərək, doğma torpaqlara doğru addımlaması ilə başa çatır.

"Dolu" tamaşaçıların davamlı alqışları ilə yekunlaşdır.

II ixtisas qrupu üzrə ali məktəblərə qəbul imtahanı keçirilib

Dünən Azərbaycanda 2012-2013-cü tədris ili üçün ali təhsil müəssisələrinə ve tam orta təhsil bazasından (11 illik) orta ixtisas təhsili müəssisələrinə II ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanı olub. İmtahan Bakıda 22, Naxçıvanda 2, Gəncədə 5, Sumqayıtda 4, Şəkide 3, Lənkəranda 3 binada keçirilib. Orta ümumtəhsil müəssisələrindən 1723 nəzarətçi-müəllimin iştirak etdiyi imtahan 166 imtahan rəhbəri cəlb olunub.

Bunu dünən jurnalistlər üçün keçirdiyi mətbuat konfransında Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının (TQDK) sədri Mələyə Abbaszadə deyib. Onun sözlerine görə, II qrup üzrə 22867 abituriyent ərizə təqdim edib. Sənəd verənlərin 20177 nəfəri Azərbaycan bölməsinin, 2690 nəfəri isə rus bölməsinin məzunudur. Abituriyentlərin 14611 nəfərini oğlanlar, 8256 nəfərini isə qızlar təşkil edir. 14521 nəfər orta ümumtəhsil məktəblərinin builki məzunudur. 7393 nəfər orta ümumtəhsil məktəblərini əvvəlki illərdə bitirən məzunlardır. Bu ixtisas qrupu üzrə təhsil almaq istəyən 124 abituriyent xarici ölkələrin vətəndaşıdır. 73 abituriyent ali təhsilli və II ixtisas qrupu üzrə ikinci ali təhsil almaq arzusundadır. 880 abituriyent orta ixtisas təhsili müəssisələrinin məzunudur. Ən yaşlı abituriyent 1955-ci ildən, ən gənc isə 1997-ci ildəndir: "Bakı şəhərində 13794 abituriyent, Naxçıvanda 1008 abituriyent, Gəncədə 2692, Sumqayıtda 2600 abituriyent, Şəkide 1385 abituriyent, Lənkəranda isə 1388 abituriyent imtahan verib. İmtahan bütün binalarda eyni vaxtda – saat 11:00-da başlanıb və 3 saat ərzində aparılıb".

M. Abbaszadə bildirib ki, rezi-

dentura pilləsi üzrə sənəd qəbulunun tarixi açıqlanıb. Sənəd qəbulu avqustun 15-dək 24-dək aparılacaq. Qəbul imtahanı iki mərhələdə keçiriləcək. Birinci mərhələ sentyabrın 8-də, ikinci mərhələ isə sentyabrın 9-da olacaq. Rezidentura ilə bağlı bir sınaq imtahanının keçiriləcəyini deyən komissiya sədri bunun məcburi olmadığını deyib: "Məlumat üçün bildirim ki, rezidentura ilə bağlı plan yerləri haqqında və digər məlumatlar "Rezidentura" jurnalının 2-ci sayında dərc olunub". M. Abbaszadənin sözlərinə görə, "Rezidentura" jurnalının 2-ci sayında Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının 2012-2013-cü tədris ili üçün Rezidenturaya qəbul elanı, rezidenturaya ərizə verən namized üçün təlimat, "Namizədin Elektron Ərzəsi"ni doldurulma qaydası, "Namizədin Elektron Ərzəsi"-nin nümunəsi, 2012-2013-cü tədris ili üçün rezidenturaya qəbul aparılan ixtisasların siyahısı dərc edilib: "Rezidenturaya qəbul olunmadıq hüququna baza ali təbbətəhsili olan şəxslər malikdirlər. Qəbul imtahanında iştirak etmek üçün ərizə qəbulu internet vasitesi ilə aparılacaq. Namizəd şəxsiyyət vesiqəsindən və "TQDK-nin virtual ödəmə kartı"ndan daxil olmalı və oradakı "Namizədin elektron ərizəsi" formasını doldurulmalıdır. Namizəd virtual ödəmə kartını internet ödəmə və ya 7725 SMS xidmətindən istifadə etməklə əldə edə bilər. Qəbul imtahanı test üsulu ilə iki mərhələdə keçiriləcək. İmtahanın birinci mərhələsi sentyabrın 8-də, ikinci mərhələsi sentyabrın 9-da keçiriləcəkdir. İmtahanda iştirak etmek üçün namizəd sentyabrın 5-dən 7-dək olan müddədə öz elektron ərizəsinə daxil olaraq, imtahanın

hər bir mərhələsi üçün ayrıraqda "Namizədin imtahanı buraxılış verəqəsi"ni çap edib götürülməlidir. Birinci mərhələdə namizədin baza ali təbbətəhsili istiqamətine müvafiq olaraq qəbul programı əsasında baza fənləri üzrə bilikləri, ikinci mərhələdə ise ixtisas fənləri üzrə bilikləri yoxlanılacaq. Namizədlərə baza və ixtisas fənlərinin her birindən ayrıraqda 100 test tapşırığı təqdim olunacaq. Hər iki mərhələdə namizədin her bir test tapşırığına düzgün cavabı 1 (bir) balla qiymətləndirilir. Səhv cavablar namizədin imtahan nəticəsinə (yekun balına) təsir göstərmir". M. Abbaszadə qeyd edib ki, ali təhsil müəssisələrinin I və III ixtisas qrupuna daxil olan ixtisalar üzrə qabiliyyət imtahanları başa çatıb. III ixtisas qrupu üzrə xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qabiliyyət imtahanlarında iştirak etmek üçün komissiya tərefindən keçirilmiş seçmə turdan 3225 abituriyent müvəffəqiyyətə keçərək qeydiyyata alınıb. Onlardan 1417 nəfəri test imtahanında müvafiq məsələni şərtini ödəyərək qabiliyyət imtahanına qatılıb. Qabiliyyət imtahanından 998 nəfər müvəffəq qiyəmət alaraq ixtisas seçimini buraxılıb. I ixtisas qrupu üzrə xüsusi qabiliyyət tələb edən ixtisaslara qabiliyyət imtahanlarında iştirak üçün 1089 abituriyent komissiya tərefindən keçirilən seçmə turda qeydiyyatdan keçib. Onlardan 635 nəfəri test imtahanında müvafiq məsələni şərtini ödəyərək qabiliyyət imtahanına qatılıb. 446 nəfər qabiliyyət imtahanını uğurla verərək ixtisas seçimine buraxılıb. Bütün qruplar üzrə ixtisas seçimi avqustun 7-dən 16-dək internet vasitesi ilə aparılacaq. M. Abbaszadə bildirib ki, rezi-

ştirak etmək istəyənlər iyulun 31-dən avqustun 7-dək TQDK-yaya müraciət edə bilərlər".

Komissiya sədri eləvə edib ki, avqustun 1-dən orta ixtisas təhsili müəssisələrinə ümumi orta təhsil bazasında (9 illik) ərizə qəbuluna başlanılıb. Orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul imtahanlarında iştirak etmək üçün abituriyentlər sabahdan avqustun 24-dək internet vasitəsi ilə elektron ərizələrini doldura bilərlər. Abituriyentlər tələb olunan sənədləri təhsil aldıqları tədris müəssisəsinin yerləşdiyi rayonda fəaliyyət göstərən sənəd qəbulu komissiyalarına (SQK) təqdim edərək ərizələrini təsdiq edirlər. SQK-lar hər gün (şənbə və bazar günü istisna olmaqla) saat 09:00-dan 17:00-dək fəaliyyət göstərəcək. Abituriyentlər tələb olunan sənədləri təqdim etməklə ərizələrini təsdiq etdirmək yanaşı, hər bir abituriyent eyni zamanda müxtəlif təhsil müəssisələrinin təhsili dövlət hesabına və ödenişli əsaslarla olan 12-dək ixtisas kodunu seçə bilər.

M. Abbaszadə vurgulayıb ki, Azərbaycanda xarici təhsil müəssisələrinə qəbulu bağlı agressiv kampaniya aparılır: "Gündə telefonlara Ukrayna və digər ölkələrde müxtəlif ali təhsil müəssisələrinə imtahnsız, attestatsız tələbə qəbulu elanı göndərilir. Şəhərin hər yerinde bununla bağlı reklamlar yayılır". TQDK sədri deyib ki, bu kampaniyanın arxasında biznes maraqları durur: "Biz istəməzdik uşaqlarımız, onların valideynləri həmin reklamları yayanın biznes maraqlarının toruna düşsün. Biz təklif edirik ki, leqlə yolla TQDK imtahanlarında en azı 150 bal toplayaraq ödənişli əsasla Azərbaycanda təhsil alsınlar".

Sevinc QARAYEVA

ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 2200-dən çox xəstə və yaralı daşıyıb

AZƏRBAYCANIN ÖZ HAVA MƏKANINI ABŞ TƏYYARƏLƏRİNƏ AÇMASI
TİBBİ TƏXLİYƏ UÇUŞLARININ VAXTINI 105 DƏQIQƏ AZALDIR

Azərbaycanın öz hava məkanını ABŞ təyyarələrinə açması Əfqanistandan tibbi məqsədə təxliyə uçuşunun vaxtını 105 dəqiqə azaldır. APA-nın məlumatına görə, bu barədə ABŞ Silahlı Qüvvələrinin Hava Daşımaları Komandanlığının saytında bildirilib. Azərbaycanın ABŞ-dakı səfiri Elin Süleymanov ABŞ-in Hava Daşımaları Komandanlığı və

618-ci Hava və Kosmik Əməliyyatlar Mərkəzində olub. Azərbaycan səfirinə Azərbaycanın öz hava məkanını ABŞ təyyarələrinə açmasına görə minnətdarlıq edilib. Qeyd olunub ki, Azərbaycan hökumətinin uçuş üçün verdiyi icazə insanların xilasına çox kömək edir.

Qurumun Aeromedikal Eva-kuasiya Əməliyyatları bölmə-

sinin rəhbəri polkovnik Cennifer Kimmet bildirib ki, bu müdət zərər çəkənlərin həyatını xilas edilməsində böyük önəm kəsb edir. Görüşdə həmçinin bildirilib ki, 2012-ci ilin yanvar ayından bu günədək ABŞ təyyarələri Azərbaycan üzərindən 150-dən çox aeromedikal təxliyə uçuşu həyata keçirib. Bu uçuşlar zamanı 2200-dən çox xəstə və yaralı daşıyıb.

Nurəddin Məmmədli:

“Bu, təxribat xarakteri daşıyır”

“Prezident seçkisində iştirak etmək üçün vahid namizədin müəyyənəşdirilməsi məsəlesi ilə bağlı içtimai Palatada baş verənlər səni şəkildə şırdırmışdı. Bu təklif gözlənilmədən içtimai Palatanın Koordinasiya Şurasının üzvü Pənah Hüseyn tərəfindən irəli sürülmüşdü. Bu təklif hazırlıqsız, ilkin müzakirələr olmadan sessiyanın gündəliyinə təqdim olunduğuna görə, qurum daxilində çox böyük ojataya səbəb oldu”.

Bu açıqlamanı APA-ya AXCP sədrinin müavini Nurəddin Məmmədli verib. O deyib ki, sonradan bu ideyanın meydana çıxmamasına və genişləndirilməsinə qarşı çox ciddi etirazlar olub: “İctimai Pal-

tada daxili müzakirələrdə müəyyən olundu ki, bu məsələ heç de qurum üçün aktual mövzu deyil. Xüsusilə de bu məsələnin indiki mərhələdə müzakirəyə çıxarılması səhvdir. Ölkədə demokratik seçki mühiti olduğu zaman Azərbaycan müxalifətinin vahid namizəd məsəlesi aktuallaşar”.

N. Məmmədli qeyd edib ki, indiki mərhələdə vahid namizəd məsələsinin içtimai Palatada gündəmə gətirilməsi bir növ təxribat xarakteri daşıyır: “Yəni burada məqsəd diqqəti əsas problemlərdən yaxındır, müxalifə-daxili ziddiyətləri qabartmaq, münaqişə yaratmağa xidmət edir. Hesab edirəm ki, İctimai

Palatada hazırlı “status-kvo”nın saxlanması sabitliyi təmin edə bilər”.

Qeyd edək ki, Müsavat Partiyası Mərkəzi İcra Aparatının rəhbəri Arif Hacılı İctimai Palatada vahid namizəd məsələsinin indi dən müəyyənəşdirilməsi ilə bağlı məsələnin qurumun əsas mövzular sırasından çıxarıldığını deyib.

Xatırladaq ki, bir müddət əvvəl İctimai Palatada 2013-cü ildə keçiriləcək prezident seçkisində iştirak edəcək namizədin müəyyənəşdirilməsi ilə bağlı ciddi fikir ayrılığı və qarşıdurma yaranmışdır.

Xamnei “Qarabağ fətva”sı verib

ÖRDƏBİLLİ DEPUTAT: “İRAN PARLAMENTİ QARABAĞIN AZƏRBAYCANA AİD OLMASINI DƏSTƏKLƏYƏCƏK”

İran İslam Respublikasının İslam Şurası Meclisinin Ərdəbil şəhəri üzrə deputati Mənsur Həqiqətpur bu ölkənin dini rəhbəri Xamneinin işgal olunmuş Qarabağla bağlı fətva verdiyini bəyan edib. Modern.az bildirir ki, deputat bu barədə “Səhər” TV-ye müsahibəsi zamanı bildirib.

“Ermənistanla Azərbaycan arasında savaşıla bağlı biz Ay-

rabağı və oranın Azərbaycana, İslama aid olmasını möhkəm müdafiə edəcəklər: “Biz ermənilərin və yehudilərin Qarabağda hərəkətlərini qətiyyətlə pisləyirik. Əcnəbilər gəlib Qarabağda seçki keçirib, onu müşahide edirlər ki, buranın Azərbaycana və İslam torpağına aid olması yaddan çıxarılsın. Amma vurğulanılam ki, nə qədər zaman keçsə də, nə qədər il ötsə də, bu həqiqəti yaddan çıxarmayaçaq ki, Qarabağ İslam torpağıdır. Qarabağı müsəlman Azərbaycan xalqı azad edəcək”.

Azərbaycanda 40 dərəcə isti olacaq

Həftəsonu ölkə ərazisində hava şəraitinin isti, əsasən yaqmursuz keçəcəyi gözlənilir.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Departamentindən APA-ya verilən məlumatə görə, sabah Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin əsasən yaqmursuz keçəcəyi gözlənilir. Şimal-qərb küləyi gündüz cənub-şərq küləyi ilə əvəz olunacaq. Havanın temperaturu gecə 21-26, gündüz 32-37 dərəcə isti təşkil edəcək.

Abşeronun əmərliklərində dəniz suyunun temperaturu Sumqayıt, Novxanı, Pirşağı, Nardaran, Bilgəh, Zaqlubada 25-26, Buzovna, Mərdəkan, Şüvələnda 26-27, Türkən, Hövən, Şix, Sahildə 27-28 dərəcə isti olacaq.

Azərbaycanın rayonlarında sabah hava şəraitinin əsasən yaqmursuz keçəcəyi gözlənilir. Şərqi küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 20-25, gündüz 33-38, bəzi yerlərdə 40, dağlarda gecə 13-18, gündüz 25-30 dərəcə isti olacaq.

Türk diplomatlar erməni siyasətçilərlə görüşüb?

Türkiyənin Azərbaycandakı səfiriyyinin Mətbuat Müşavirliyi bu ölkənin Böyük Britaniyadakı səfiriyyinin iki əməkdaşının İrvanda İrs Partiyasının baş katibi ilə görüşməsi dair yayılan xəbərləri təkzib edib. Səfirlilikdən APA-ya verilən məlumatda bildirilir ki, İrs Partiyasının baş katibi Styopa Səfəryanla görüşdüyü iddia olunan Koray Balkaya və Sera Çetin Büyük Britaniyanın Ankaradakı səfiriyyində işləyirlər və Türkiyənin heç bir rəsmi qurumunda temsil olunmurlar. Səfirlilik görüşlə bağlı İrs Partiyasının rəsmi saytında yerləşdirilmiş məlumatda da Sera Çetinin Britaniyanın Türkiyədəki səfiriyyinin program direktoru olduğu, Koray Balkayanın isə səfirlilikdə ictimai əlaqələr üzrə müşavir vəzifəsində çalışdığı barədə qeydlərin yer aldığı deyib.

Qeyd edək ki, Britaniya səfiriyyinin əməkdaşlarının Səfəryanla görüşündə bölgədə gedən proseslər, Ermənistan-Türkiyə münasibətlərinin normallaşması məsələləri əks olunub.

Belarusda parlament seçkilərinin tarixi məlum olub

Belarus prezidenti Viktor Lukaşenko parlamenti aşağı palatasına seçkilərin keçirilməsi barədə fərman imzalayıb. Belarusun Azərbaycandakı səfiriyyindən bildirilər ki, Nümayəndələr Palatasına seçkilər sentyabrın 23-də keçiriləcək.

Qeyd edək ki, Nümayəndələr Palatası 110 deputatdan formalaşır, üst palata – Respublika Şurası isə 64 üzvdən ibarətdir. Belarus parlamenti dörd ilə seçilir.

Şəmkirdə əhalini vahimədə saxlayan şəxslər həbs olundu

DAXİLİ İŞLƏR NAZIRLIYI MÜXTƏLİF ŞAYİƏLƏRİN YARANMASINA SƏBƏB OLMUŞ ŞƏXSLƏR BARƏDƏ AÇIQLAMA VERDİ

Daxili İşlər Nazirliyi Şəmkir rayonunda əhalini vahiməyə salan şəxslərin həbs olunduğu barədə məlumat yayıb. Modern.az-ın məlumatına görə, DİN bildirib ki, cari ilin iyun ayının 28-dən avqust ayının 1-dək olan müddət ərzində Şəmkir rayonunda müxtəlif vaxtlarda rayon ərazisində ayrı-ayrı şəxslər məxsus evlərə daş ataraq sakinlər arasında müxtəlif şayiələrin yaranmasına səbəb olmuş rayon sakinləri Arzu Rzayev və Samir Mürşüdov polis əməkdaşları tərəfindən saxlanılıblar.

Bir müddət idi ki, Şəmkir rayonunda naməlum şəxslərin gecələr evlərə hücum etməsi barədə xəbərlər yayılmışdı. Xəbərlərdə bildirilirdi ki, bu hücumlar nəticəsində xəsarət alanlar da olub. Nəticədə bütün Qərb bölgəsindəki rayonlarda vahimə-təlaş yaranmışdı. Xüsusən də qadınların gecələr evdə tek qala bilmədikləri vurğulanır. Çünkü naməlum şəxslərin daha çox qadınlara hücum etdiyi bildirilir. Vahimə yaranan şəxslərin isə vəhəbilər olduğu söylənilir.

“Yehovanın Şahidləri”nin Dövlət Komitəsinə qarşı şikayəti təmin edilmədi

Bakı Apellyasiya Məhkəməsində “Yehovanın Şahidləri” dini icmasının Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə qarşı apellyasiya şikayəti əsasında məhkəmə prosesi başa çatıb. APA-nın məlumatına görə, prosesdə məhkəmənin qərarı elan olunub. Qərara əsasən, apellyasiya şikayəti təmin olunmayıb.

Qeyd edək ki, dini icma özlərinə məxsus dini ədəbiyyatın idxlərinə məhdudiyyət qoyulması barədə komitənin verdiyi qərarın ləğvi, ədəbiyyatların məhdudiyyətsiz idxlərinə icazə verilməsi barədə iddia erizəsi ilə 2 sayılı Bakı Yerli İnzibati – İqtisad Məhkəməsinə müraciət edib. Lakin məhkəmə iddianı təmin etməyib.

Ermənilər bir neçə istiqamətdə atəşkəsi pozublar

Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsini işğal altında saxlayan Ermənistan Silahlı Qüvvələri qoşunlarının təmas xəttində atəşkəs rejimini pozmaqdə davam edir.

Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən APA-ya verilən məlumatə görə, erməni silahlı bölmələri dünən və bu gecə Xocavənd rayonunun Kuropatkino, Füzuli rayonunun Horadız, Ağdam rayonunun Sarıcalı kəndləri yaxınlığında, Gədəbəy, Goranboy və Cəbrayıl rayonlarının ərazisindəki adızs yüksəkliklərdə yerləşen mövqelərdən atəşkəs rejimini pozublar. Düşmən cavab atəşi ilə susdurulub.

Elmar Məmmədyarov Peruda bir sıra görüşlər keçirib

XARICI İŞLƏR NAZİRİNİN SƏFƏRLƏRİ LATIN AMERİKASI MƏTBUATINDA GENİŞ İŞİQLANDIRILIR

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov Peruya səfəri çərçivəsində bu ölkənin Kongresinin sədri Viktor Isla Rojes ilə görüşüb. Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən qəzetiimizə verilən məlumatə görə, görüşdə V. Rojes E. Məmmədyarovu Peru parlamentində görməkdən məmənən olduğunu deyərək bu səfərin ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafına töhfə verəcəyinə əminliyini ifadə edib. Peru konqresmenlerinin keçən il Azərbaycana səfərdən xoş təəssüratlarla qayıtdığını xatırladan V. Rojes nümayəndə heyəti tərəfindən Peru parlamentində Azərbaycan ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təklifi verildiyini deyib. E. Məmmədyarov səfərin əsas məqsədlərindən birinin ölkələrimiz arasında iqtisadi, ticarət, enerji, mədəniyyət və digər sahələrdə əməkdaşlığın qurulması imkanlarının müzakirəsi olduğunu vurgulayıb. Nazir bu istiqamətdə parlamentlərarası əməkdaşlığın önemli rol oynaya biləcəyinə əminliyini bildirib. Peru parlamentində ölkəmiz ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təklifi alqışlayan E. Məmmədyarov Azərbaycanın qanunverici orqanında da Peru ilə dostluq qrupunun yaradılması barədə təkliflə çıxış edəcəyini qeyd edib.

E. Məmmədyarov Peruda həmkarı Rafael Roncagliolo ilə də görüşüb. Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən daxil olan məlumatə görə, R. Roncagliolo azərbaycanlı həmkarının səfərindən memnuniyüğünü və Qafqaz regionunda dinamik inkişaf eden ölkəmiz ilə əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduqlarını bildirib. Azərbaycanın regionun "qapısı" adlandıran perulu nazir ikitərəflı münasibetlərin genişləndirilməs üçün hüquq-müqavilə bazasının möhkəmləndirilməsinin vacibliyini vurgulayıb.

Nazir E. Məmmədyarov Latin Amerikası ölkələrinə səfəri çərçivəsində keçirdiyi görüşlər barədə qısa məlumat verərək Azərbaycanın qitənin digər ölkələrlə yanaşı Peru ilə də əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduğunu diqqətə çatdırıb.

E. Məmmədyarov Azərbaycan Prezi-

denti İlham Əliyevin Peru prezidentinə ünvanlaşdırılmış məktubu perulu həmkarından ölkə başçısına çatdırılmasını xahiş edib. Ölkələrimiz arasında siyasi əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin iqtisadi sahədə əməkdaşlıq üçün möhkəm zəmin yaradacağını qeyd edən E. Məmmədyarov bunun üçün qarşılıqlı rəsmi səfərlərin, biznes forumlarının təşkil olunmasının və mədəniyyət tədbirlərinin keçirilməsinin vacibliyini nəzərə çatdırıb. Azərbaycanın xarici siyaset idarəsinin rəhbəri, həmcinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və onun həlli istiqamətində aparılan danışqlar barədə etraflı məlumat verib. Sonda nazir perulu həmkarını Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət edib.

Azərbaycanlı nazir səfər çərçivəsində Perunun xarici ticarət və turizm naziri Jose Luis Silva Martinot ilə də görüşü bas tutub.

XİN-nin mətbuat xidmətindən verilən məlumatə görə, görüşdə J. Martinot ölkəsinin iqtisadiyyatı və ticarət əlaqələri barədə məlumat verərək Azərbaycan ilə iqtisadi sahədə əməkdaşlıq etməkdə maraqlı olduqlarını bildirib. Turizm sahəsində həm Avropanı, həm de-

Latin Amerikası ölkələri ilə geniş əməkdaşlıq əlaqələrinin olduğunu deyən perulu nazir ölkəsinin əlverişli investisiya mühitindən danışır. O, həmcinin Azərbaycandan investisiyaların cəlb edilməsi üçün müvafiq imkanların yaradılmasına hazır olduğunu bəyan edib.

E. Məmmədyarov ölkələrimiz arasında iqtisadi əməkdaşlığın səviyyəsinin yüksəldilməsi və Azərbaycan-Peru iqtisadi-ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi üçün müxtəlif səviyyəli səfərlərin təşkilinin, biznes forumlarının keçirilməsinin əhəmiyyətini öne çəkib. Azərbaycanın energetika sahəsində bir sıra ölkələrlə, o cümlədən Latin Amerikası dövlətləri ilə əməkdaşlıq təcrübəsinin olduğunu diqqətə çatdırıb. E. Məmmədyarov bu sahədə əlaqələrin yaradılmasına hər iki tərəf üçün faydalı olacağının əminliyini bildirib.

Sonda E. Məmmədyarov J. Martinotu Azərbaycana rəsmi səfərə dəvət edib. Perulu nazir dəvəti qəbul edərək iş adamlarından ibaret nümayəndə heyəti ilə Azərbaycana səfər etmək niyyətində olduğunu açıqlayıb.

XİN-in mətbuat xidmətindən verilən məlumatə görə E. Məmmədyarovun Ar-

gentina, Uruqvay və Peruya səfəri ilə əlaqədar, Latin Amerikası ölkələrinin KİV-lərində çoxsaylı məqalələr dərc olunub. Belə ki, Argentina prezidenti Administrasiyasının "Prensa Argentina" rəsmi informasiya portalı bu səfərə böyük diqqət yetirərək bu haqda bir sıra məqalələr dərc edib. Həmin məqalələrdə Argentina prezidenti Kristina Fernandes de Kirşnerin Azərbaycan XİN başçısını qəbul etməsi, Argentinanın xarici işlər naziri Hektor Timmermanın Azərbaycanlı həmkarı ilə görüşü, iqtisadiyyat və ticarət sayəsində hökumətlərarası saziş imzalanması barədə məlumatlar oxuculara təqdim olunub. "Argentina Azərbaycana süd məhsulları ixrac etməyə hazırlaşır" sərlövhəli məqalədə Azərbaycan şirkətlərinin nümayəndələrinin Argentinada süd emalı üzrə iri komplekslərdən olan "Serenissima" şirkəti ilə tanışlığı barədə məlumat verilib. Argentinanın TELAM Dövlət İnformasiya Agentliyi "Bu gün Timmerman Azərbaycan XİN başçısı ilə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalamışdır" adlı məqalə çap edib. Ölkənin "Noticias Terra" aparıcı informasiya portalında Azərbaycan və Argentina arasında ticari-iqtisadi əməkdaşlıq haqqında məqalə yer alıb. Bundan əlavə, "Pagina 12" qəzetində, "Prensa Latina", "Iprofessio-nal", "La voz" və digər informasiya portallarında da səfər barədə materialları öz əksini tapıb. Azərbaycan nümayəndə heyətinin Uruqvaya səfəri dövründə bu ölkənin Prezident Administrasiyasının ve XİN-in saytında müvafiq informasiya yerləşdirilib. Dərc edilmiş materiallarda Uruqvay prezidentinin E. Məmmədyarovla görüşü, həmin görüşdə müzakirə edilən məsələlər, həmcinin iki ölkə arasında əməkdaşlığın perspektivləri barədə informasiya yer alıb. Uruqvayın UYPRESS informasiya agentliyi öz saytında Azərbaycanın kənd təsərrüfatı və energetika sektorlarına həsr edilmiş məqalə işıq üzü görüb. UPİ, "Prensa Latina" informasiya portallarında və bir sıra başqa KİV-lərde Azərbaycan haqqında məqalələr verilib.

S.MÜRVƏTQIZİ

Yevda Abramov: "Yaxın illərdə Latin Amerikasının digər ölkələrinin də Xocalı soyqırımı tanımاسının şahidi olacaqıq"

"Azərbaycanın xarici siyaseti dünən bütün ölkələri üçün açıqdır. Azərbaycan bütün ölkələrlə qarşılıqlı etimad və bir-birinin ərazi bütövlüyüne dəstək göstərilməsi əsasında yüksək münasibətlər yaratmağı arzulayıv və buna səy göstərir". Bu açıqlama ilə Azərbaycanın Latin Amerikası ölkəleri, o cümlədən Argentina ilə münasibətlərini genişləndirməsi barədə danışan Azərbaycan-Argentina parlamentlərarası dostluq qrupunun üzvü, millət vəkili Yevda Abramov çıxış edib. O xatırladı ki, Latin Amerikası ölkəleri ilə belə münasibətlər son 1-1,5 il ərzində daha da güclü şəkildə yaradılmağa və inkişaf etməyə başlayıb: "Qısa zaman kəsiyi ərzində Azərbaycanla Latin Amerikası ölkələri arasında mehriban və dostluğa dayanan münasibətlər qurulub. Bu, Azərbaycan prezidentinin həyata keçirdiyi xarici siyasetin uğuru kimi qəbul olunmalıdır". Latin Amerikası ölkələrində Azərbaycanla əməkdaşlıq etməye marağın müşahidə olunmasına gəlincə, millət vəkili deyib ki, söhbət ondan

gedir ki, Azərbaycanın Latin Amerikası ölkələri ilə münasibətlər yaratmaq və bu münasibətləri inkişaf etdirmək səyələri birtərəfli qaydada aparılmış: "Latin Amerikası ölkələri özləri Azərbaycanla əməkdaşlıq etməyə maraq göstərirlər. Latin Amerikası ölkələrinin Azərbaycanla əməkdaşlıq etmək maraqları Azərbaycan tərəfinin Amerika qitəsinin ölkələri ilə əməkdaşlıq yaratmaq maraqlarını üstələyir. Axi bu ölkələri uzun müddət ərzində ABŞ-ı yeganə müttəfiq kimi nəzərdən keçirirdilər. Indi isə bu dövlətlər dönyanın nüfuzlu ölkələri arasında tərəfdəşlər axtarmağa başlayıblar. Bu bölgədə belə ölkələrdən biri də məhz Azərbaycandır". Azərbaycanın Latin Amerikası ölkəleri ilə parlamentlərarası əlaqələrində danışan Y. Abramov deyib ki, son bir il yarımda ərzində Argentina, Meksika və Kolumbiyadan parlament və hökumət nümayəndə heyətlerinin Azərbaycana səfər etmələrinə baxmayaq, Azərbaycan parlamentləri hələ Latin Amerikası ölkələrinə səfərlər etməyiblər: "Bu ölkələrin

nümayəndə heyətləri Bakıya səfərləri zamanı Azərbaycanın inkişaf tempini heyranlıqla qarşılıyıblar. Azərbaycan Latin Amerikası ölkələri üçün inkişaf etməkdə olan ölkə modelidir. Ona görə, bu ölkələr Azərbaycanın inkişaf modelini öyrənmək isteyirlər. Bütün bunalar qanunvericilərin əməkdaşlığın dərinləndirilməsi prosesinə daha çox cəlbini zəruri edir. Bundan əlavə, bu proses ölkə parlamentlərini hərkətə getirib. Bu baxımdan Azərbaycan Parlamenti deputatlarının Latin Amerikası ölkələrinə səfərlərini təşkil edəcək". Latin Amerikası ölkələrində erməni lobbinin təsirinə, erməni diasporunun geniş təmsil olunmasına münasibət bildirən millət vəkili bu ölkələrdə erməni diasporunun nüfuzunun zəiflədiyini deyib: "Belə bir proses ABŞ-in bir sıra ştatlarında da baş verir. Çünkü prezyident Barack Obama seçkiqabığı prosesde erməni diasporuna verdiyi vələrin heç birini yerine yetirmədi. Bu o səbəbdən baş verir ki, Amerika qitəsində ermənilərin özləri haqqında yay-

PƏRVANƏ

“Gələcəkdə bu kitablardan tarixi mənbə kimi istifadə edəcəklər”

Bütün zamanlar boyu tarixə, dövrlərin mədəni və mənəvi abidələrinə, zamanın yetişdirdiyi şəxsiyyət və tarixi soykökə, adət – ənənələrə müəyyən nöqtələrdən incələmələr, təhlil və araşdırımlar mövcud olmuş, tədqiqatlar aparılmışdır. Tarixi keçmişin ədəbiyyata verdiyi töhfələr qədər, ədəbiyyatın da keçmişə töhfələri böyük və misilsiz olmuşdur. Bu baxımdan elmi nöqtədən aparılan araşdırımlar, tədqiqatlar müxtəlif dövrlərdə olduğu kimi davam etdirilməkdədir. Tarixin öyrənilməsi nə qədər zəruri əhəmiyyətə malik olsa da, bir o qədər də xalqın milli oyanış ruhunda daim ucalmasına xidmet etməkdədir. Bununla belə tədqiqat obyekti olan tarix və onun yetişdirdiyi dahi mütəfəkkirləri elmə bədililik gətirilməkle öyrənilməsi işini davam etdirən şəxsiyyətlər fonunda müasir dövrümüzə bu işi davam etdirən yaradıcı elm adamı kimi Rafael Hüseynovun adını qeyd etmək yerinə düşər. 2012-ci ilde görkəmli ədəbiyyatşunas, tanınmış ictimai – siyasi xadim, yazıçı, publisist, tərcüməçi, mətnşunas, AMEA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, millət vəkili, Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü, Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin direktoru, Filologiya elmləri doktoru, professor Rafael Hüseynovun tarixi araşdırımlar mövzusunda ədəbi və bədii incəliklərlə müəllifi olduğu və nəşr etdiridiyi silsilə kitabları barədə səhbəti diqqətinizə çatdırmaq istəyirik.

Rafael müəllim, heç kəsər deyil ki, siz ictimai – siyasi xadim olmaqdən öncə ədəbiyyata, müsiqiyə, ümumiyyətlə tarixi mədəniyyətə bağlı insansınız. Bir qədər yeni nəşrləriniz, oxucularınıza təqdim edəcəyiniz kitablar haqda söz açardınız.

Görülesi işlər həmişə çoxdur, təssüsüf ki, niyyətlərin hamisini gerçəkləşdirməyə vaxt darlığı imkan vermir. Hər halda artıq yarısını arxada qoymuşumuz 2012-ci ilde bir neçə kitabımın işq üzü görməsinə nail olmuşuq. Bu kitabların hər biri Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, tarixinin müxtəlif dəyərli şəxsiyyətlərini və çeşidli mü hüüm hadisələrini eks etdirir. Həmin kitablar silsiləsindən birincisi “Şirvan şairləri” adlanır. Bu kitabda Azərbaycanın orta əsrərden başlamış 20-ci əsra qədər müxtəlif bölgələrində mövcud olmuş ədəbi məktəblər və ədəbi məclisler haqqında məlumat verilir.

Azərbaycanda ədəbi məclisler həmişə mövcud olmuşdur. Yurdumzda bütöv bir Azərbaycan ədəbiyyatı olmaqla yanaşı, ədəbiyyatımızın ayrı-ayrı şəhərlərde formalasalan mədəni mərkəzləri etrafında müəyyən müsiqi, ədəbi yığıncaqlar daimi fəaliyyət göstərmişdir. Həmdə bu mərkəzlərin hər birində müəyyən əslub, ifadə tərzi özünəməxsusluğunu hər zaman duyulmuşdur. Orta əsrərde Təbrizdə, Ərdəbilde, Xoyda, Marağada, Beyləqanda, Gəncədə, Şirvanda, Abşeronda ədəbi mərkəzlər olmuş, wə həmin mərkəzlərdə o dövrün çox böyük şairləri, mədəniyyət, elm xadimləri yetişmişlər. Lakin bu ədəbi məclislərin bütün tarix içərisində varlığını göz önüne götürəndə onu da müşahidə edirik ki, müəyyən əsrərde hansısa şəhərdə, hansısa bölgədə olan ədəbi məclisler çox fealdır, daha bəhrəlidir, öndəgedəndir, müəyyən bir əsr içərisində isə sanki həmin ətraflarda səngima gedir, seçkin simaların sayı da azalır. Və

daha parlaq özünü göstərmə növbəsi ayrı bir şəhərdə olan məclisə çatır. Yəni elə məhsul verən torpaq kimi. Sanki təbiət, tarixin özü bu yüksəlmə, tərəqqi, parlaqlıq mərhələlərini növbələşdirir. Tətalim, XII əsrər Gəncə, Təbriz çox fəal idi. Amma XIII əsrər onların fəaliyətləri bir o qədər azalan kimi olur. Baxmayaraq ki, orada yenə ədəbi və mədəni həyat davam edir, amma birincilik, əsas mərkəz olmaq şansı başqa məkana keçir. XIII əsrər Maraga Azərbaycanın əsas elm və ədəbiyyat mərkəzlərindən birinə çevrilir. O dövrdə Maragada Nəsreddin Tusinin rəhbərliyi ilə Maraga Rəsədxanasının yanında Maraga-elm mərkəzi fəaliyyət göstərirdi. Buraya dünənin ən müxtəlif ölkələrindən dəvət edilmiş universal bilikli alımlar toplaşırı. Bu baxımdan da orada ədəbiyyat və mədəniyyət çox sürətlə inkişaf edirdi. XV-XVI əsrərde Səfəvilər İmpriyəsinin güclənməsi ilə Şah İsmayılin ədəbi həyatə əhəmiyyətli şəkilde təkan verməsile bu fəallıq artır. Sözmüñ canı odur ki, müxtəlif dövrlərdə müxtəlif şəhərlərdə fəallıq olub. Bir dövrədə bir yerdə artıb, başqa əsrədə başqa bölgədə. Amma istisnasız olaraq bütün əsrər içərisində daim fəal olan, heç vaxt səməyən bir ədəbi məclis, bir ədəbi mərkəz vardır ki, o da Şirvandır. Şirvanda ədəbi həyat həmişə qaynayıb. Ona görə də “Şirvan şairləri” kitabında XII əsrən başlayaraq XX əsre qədər Şirvanda mövcud olmuş şairlər, mədəni həyat, o mühitin aparıcı simaları haqqında məlumat vermişik. Eyni zamanda əyalətlik, kitabın cəzibədarlığı üçün Azərbaycan rəssamlığında və Azərbaycan heykəltəraşlığında onillər boyu bu bölgədə yetişmiş yaradıcılara və onların əssərlərinə həsr edilmiş müxtəlif illüstrasiyalar öz əksini tapmışdır. Düşünürəm ki, gələcəkdə Azərbaycanın ədəbiyyəti məktəbləri ilə bağlı kitablarımız bir silsilə halını alıñ. “Şir-

van şairləri”dən sonra “Təbriz şairləri”, “Gəncə şairləri”, “Abşeron şairləri”, Azərbaycan ədəbi məclisləri və Təbriz şairləri” adında ayrıca toplular buraxmaq arzusundayıq. Eyni zamanda “Şirvan şairləri” kitabı ingilis dilində də nəşr olunub ve kitabın sonunda da həmin şairlərin şeirlərindən nümunələr ingiliscə yaxşı bədii tərcümələrdə verilib. Cənubi biz Azərbaycanda onsuza da həmin şairləri gözəl təqdim olunur, amma lazımdır ki, ölkəmizdən kənardan da onları tanışınlar, bilsinlər və yetərincə məlumat sahib olaraq ədiblərimizin yaradılığına, bütövlükde milli kimliyimizə aşina olunsalar.

Diqər nəşr olunan kitabım isə “Sabirin saatı” adlanır. Bu kitab böyük Azərbaycan satiriki Mirzə Ələkbər Sabirin həyat və yaradılışına həsr olunub. M. Ə. Sabirin 150 illiyi qeyd olunan ərəfədə, bununla bağlı müxtəlif tədqiqatlar, onun əsərlərinin nəşrləri işq üzü görür və biz də öz təhəfəmizi verməyə çəhdikdik.

Maraqlıdır, nəyə görə kitabın adını məhs “Sabirin saatı” adlandırmamaq qərarına gəldiniz?

— “Sabirin saatı” iki mənəda işlənilmiş bir ifadədir. Cənubi Sabirin əsərlərində, ədəbi nümunələrdə onun məxsus bir saatı, özünün müəyyən etdiyi bir zaman vardır ki, həmin Əbədi Zaman arasıkəsilməz müsəsələlik duygusu ilə doludur. Eyni zamanda Sabirin de hər insan kimi əsərlərini vaxtı bilmək üçün evində, cibində, qolunda saatı olub. Kitabda bir tarixi şahidliyin vasitəsiyle buna da işarə var.

Salman Mümtaz Sabir haqqında yazmış və gələcək nəsillərə çox dəyərli məlumatlar örtürmiş insanların biridir. O vaxtı Əsaməxiya gedərək Sabirə görüşmək istəyir. Görüşüb və həmin görüşdən sonra maraqlı bir müsahibə də ya-digar qalıb. Görüş əsnasında Sabir həmişə ara-sıra saatına baxırıb. Mümtaz özlüyündə narahat olur ki, bu davranışın belkə Sabirin görüşü tez başa vurmaq istəyindən irəli gəlir və saatə baxmaqla işarə edir ki, yekunlaşdırmaq lazımdır. Amma Sabir də həssas adam idir və Salman Mümtazın narahatlığını hiss edərək saatə baxmağının səbəbini bilsərdiyi sabunun vaxtını qaćırmamaya səbəbindən olduğunu dila gətirir.

ədiblərimizin həyat, yaradılıqlı yolu araşdırılır, onlara yeni baxış bucağından yanaşılır, eyni zamanda həmin şəxsiyyətlərin həyatının bu gənədək belli olmayan səhifələri təqdim edilir. Bu düşüncələrin hər biri uzun illərin axtarış və müşahidələri, zəngin arxiv materialları əsasında yazılmışdır.

— Rafael müəllim, “Hamısı ulduz” kitabı hardasa sizin bundan xeyli önceki “1002-ci gecə” kitabının davamı kimi qəbul olunur.

— Doğru müşahidədir. Təsadüfi deyil ki, “1002-ci gecə” kitabında müəyyən materiallara da bir qədər işlənərək bu kitaba da daxil edilmişdir. Cənubi “1002-ci gecə” 20 il əvvəl həmin kitab kirlə əlifbası ilə nəşr edilmişdi və bu baxımdan da müasir nəslin bir çox nümayəndələri heç həmin kitabla tanış deyil. Digər tərəfdən o vaxta nisbətən indi söz demək imkanları da çıxalıb, yeni materiallara əldə edərək köhnə yazıları təkmilləşdirmək imkanımız da yaranıb. Yeni kitabda təbii ki, bir sıra başqa sənətkarlarımı haqqında ilk defə oxuyacağınız yazılar da var. Məsələn, Hacıbaba Hüseynov bizim böyük xanəndəmiz id. Onun haqqında kitabda böyük yazı yer alır. Həmin yazı həm Hacıbaba Hüseynovun muğam dünənimiz klasiklərindən biri kimi, həm də şair olaraq xalqımız tərəfindən daha yaxşı tanınmasına bələdçi olacaqdır.

Amma onu da qeyd edim ki, bu silsilə davam edəcək. Mənim 4 cildlik “Axşam görüşləri” adlı kitabım da, zənnimcə, qarşısındakı 2-3 ilde işq üzü görəcək. Orada “1002-ci gecə” də başlanmış “Hamısı ulduz”da davam edən yol daha dolğun bir şəkildə görünəcək.

— Əksər kitablarımızda nisgil, həsrət dolu, insanlarda xatirələr oyadan mövzulara yer verirsiniz. Yaradılıqlı işi insanın daxilindən gələn istək, ürəyindəki həvəs qırgınları ilə üzə çıxır. Bunun səbəbinə daxili dünyanız ilə əlaqələndirmək olarmı?

— Kitablarımda haqqında bəhs etdiyim insanların əksəriyyəti indi həyatda yoxdur. Vaxtında mən həminin səslerini yazmışam, onları arxivində işləmişəm, məktubları, gündəliklərini oxumuşam, əksəriyyəti ilə də dostluq etmişəm, mehribən ünsiyətde olmuşam. Onların bir çoxu artıq həyatda yoxdur, amma həmin xatirələrin hamisini, onların yaddaşda olan səsleri, məktubları, gündəlikləri tarixdir, sonəddir. Bu sonədlər olmasa Azərbaycan tarixi bütöv görünəməz. Mən də çalışmışam ki, bu kitabların içərisində həmin işqılı insanlar vasitəsilə tariximizin hansısa parçalarını əbdiləşdirək və elə edək ki, həm o insanlar həmişə göz öündə qalsınlar, həm də onları nuru ilə tarix içərisindəki yolumuz bugündəkilerə bir qədər də aydın görünəsün.

Cənubi məhz bu cür qəlpələr qo-vuşaraq bütöv bir tarixi formalasdırır. Tarixi də zaman keçidkən sonra, üstündən onillər, yüzillər ötəndən sonra dəqiq yazmaq istəyəndə məhz bu cür ilk mənbələrə ehtiyac duyulur. İndi də, gələcəkdə də. Ola bilsin ki, bu gün bu kitablari maraqla xatırın, mənəvi qida, zövq almaq üçün oxuyurlar, gələcəkdə isə bu kitablardan tarixi mənbə kimi istifadə edəcəklər.

**Ceyhun ABASOV
ADMİU-nun 4-cü kurs
tələbəsi**

Sakir YAQUBOV

...1981-ci il martın 13-ü böyük sovet xalqının bir parçası olan azərbaycanlılar üçün xoş xəbərlə başlandı: Özbəkistan Sovet Sosialist Respublikası Ali Soveti Rəyasət Heyətinin fərmanı ilə Özbəkistan SSR-in Orta Çırçık rayonundakı Bektimir qəsəbəsi vilayət tabeliyindəki NƏRİMANOV ŞƏHƏRİNə çevrilmişdi...

Şübhəsiz ki, bu xəbər ana və ata yurdumuzda böyük coşquya qarşılandı, əmək kollektivləri və təhsil müəssisələri belə bir sevinci xalqa bəxş elədikləri üçün "doğma və əziz Kommunist Partiyasının leninçi Siyasi Bürosuna, şəxsən Leonid İliç Brejnev yoldaşa, Özbəkistan KP MK-nin birinci katibi Şərif Rəşidoviç Rəşidov yoldaşa" və təbii ki, "bütün uğurlarımızın memarı", bize "düzgün yol göstəren H.Ə.Əliyev yoldaşa" arası kəsilməden teleqram şəklində minnətdarlıq məktubları göndərmək bəhsləşməsinə girişdilər.

Yaradıcı heyəti cəmi 19 nəfərdən ibarət olan bizim "Gənclər" qəzeti də, təbii ki, bu "fövqəladə dərəcədə şad xəbər"ə biganə qala bilməzdilə: elə qarşidakı ilk nömrəyə SİTA-nın rəsmi xəbəriyle yanaşı, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri nümayəndələrinin "otkılık" (rəy)lərindən savayı eləyə biləcəyimiz növbəti iş, daha doğrusu, vera biləcəyimiz növbəti yazı "hadisə yeri"ndən reportaj ola bilərdi ki, onu da hazırlamağı cəmi-cümələtanı bir ay əvvəl redaktor (indiki hesabla: baş redaktor) təyin olunmuş Yusif Kərimov nədən sə ilk günlər redaksiyada ürək qızdırıldığı az sayda şəxslərdən biri olan təbliğat və təsviqat şöbəsinin müdürüne, yəni cənabınıza həvalə elədi.

"Hadisə yeri" məqamı isə o idi ki, ümumən oturaq iş rejiminə üstünlük verən bəndəniz 3 yaşlı və 3 aylıq iki körpəni tək ananın ümidiñə qoyub "kababdirovka"ya - ezamiyyətə getməliydi.

Daşkəndə təyyarə səhərə yaxın, təxminən saat 4-5 radələrində ucurdu. Birinci gecə mən köhnə təyyarəli manının 2-ci mərtəbəsin-

Yaddaşımın küncündən...

"Bu adda, bu nişanda..."

dəki gözləmə salonunda yatıb qaldığımı görə Özbe-kistana uçmadım; problem-siz-zadsız biletə sabahki reysə dəyişdim və bu kiçik sırrdən yalnız həyat yoldaşım xəbərdar oldu.

Sonrasını təsvir eləmeye ehtiyac yoxdur və məqsədim de bu deyil.

Gərək ki, martın 19-damı, ya 20-dəmi Bakıya qayıtdım. Yüküm kifayət qədər sanballı idi: Özbəkistan görüslerindən zəngin təs-sürat, körpələrimə Bakıda rast gəlmədiyim müxtəlif ölçülü, müxtəlif çeşidli əyin-baş və onların anası üçün... dadı indi də damagımda qalan quru Cərco yemişi (hələ Özbəkistan Avtomobil Nəqliyyatı Nazirliyinin təze şəhərdə - "bi-zim şəhərdə" yerləşən, bəş avtomobil dəstəsini və avtomobil sürücüləri hazırlayan məktəbin filialını əhatə edən 56 nömrəli avtomobil müəssisəsinin rəisi, köklüköməcli azərbaycanlı Sabir Xəlilovun mənim şərəfimə Daşkənddə, evində bişirtirdiyi əsl özbək plovunu demirəm!..)

Növbəti heftənin ilk günü işe çıxanda Yusif Kərimov "Mərkəzi Komitədən sənin Daşkəndə getməyindən xəbərdardılar. Materiałın ən yüksək səviyyədə diqqətdə olacaq, rusca da getməlidir" dedi.

Təbii ki, o vaxtacan jurnalistikada bir pud duz yeyənin biri kimi bu sözələr əsla məni tərpetmədi, sadəcə olaraq ilkin varianti bir qədər tez yazıb redaktora qollatdırmağım gərəkdi ki, ruslar da, yəni "Molodyoj Azerbaydjana"da qəzetiň redaktoruna partiya Mərkəzi Komitəsinin təbliğat və təşviqat şöbəsindən gənclər və pioner mətbuatı üzrə kurator... Yuri İvanovdan ciddi danlaq: "Bu, nə özbaşınlıq, nə siyasi sa-vadsızlıqdır?" ittihamı...

Gözünə döndüyüm redaktor da - eləmə tənbellik - bir nefəsə deyir ki, mən bu iradı material çapa getməmişdən önce müəllifə bildirmişdim, o isə hansı formada bunun razılaşdırıldıyını söylədi (Yeri gəlmışkən, redaktor kuratorla telefon səhbətindən dərhal sonra bütün bunları şəxsən özü mənə söylədi, "baqaja qoyulmağımı görə" dilxor olsam da xeyri yoxuydu, cənbi bir-iKİ dəqiqə sonra özüm İvanova izahat verməli oldum).

Yusif Kərimova söylədiklərimi sözbəsöz İvanova təkrarladım; görünür, russaya tərcüməm yarıtmaz olduğuna görə İvanov bu məqamın bizdə Heydər Əliyev səviyyəsində razılaşdırıldığı kimi qəbul edərək, "Belə də demək lazımdı, yoxsa mən də ürək-göbəyi-mi yemişəm ki, bu nə özbaşınlıqdır belə bunlar eləyiblər" dedi.

Mövzu bitdi. Bir neçə gündən sonra "Bakinski raboci" qəzetiňdən çox dəyərli həmkarım, məşhur

bestəkar Musa Mirzəyevin həyat yoldaşı Svetlana Mirzəyeva iş otağına qalxıb Nərimanov şəhərinə necə, nə cür, kimin yanına gedə biləcəyi barədə fikrimi soruşdu, şəhər soveti sədrinin telefon nömrəsini götürdü, xudahafizləşəndə: "Biz də sənin yazınızı verədik, ancaq redaktor Okulov deyir ki, gecdir, gərək özümüz hazırlayacaq..." dedi.

Bu izahat yetərli oldu və Yusif Kərimov yazının çapə getməsinə icazə verdi.

"Molodyoj Azerbaydjana"da yazının kimin çevirdiyini xatırlamıram, ancaq yuxarıdakı məqam redaktoranın gözündən yayınmamışdı, şəhər telefonuyla "Zəhmət olmasa, bir yanına gələrdin" deyə məni eyni mərtəbənin eks tərəfindəki iş otağına dəvət elədi. Təbii ki, izahat istəsə də ona heç bir izah vermədim, "Bu cümlə belə bir qədər "apolitični" çıxır ey" deməsinə "Heç nə olmaz!"la nöqtə qoyдум.

Səhər qəzetlər çıxdı. Redaktorlara ən yüksək səviyyələrden təşəkkür, müəllifə komsomolun Mərkəzi Komitəsindən o dövr üçün kifayət qədər böyük məbləğ saidılan 100 manat (köhnə dillə: rybl) mükafat və... "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetiň redaktoruna partiya Mərkəzi Komitəsinin təbliğat və təşviqat şöbəsindən gənclər və pioner mətbuatı üzrə kurator... Yuri İvanovdan ciddi danlaq: "Bu, nə özbaşınlıq, nə siyasi sa-vadsızlıqdır?" ittihamı...

Gözünə döndüyüm redaktor da - eləmə tənbellik - bir nefəsə deyir ki, mən bu iradı material çapa getməmişdən önce müəllifə bildirmişdim, o isə hansı formada bunun razılaşdırıldıyını söylədi (Yeri gəlmışkən, redaktor kuratorla telefon səhbətindən dərhal sonra bütün bunları şəxsən özü mənə söylədi, "baqaja qoyulmağımı görə" dilxor olsam da xeyri yoxuydu, cənbi bir-iKİ dəqiqə sonra özüm İvanova izahat verməli oldum).

Yusif Kərimova söylədiklərimi sözbəsöz İvanova təkrarladım; görünür, russaya tərcüməm yarıtmaz olduğuna görə İvanov bu məqamın bizdə Heydər Əliyev səviyyəsində razılaşdırıldığı kimi qəbul edərək, "Belə də demək lazımdı, yoxsa mən də ürək-göbəyi-mi yemişəm ki, bu nə özbaşınlıqdır belə bunlar eləyiblər" dedi.

Mövzu bitdi. Bir neçə gündən sonra "Bakinski raboci" qəzetiňdən çox dəyərli həmkarım, məşhur

**Mübariz Əhmədoğlu
ötən ayın analitik
hesabatını təqdim edib**

Siyasi İnnovasiyalar və Texnologiya-lar Mərkəzinin (SITM) rəhbəri Mübariz Əhmədoğlu iyul ayında dünyada və regionda baş vermiş beynəlxalq ictimai-siyasi proseslərin təhlilinə həsr olunmuş analitik hesabatını təqdim edib. Mətbuat konfransında Azərbaycanın işgal olunmuş Dağlıq Qarabağ bölgəsində keçirilmiş saxta "prezident seçkiləri" orada yaşayış ermənilərin indiki qondarma qurumun rəhbərliyindən və mövcud şəraitdən narazılıqlarını üzə çıxardığını bildirən M.Əhmədoğlu ermənilərin Ermənis-

tan rəhbərliyinin siyasetini dəstekləmədiklərini bir daha əyani şəkildə nümayiş etdirdiyini bəyan edib: "Otən ay Azərbaycanın iqtisadiyyatı daha da inkişaf edib, ölkəmizin hərbi qüdrəti güclənib, beynəlxalq əlaqələri möhkəmlənib. Azərbaycandan fərqli olaraq Ermənistən siyasi, sosial-iqtisadi vəziyyəti pisləşib, kriminogen vəziyyəti dəha da ağırlaşıb, Ermənistən beynəlxalq maliyyə qurumlarına xarici borcu artıb, məmur özbaşınlığı, orduda korrupsiya həlləri, yoxsulluq səviyyəsi artıb və işgalçi ölkəni tərk edənlərin sayı coxalıb. Ermənistən-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ mü-naqişəsinin həll olunmaması Ermənistəndə vəziyyəti dəha da ağırlaşdırıb".

M.Əhmədoğlu çıxışında Azərbaycanın işgal olunmuş Dağlıq Qarabağ bölgəsində keçirilmiş qondarma "prezident seçkiləri"ni beynəlxalq ictimaiyyət və qurumlar, eləcə də dünyanın heç bir ölkəsinin tanımadığını diqqətə catdırıb: "Qondarma seçkilər" Dağlıq Qarabağ bölgəsində yaşayış ermənilərin ümumi sayının 50-55 min olduğunu gösterdi. Bu isə ermənilərin bu ərazini tərk etdikləri ni deməyə əsas verir". Politoloq deyib ki, zaman keçdikcə bəzi ölkələr Ermənistən rəhbərliyinin ikibaşlı oyunlarını artıq dəha çox anlayır və ona qarşı təzyiqlərini gücləndirir: "Avropa İttifaqı rəsmilərinin və müxtəlif ölkələrin rəhbərlərinin Azərbaycana rəsmi səfərləri onların dövlətimiz ilə münasibətlərə önem verdiyini və əməkdaşlıqla maraqlı olduqlarını nümayiş etdirir. Avropa İttifaqının rəsmisinin Bakıda verdiyi bəyanatlar Azərbaycan tərəfinin apardığı uğurlu xarici siyaset ilə bağlıdır. Qurumun Ermənistən-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ mü-naqişəsinin nizamlanması ilə bağlı mövqeyi də Azərbaycanın xeyrinədir. İyulda Azərbaycanda bütün sahələrdə sürətli inkişaf müşahidə edilib. Otən ay ölkəmiz üçün bütövlükdə uğurlu olub".

Hesabatda dünyada və regionda cə-reyan edən proseslər, həmçinin Azərbaycanın Rusiya, Gürcüstan, ABŞ, Türkiyə, İran, Avropa İttifaqı və Cənubi Amerika ölkələri ilə münasibətləri də təhlil edilib.

S.MÜRVƏTQIZI

Mart 1981 - iyul 2012

1956-ci il Macar üsyانının

Vilayet QULİYEV

Macar üsyancılarının müqavimeti isə 1956-ci il noyabrın 8-də qırıldı. Daha iki gün şəhərin müxtəlif yerlərində, xüsusən də sənaye müəssisələrinin cəmləşdiyi fəhlə rayonlarında epizodik döyüşlər getdi. Osmanlı imperiyasının bir əsr yarımlı hakimiyyəti dövründə ölkənin mərkəzi sayılan Peç şəhəri də bir müddət dirəniş göstərdi. Lakin vəzifyətin çıxılmazlığını görən fəhlə şuraları və tələbə dəstəleri noyabrın 10-da atəsi dayandırmaq xahişi ilə sovet komandanlılığına müraciət etdilər. Sovet İttifaqı istəyinə nail oldu. Macaristən yenidən sosializm sisteminin ağıuşuna qayıtdı.

Təbii ki, üsyən ən böyük zərbəsi macarlara dəydi. İkinci Dünya müharibəsinin yaralarını sağaltmağa imkan tapmayan Budapeşt yeni daşıntılara məruz qaldı. 200 mindən çox macar (ölkə əhalisinin texminen 5 faizi) vətənindən didərgin düşdü. Döyüşlərin gedişində üsyən iştirakçılarından 2652 nəfər öldürülər, 19 226 nəfər yaralandı. Üsyən yatırıldan sonra isə cəza məşini işe düşdü. Neticədə dövləti cina-yətdə ittiham olunan 350 nəfər edam edildi. Məhkəmə öününe çıxarılan 26 000 şəxsden 22 000 nəfərinə qarşı ittihamlar irəli sürüldü, 13 000 nəfər müxtəlif müddətlərə həbsə məhkum olundu. Lakin ədalet naminə qeyd etmək lazımdır ki, Yanoş Kadərin həm öz ölkəsinin xalqı, həm də sovet rehberliyi ilə dil tapmaq məharəti sayəsində 1963-cü ilde dustaqxanalarda artıq üsyənda iştirakla bağlı cəza çekən bir nəfər də yox idi. Onların eksəriyyəti vaxtından əvvəl azad olunmuş, yaxud əfv edilmişdi. Macarıstan öz kədərlə, eyni zamanda da şərəflə keçmişinin daha bir səhifəsinə beləcə çevirmişdi.

Sovet tərəfinin itkiləri də az deyildi. 669 nəfər öldürümüş, 51 nəfər itkin düşmüşdü. Yaralanan və kontuziya alanların sayı isə 1540 nəfərə çatırdı. Onların arasında keçmiş Azərbaycan SSR vətəndaşları da vardı. Əslində bu uzun, lakin zəruri mütqəddimə də azərbaycanlıların nəyə görə və hansı şəraitdə macar üsyənin qurbanlarına çevrilmələri haqqında daha geniş təsəvvür yaratmağa xidmət edir.

Macaristənə həlak olan azərbaycanlı döyüşçülər mövzusuna ilk dəfə professor Cəmil Həsənlinin "Azərbaycanda milli məsələ: siyasi rehberlik və ziyanlılar" (2008) kitabında öteri toxunulmuşdur. Budapeşt üsyənin Sovet İttifaqında doğurduğu əks-sədadan, xüsusən də milli respublikalara təsirindən danışan müəllif SSRİ müdafiə naziri,

marşal G.Jukovun Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi İ.D.Mustafayevə göndərdiyi 8 yanvar 1957-ci il tarixli məktuba və əlavə olunan siyahıya da diqqət yetirmişdi.

Həmin məktubda marşal Jukov Azərbaycan rəhbərliyindən Sov.IKP MK və SSRİ Nazirlər Sovetinin Macaristənə əksinqilabi qiymətin yatırılması zamanı həlak olmuş, yaralanmış və kontuziya almış döyüşçülərin ailələrinə güzəştli şərtlərin tətbiqi, diqqət və qayğının artırılması ilə bağlı qərarının icrasını ciddi nəzarətdə saxlamağı xahiş edirdi. Məktuba 1956-ci il oktyabr-noyabr aylarında Budapeştdə öldürülən 12 nəfər Azərbaycan SSR vətəndaşının adı da əlavə edilmişdi. Onlar serjant Kəriməğa Bədirxanov, kiçik serjant Məmmədəli Əkbərov, kiçik serjant Mirzəbəy Balabəyov, yefreytor Məhəmməd Ramazanov, sıravi əsgərlər Süleyman Rəzzaqov, Cəlal (əslində Cəlil – V.Q.) Cəlalov, İsmixan Quliyev, İltifat Əhmədov, İbadulla Axundov, Vladimir Qasımov, Mixail İqnatov və Boris Xosroyan idilər.

Hədisələrin isti izi ilə 1956-ci ilin noyabr ayında SSRİ Müdafiə Nazirliyinin 4-cü idarəsinin rəisi general-major V.Loboda tərəfindən hazırlanmış bu siyahı dəqiq və tam deyildi. Bizim apardığımız araşdırmaclar göstərdi ki, Macaristənə həlak olan Azərbaycan vətəndaşlarının sayı güman edildiyi kimi, 12 deyil, 20 nəfərdir. Digər tərəfdən, həlak olanlar arasında göstərilən "Azərbaycan SSR Masallı rayon sakını İltifat Əhmədovun" adı öldürülən, yaxud kontuziya alan döyüşçülər sırasında yoxdur. Görünür, həmin dövrədə həlak bütün məlumatlar diqqətlə nəzərdən keçirilib saf-çürük edilmədiyindən, yaxud İ.Əhmədovun taleyi sona qədər aydınlaşmadığından SSRİ müdafiə nazirinin Azərbaycan rəhbərliyinə məktubunda belə qeyri-dəqiqliyə yol verilmişdi.

Bələliklə, keçmiş sovet ordusunun tərkibində Macarıstanə göndərilən və burada xalq üsyənin yatırılması zamanı həm oktyabrın 24-dən 28-nə, həm də noyabrın 4-dən 8-nə kimi həlak olan Azərbaycan SSR vətəndaşlarının tam siyahısı (təvəllüd tarixləri, doğulduqları və hərbi xidmətə çağırıldıqları yer, rütbələri, qulluq etdikləri hərbi hissənin nömrəsi, vəzifələri, həlak olma tarixi və dəfn yeri göstərilməklə) aşağıdakı kimdir:

Abramyan Robert Avayucovic – 1934-cü il təvəllüd. Azərbaycan SSR DQMV-nin Mardakert rayonunun Moxratlı kəndində doğulmuşdur. Mardakert RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 33-cü mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyasının 1195-ci alayının minamoyotçu, noyabrın 5-də öldürülənmişdir. Budapeşt şəhərindəki Kerepeş məzarlığında dəfn olunmuşdur.

Akopyan Şəməvan Mırzəyeviç – 1934-cü il təvəllüd. Azərbaycan SSR DQMV-nin Mardakert rayonunun Aterk kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Mardakert RHK tərəfindən çağırılmışdır. Yefreytor, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyasının 106-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının istehkamçısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Kerepeş məzarlığında dəfn edilmişdir.

Əkbərov Məmmədəli İsi oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Lenkeran rayonunun Vilvan kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Lenkeran RHK tərəfin-

Budapeşt küçəsində vurulmuş sovet tankı

1935-ci il təvəllüd. Xilli RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 100-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının bölmə komandiri. Noyabrın 5-də həlak olmuşdur. Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Balabəyov Mirzəbəy Qarabəy oğlu – 1934-cü təvəllüd. Qusar rayonunun Uzun Qışlaq kəndində doğulmuş, Qusar RHK xətti ilə hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 5-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının top komandiri. Oktyabrın 24-də həlak olmuşdur. Dəfn yeri Kerepeş qəbiristanlığında.

Bədirxanov Kəriməğa Bədirxanovic – 1934-cü il təvəllüd. Qusar rayonunun Surud kəndində doğulmuşdur. Qusar RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Serjant, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 5-ci mexanikləşdirilmiş qvardiya alayında vzvod komandirinin köməkçisi. Oktyabrın 24-də həlak olmuş, Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Cəlalov Cəlil İbrahimxəlil oğlu – 1935-ci il təvəllüd. İsmayılli rayonunun Qurdmeşəli kəndində doğulmuşdur. İsmayılli RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 106-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının istehkamçısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Kerepeş məzarlığında dəfn edilmişdir.

Əkbərov Məmmədəli İsi oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Lenkeran rayonunun Vilvan kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Lenkeran RHK tərəfin-

dən çağırılmışdır. Kiçik serjant, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 4-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının bölümə komandiri. Noyabrın 5-də həlak olmuşdur. Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Əmir Hacı Verdi oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Orconikidze PHK tərəfindən çağırılmışdır. Sıravi, 17-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 56-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının atıcı. Noyabrın 4-də həlak olmuşdur. Məzəri Budapeştdəki "Çepel" zavodun ərazisindədir.

İbayev Zabit Şirin oğlu – 1934-cü ilde Sabirabad rayonunun Qalaqayın kəndində anadan olmuşdur. Sabirabad RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 6-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının avtomatçısı. Aldığı yaralardan noyabrın 11-də Ukrayna SSR Zakarpateye əyalətinin Muxaçevə şəhərində vəfat etmiş, şəhər qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

İqnatov Mixail Vasil'yeviç – 1934-cü il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Keşlə RHK tərəfindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyasının 1195-ci artilleriya alayının minamoyot bölüyünün komandiri. Oktyabrın 25-də həlak olmuşdur. Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

İsmayılov Şəmsi Seyfəddin oğlu – 1934-cü il təvəllüd. İsmayılli rayonunda doğulmuş, Bakının Orconikidze RHK tərəfindən əsgərliyə çağırılmışdır. Sıravi, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyasının 71-ci tank alayının telefon-

azərbaycanlı qurbanları

çusu. Noyabrin 5-də həlak olmuşdur. Məzəri Kerepeş qəbiristanlığında.

Qasimov Vladimir Dadaşoviç – 1935-ci il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuş, Caparidze RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 33-cü mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyanın 100-cü qvardiya artilleriya alayının tuşlayıcısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Kerepeş qəbiristanlığında torpağa verilmişdir.

Quliyev İsmixan Muradxan oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Zəngilan rayonunu Ətəməzli kəndində doğulmuşdur. Zəngilan RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi, 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş qvardiya diviziyanın 106-cı qvardiya alayının atıcısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Qəbri Kerepeş məzarlığında.

Məmmədov Cavad Mirzəcanoviç – 1933-cü il təvəllüd. Yalama stansiyasında doğulmuşdur. Yalama RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Kiçik serjant. 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 1195-ci artilleriya alayının top komandiri. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Dəfn yeri – Kerepeş məzarlığıdır.

Mehdiyev Veli Tapdıq oğlu – 1934-cü il təvəllüd. Qazax rayonunun Kəmərli kəndində doğulmuş, Qazax RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 7-ci qvardiya hava-desant diviziyanın 108-ci qvardiya paraşüt-desant alayının avtomatçısı. Noyabrin 7-də həlak olmuşdur. Budapeşt yaxınlığında Alsonemedi qəsəbəsində, qardaş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Orucov Yuri Tahiroviç – 1935-ci il təvəllüd. Bakı şəhərində doğulmuşdur. Caparidze RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi. 17-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 83-cü tank alayının dəftərxana işçisi. Oktyabrın 26-da həlak olmuş, Vesprem şəhəri yaxınlığında Xaymaşker qəsəbəsindəki hərbi qəbiristanlıqda dəfn edilmişdir.

Rəzzaqov Süleyman İsaqoviç – 1935-ci ildə Bakı şəhərində doğulmuş, Şaumyan RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 407-ci artilleriya alayının anbardarı. Noyabrin 4-də həlak olmuşdur. Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Ramazanov Məhəmməd Ramazanoviç – 1934-cü il təvəllüd. Zaqatala rayonundakı eyni adlı stansiyada doğulmuşdur. Zaqatala RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Yefreytor, 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 4-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının pulemyotçusu. Oktyabrın 24-də həlak olmuş, Budapeştdəki Kerepeş məzarlığında dəfn edilmişdir.

Tonyan Sarkis Ayrapetoviç – 1936-ci il təvəllüd. Azərbaycan SSR Hadrut rayonunun Deskarab kəndində doğulmuşdur. Hərbi xidmətə Sumqayıt ŞHK tərefindən çağırılmışdır. Sıravi. 2-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 5-ci qvardiya mexanikləşdirilmiş alayının pulemyotçusu. Noyabrin 8-də həlak olmuşdur. Dəfn yeri Budapeşt şəhərindəki Kerepeş qəbiristanlığıdır.

Xosroyan Boris Artyomoviç – 1935-ci il təvəllüd. Keşlə RHK tərefindən hərbi xidmətə çağırılmışdır. Sıravi, 33-cü mexanikləşdirilmiş diviziyanın 71-ci

Stalinin heykəlinin qopmuş başı

tank alayının avtomatçısı. Oktyabrın 26-da həlak olmuşdur. Kerepeş qəbiristanlığında dəfn edilmişdir.

Macar üşyanının yatırılması zamanı həlak olmuş sovet əsgərlərinin siyahısı ilə tanışlıq 1934-cü ildə Moskvada doğulan, paytaxtın Jeleznodorojni rayon hərbi komissarlığından hərbi xidmətə çağırılan, oktyabrın 26-da həlak olan 33-cü qvardiya mexanikləşdirilmiş diviziyanın 233-cü qvardiya alayının sürücüsü Məmmədov Müyəssər İsmayıloviç ve atasının adı, habelə doğum yeri göstərilməyən sıravi, 97-ci qvardiya atıcı diviziyasının 289-cu qvardiya atıcı alayının avtomatçısı Sabir Sultanovunda azərbaycanlı olduqlarını ehtimal etməyə esas verir.

Sovet döyüşçülerinin taleyi ilə bağlı diqqəti çəkən bir cəhət də vardır: müəyyən istisnalarla onların böyük əksəriyyəti Macaristan ərazisində dəfn olunmuşdular. Həm də çox ehtimal ki, burada texniki və nəqliyyat çətinlikləri deyil, siyasi amil əsas rol oynamışdır. Əfqanistanda öldürülən on minden çox əsgər və zabitin hamısı Sovet İttifaqına gətirilərək öz vətənində torpağa tapşırılmışdır. 1956-ci ildə Macaristanda, 1968-ci ildə isə Çexoslovakiyada isə fərqli variant seçilmişdir. Bu da mövcud şəraitdəki siyasi iradənin ifadəsi idi. Çünkü həmin ölkələrin sosializm sisteminin bir hissəsi kimi qavranması və qəbul olunması həm də məzarlarla bağlı idi. Sovet döyüşçülerinin cənazelərinin Vətəne göndərilməsi SSRİ-nin nə vaxtsa qan bahasına elə keçirilmiş əraziyənən çıxacağı anlamına gələ bilərdi. Ona görə də bu mühüm siyasi və psixoloji məqama diqqət yetirən rəhbərlik sovet əsgərlərinin vətənlərindən min kilometrlərlə uzaqda, işğal üçün gəndərildikləri torpaqlarda uyumalarını məqbul saymışdır.

Ədalət naminə qeyd edim ki, macarlar Sovet İttifaqına xüsusi rəğbət bəsləməsələr də, nə o zaman, nə də SSRİ-nin süqutundan sonra əsgər məzarlarından qisas almaq fikrinə düşməyiblər. Budapeştin mərkəzine yaxın hissədə, 1956-ci ilin noyabrında qanlı döyüşlərin getdiyi 8-ci rayondakı Kerepeş qəbiristanlığında macar xalqının bir sıra görkəmlı şəxsiyyətləri ilə yanaşı

yə başlamışdır. Vaterpol hovuzu qandan al rəngə boyansa da, macarları mübarizə əzmində çəkindirmək mümkün olmamışdı. Bu qələbə ilə onlar bütün dünyaya sovet cəza maşının önündə sinmadiqları mesajını vermişdilər...

İlk dəfə 1956-ci ildə Budapeştə çat verən sovet hegemonluğu və sosialist sistemi 1990-ci ilin qışında Bakıda öz məntiqi sonuna yetişmişdi. Bu rejim üçün Budapeşt payızından sonra Bakı qışçı gəlmişdi. Siyasi qış...

P.S.

Tarix özünü təkrar edir. Yuxarıda adları sadalanan azərbaycanlılar imperiya tərefindən macar xalqının azadlıq istəyinin qarşısını almaq üçün göndərilən ilk həmvətənlərimiz deyildilər. Sovet imperiyası bu məsələdə də tarix səhnəsində əvəz etdiyi Rusiya imperiyasının ənənələrindən yaranmışdı.

Özünü "Avropanın jandarmı" sayan çar I Nikolayın Avstriya imperiyasına qarşı 1848-ci il macar üşyanını yatırmağa göndərdiyi hərbi qüvvələr arasında əsasən azərbaycanlılardan təşkil olunmuş Zaqafqaziya müsəlman süvari alayı da vardi. Alayı qərargah rəisi (1852-ci ildə komandiri) polkovnik (sonralar general-leytenant rütbəsinə qədər yüksəlmişdi) Həsən bəy Ağalarov (1812-1885) Debretsen şəhəri yaxınlığında üşyançılarla vuruşda göstərdiyi rəşadətə görə 4-cü dərəcəli Georgi xaçı ordeni ile təltif edilmiş və bu yüksək ordeni alan ilk azərbaycanlı hərbçi olmuşdu. Döyüşlərdə xüsusi ilə fərqləndiyinə görə alay özü də eyni ordenə layiq görülmüşdü.

Azərbaycanlı zabiti mükafata təqdim edən Rusiya Hərəkət ordusunun baş komandanı, general-feldmarşal İ.F.Paskeviç yazdı:

"Üşyançı macarlarla 1849-cu il iyunun 21-de Debretsen yaxınlığındakı döyüşdə Zaqafqaziya süvari müsəlman alayının üç böülüyü ilə sağ cinahda mövqə tutan polkovnik Ağalarov cəsurluqla düşmənin piyada hissələrinin üzərinə hücumu atılmış, onlara böyük tələfat vermişdir. Həm də bu zaman iki top və mərmər yeşiklərini elə keçirmiş, sonra isə düşməni şəherin içərisi ilə təqib edərək 300 nəfəri əsir almış və bütün sursat ehtiyatını hərbi qənimət kimi götürmüştür".

Avstriya tərəfi də imperiyani qorumağa yönəlmış bu xidməti əvəzsiz qoymamışdı. Polkovnik Ağalarov 2-ci dərəcəli "Dəmir tac", habelə yənə eyni dərəcədən olan və məhdud sayıda hərbçilərin layiq görüldüyü "Leopold" ordenləri ilə təltif edilmişdi.

Macaristanda çar Rusiyasının və Sovet İttifaqının siyasi oyunlarının qurbanları olan azərbaycanlı əsgərlərin məzarları var.

Azərbaycanda isə ikinci Dünya müharibəsində alman ordusunda vuruşan və həyatlarını bizim ölkədə başa vuran macar hərbi əsirləri uyuyurlar.

Bu məzarlar keçmişin acı və iibrətəmiz xatırələridir. Müstəqil olmadığımız, təleyimizə sahiblik edə bilmədiyimiz, başqalarının iradəsini yerinə yetirdiyimiz keçmişin...

Və yaxşı ki, bütün bunlar dünəndə qalıb. Bu gün sadəcə bir tarix kimi öyrənilir.

Əllillərin müalicəsi Ukrayna ilə yanaşı, Bolqaristanda da təşkil olunacaq

Avqustun 6-da ilk dəfə olaraq ölkəmizdən 30 nəfər dayaq-hərəkət sistemi xəstəlikləri olan əllil vətəndaş 28 günlük bərpa-müalicə kursu keçmək üçün Bolqaristana yola salınacaq. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən (ƏƏSMN) verilən məlumatə görə, daha 55 nəfər əlliliyi olan şəxs isə Ukraynanın Saki şəhərindəki N. Burdenko adına onurğa-beyin xəstəlikləri sanatoriyasına göndəriləcək.

Bolqaristana yola salınacaq əllillerle dünən keçirilən görüşdə Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi nazirinin müavini İlqar Rəhimov əllil şəxslərin sağlamlığının bərpasının, onların tibbi-sosial reabilitasiyasının ölkə rəhbərinin sosial sahə ilə bağlı siyasetində mühüm yer tutduğunu, bu istiqamətdə tədbirlərin iləbil gücləndiyini bildirib.

Tədbirdə qeyd olunub ki, "Əlliliyin və uşaqların sağlamlıq imkanları məhdudluğunu qarşısının alınması, əllillerin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası və sosial müdafiəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanu-

nunda əllillerin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi və reabilitasiyası sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Bununla bağlı olaraq, ƏƏSMN-nin müvafiq əmri ilə təsdiqlənən "2012-ci ildə əllilərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların sosial müdafiəsi və reabilitasiyası Proqramı" bu təbəqələrdən olan

şəxslərin sağlamlığının mühafizəsi və tibbi bərpası, onların xarici ölkələrdə reabilitasiyasına şəraitin yaradılması, sanatoriya-kurort müalicələrinin təşkil və s. istiqamətlərdə tədbirlər xüsusi yer tutur.

Ənənəvi olaraq hər il əlliliyi olan şəxslər qrup halında Ukraynanın Saki şəhərindəki N. Burdenko adına onurğa-

beyin xəstəlikləri sanatoriyasına göndərilir və həmin sanatoriyyada aparılan ixtisaslaşmış fizioterapevtik müalicə kursu əllillerin səhhətində müsbət dəyişikliklər yaradır. Bununla yanaşı, cari ildə ƏƏSMN və Bolqaristana Əmək və Sosial Siyaset Nazirliyi arasında əldə edilmiş anlaşmaya əsasən, dayaq-hərəkət sistemi xəstəlikləri olan əllillerin bu ilən etibarən həmin ölkədəki sanatoriyalarda müasir müalicə metodları əsasında bərpa müalicələrinin təşkilinə başlanır.

Görüşdə iştirak edən əlliller onlara göstərilən böyük diqqət və qayğıya görə dövlətimizin rəhbərinə öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Qeyd edək ki, əllil həmvətənlərimizin hər iki ölkəyə yola salınması Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanından xüsusi təyyarə reysi ilə həyata keçirilecek. Həmin insanların müalicə müəssisələrində yerləşdirilməsi, onların lazımi müalicə prosedurları və xidmətlə təmin olunmalarına nəzarət etmək üçün nazirliyin nümayəndələri həmin ölkələrə ezam olunacaqlar.

SKMF iri çörək zavodunun tikintisini maliyyələşdirir

Dünən Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (SKMF) "Sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi" mövzusunda Xəzər rayonunun Türkan qəsəbəsində tədbir keçirib. SKMF-dən verilən məlumatə görə, tədbirdə Bakı qəsəbələrində fəaliyyət göstərən 200-dək sahibkar iştirak edib.

Tədbirdə Xəzər rayonunun, o cümlədən Türkan qəsəbəsinin iqtisadi potensialına uyğun olaraq, güzəştli kreditlər hesabına maliyyələşdirilməsi məqsədə uyğun hesab olunan müasir quşçuluq kompleksinin, istixana təsərrüfatlarının, et kəsimi müəssisəsinin, kiçik və orta həcmli üzümçülük təsərrüfatlarının yaradılması üzrə nümunəvi investisiya layihələrinin təqdimatı keçirilib, kiçik həcmli investisiya layihələrinin ümumi dəyerinin 100 fai-zədək hissəsinin dövlətin güzəştli kreditləri hesabına maliyyələşdiriləcəyi bildirilib, sahibkarlara nümunəvi layihələr və digər metodiki materiallar paylaşılib.

Tədbirdə çıkış edən Xəzər Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının birinci müavini Ələkbər Heydərov Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bakı qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğı nəticəsində Xəzər rayonunda da sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndiriləcək, yeni istehsal və xidmət müəssisələrinin, sosial infrastruktur obyektlərinin yaradıldığı, əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəldiyini qeyd edib.

İqtisadi inkişaf Nazirliyinin Sahibkarlığın inkişafı siyaseti şöbəsinin müdürü Zaur Qasımov və Regionların inkişafı və dövlət proqramları şöbəsinin müdürü müavini Fərrux Dadaşov uğurlu iqtisadi siyaset nəticəsində ölkə iqtisadiyyatının davamlı inkişaf etdiyini, sahibkarlıq fəaliyyətinin

genişləndiriyini bildirib, "2011-2013-cü illərdə Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramı"na uyğun olaraq, Bakı şəhərində və onun qəsəbələrində görülən işlər barədə məlumat veriblər.

SKMF-nin icraçı direktoru Şirzad Abdullayev Fond tərəfindən Dövlət Proqramlarında nəzərdə tutulmuş tədbirlərin icrası istiqamətində görülmüş işlər, güzəştli kreditlər hesabına Bakı qəsəbələrində həyata keçirilən layihələr barədə məlumat verib.

Tədbirdə qeyd edilib ki, 2012-ci ilin ötən dövrü ərzində Fondun vəsaitləri hesabına respublika üzrə sahibkarlıq subyektlərinin 1546 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 127,9 milyon manat güzəştli kredit verilib. Bu kreditlər hesabına 6400-dək yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulub. 2011 və 2012-ci ilin ötən dövrü ərzində Fondun vəsaitləri hesabına Bakı ətrafi kənd və qəsəbələr üzrə maliyyələşdirilməsinə 332 investisiya layihəsinin, o cümlədən yeni texnologiyaların tətbiqinə əsaslanan 32 layihənin maliyyələşdirilməsinə 48,8 milyon manat güzəştli kredit verilib.

Bakı ətrafi kənd və qəsəbə-

lərdə müxtəlif istehsal, emal və infrastruktur müəssisələrinin inşası ilə yanaşı, müasir texnologiyalara əsaslanan çörək istehsalı müəssisələrinin də yaradılması nəzərdə tutulub. Dövlətin güzəştli kreditləri hesabına Azərbaycanda illik istehsal gücü 156,3 min ton olan 14 çörək istehsalı müəssisəsinin maliyyələşdirilməsinə 13,1 mln. manat, o cümlədən Bakı ətrafi kənd və qəsəbələr üzrə illik istehsal gücü 123,5 min ton olan 8 çörək istehsalı müəssisəsinin maliyyələşdirilməsinə 6 mln. manatadək güzəştli kredit verilib. Bildirilib ki, tikintisine başlanmış iri çörək istehsalı müəssisələrindən olan "Xəzri TN" MMC tərəfindən müasir texnologiyaların tətbiqi ilə Əhmədli qəsəbəsində gündəlik istehsal gücü 140 ton çörək istehsalı olan zavodun inşasına Fond tərəfindən ilkin mərhələdə 1 mln. manat güzəştli kredit ayrılib.

Tədbir çərçivəsində müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə Bakı qəsəbələrində fəaliyyət göstərən 19 sahibkarlıq subyekti 1,3 mln. manat güzəştli kredit verilib. Bu kreditlər hesabına 240-a yaxın yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Mərkəzi Bank banklarının kapitalına tələbləri artırdı

Azərbaycan Mərkəzi Bankı (AMB) bank sektorunun maliyyə sabitliyi və dayanıqlıq potensialının daha da gücləndirilməsi, korporativ idarəetmə sisteminin inkişafı, əmanətçilər və investorların maraqlarının qorunmasına yönəldilmiş strategiya çərçivəsində qabaqcıl beynəlxalq tacribə əsasında bankların kapitalına kəmiyyət və keyfiyyət tələblərini davamlı olaraq artırıb. AMB-dən verilən məlumatə görə, neticədə bankların kapitalizasiyası yeni keyfiyyət səviyyəsinə yüksəlib ki, bunun da nəticəsində bank sektorunun effektivliyi artıb, maliyyə dayanıqlığı göstəriciləri yaxşılaşdırıb. Formalaşmış əhəmiyyətli kapital bazası bank sektoruna 2008-ci ildə başlanmış global maliyyə böhranını hazırlıqlı və möhkəm sabitlik yastığı ile qarşılımağa imkan verib.

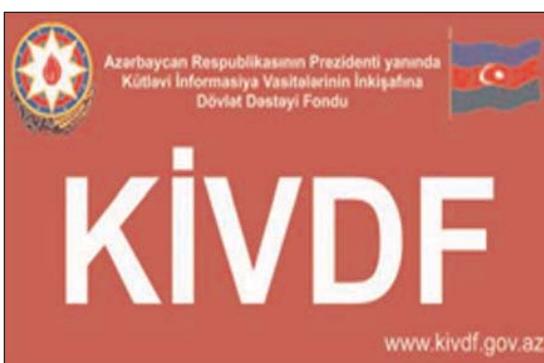
Hazırda Azərbaycan bank sistemi inkişafının yeni mərhələsinə daxil olur. Bu mərhələdə maliyyə vasitəciliyinin genişləndirilməsi, qlobal maliyyə bazarlarına integrasiya və bank xidmətlərinin yeni keyfiyyətini təmin etmək üçün bankların kapitalizasiyasının davam etdirilməsi zəruriidir. Bankların kapital bazasının gücləndirilməsi bankalara olan etimadın daha da artırılması və onların beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda bu, iqtisadi subyektlərinin maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılmasına, bank xidmətlərinin çeşidinin genişlənməsinə və dəyərinin ucuzlaşmasına dəstək verəcək, maliyyə bazarlarının, xüsusən də banklararası bazarın inkişafına müsbət təsir göstərəcək. Bütün bunlar növbəti dekadada iqtisadiyyatın ikiqat artımı və şaxələndirilməsi hədəflərinə adekvat olaraq bank sisteminin maliyyə dərinliyinin yüksəldilməsinə gətirib çıxaracaq. Buna əlaqədər, Mərkəzi Bankın idarə Heyətinin 25 iyul 2012-ci il tarixli qərarı ilə fəaliyyətdə olan bankların məcmu kapitalının, habelə yeni yaradılan banklar üçün nizamnamə kapitalının minimum miqdarı 50 mln. manatdaqərtılabilir.

Məcmu kapitalın minimum miqdarı üzrə yeni normativ 01 yanvar 2014-cü ildən qüvvəyə minir. Keçid müddəti banklara yeni kapital tələbine uyğunlaşdırma strategiyalarının realizasiyası üçün kifayət qədər vaxt verir və kapitallaşmanın tədricən həyata keçirilməsinə imkan yaradır. Aparılan təhlillər göstərir ki, bank sektorunun yeni kapital tələblərinə uyğunlaşma potensialı yüksəkdir.

**Səbail Rayon
İcra Hakimiyyəti**

Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında
Kütüvi İnformasiya Vəsitələrinin
İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu

Səbail Rayon İcra Hakimiyyəti və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütüvi İnformasiya Vəsitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu birge təşkil etdiyi fərdi jurnalist yazıları müsabiqəsinin

ELANI

Müsabiqənin məqsədi

Müsabiqənin məqsədi Səbail rayonunun sosial-iqtisadi və ictimai həyatındaki proseslərin ictimaiyyətə daha yaxından çatdırılmasında peşəkar jurnalist yaradıcılığını stimullaşdırmaq.

Müsabiqənin mövzusu

“Səbail rayonunun sosial-iqtisadi inkişafı: real vəziyyət və perspektivlər”

Müsabiqədə iştirak

Müsabiqə elan olunan günədək en azı bir il müddətində kütüvi informasiya vəsitələrinde (qəzet, jurnal və informasiya agentliklərində) fasiləsiz çalışan şəxslər müsabiqədə iştirak edə bilərlər.

Müsabiqəyə təqdim olunan yazılar aid tələblər

- Dərc olunmuş yazıların sərlövhələri təklif olunmuş mövzu ilə eyni olmalıdır.
- Müsabiqəyə hər jurnalist yalnız bir yazı təqdim edə bilər.
- Qəzet və jurnallarda** çalışan jurnalistlərin yazıları yalnız çalışdıqları mətbuat orqanlarında dərc edilmelidir, informasiya agentliklərində çalışan jurnalistlərin yazıları isə son 1 (bir) ilə, həftə 1 (bir) dəfədən az olmayaq nəşr edilən qəzetlərdə çap olunmalıdır.
- Yazilar son bir ilə, həftədə bir dəfədən az olmayaq nəşr edilən, Azərbaycan Mətbuat Şurasının tərtib etdiyi “qara siyahı” ya düşməyən mətbuat orqanlarında dərc edilməlidir.
- Qəzetdə dərc olunmuş yazıda “Səbail Rayon İcra Hakimiyyəti və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütüvi İnformasiya Vəsitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu” keçirdiyi müsabiqəyə təqdim etmək üçün” qeydi göstərilməlidir.

Yazaların qəbul qaydaları

- Yazının dərc olunduğu mətbuat orqanı (qəzet, jurnal) 1 nüsxə
- Yazının Elektron variantı (Times New Roman (12) şriftində -CD diskdə) 1 nüsxə
- Yazının A4 formatda çap olunmuş variantı (**müəllifin imzası göstərilməməlidir**) 3 nüsxə
- Yazaların həcmi : 1 səhifə (A3) olmalıdır (9-11 min işarə),

Tələb olunan sənədlər

- Əmək kitabçasının işlədiyi KİV tərəfindən təsdiq edilmiş surəti (möhür və baş redaktorun imzası)
- Iştirakçı haqqında məlumat cədvəli (möhür, müəllif və baş redaktorun imzası ilə)
- Şəxsiyyət vəsiqəsi və surəti,
- Şəxsi VÖEN və surəti,
- Şəxsi bank rekvizitləri (şəxsi VÖEN əsasında açılmış bank hesabı).

Qeyd: Iştirakçı haqqında məlumat cədvəlini əldə etmək üçün Fonda müraciət edə bilərsiniz.

Tələb olunan sənədlər tam olmadığı və ya həqiqəti əks etdirmədiyi hallarda yazı müsabiqəye buraxılmır.

Fonda təqdim edilmiş yazılar və sənədlər geri qaytarılır.

Yazaların qəbulu 27 iyul 2012-ci il tarixindən başlayır, 31 sentyabr 2012-ci il tarixinə başa çatır.

Yazalar rəsmi iş günləri saat 10:00-dan 16:00-dək, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütüvi İnformasiya Vəsitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu **şəxsi** təqdim olunmalıdır.

Qiymətləndirmə meyarları:

- mövzunun əhatə olunması, jurnalist araşdırması, əsaslandırma;
- materialın oxucu üçün informasiyalılıq səviyyəsi;
- yazının dil və üslub xüsusiyyətləri, bədii-estetik ifadəsi;
- jurnalist obyekтивliyi, qərəzsizliyi, tərəfsizliyi və məsuliyyəti;
- ictimai maraqların müdafiəsi.

Müsabiqəyə təqdim olunmuş yazıların mükafatlandırılması

- I yer – 1 000 manat
II yer – 800 manat
III yer – 600 manat

Həvəsləndirici mükafat – 200 manat (10 yazı müəllifinə həvəsləndirici mükafat veriləcəkdir)

Qaliblər, həmçinin Səbail Rayon İcra Hakimiyyəti və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütüvi İnformasiya Vəsitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu xüsusi diplomu ilə təltif olunacaqlar.

DSMF tərəfindən əsas xidmətlər elektronlaşdırılıb

Dövlət Sosial Müdafiə Fondu (DSMF) internet saytında (www.dsdf.gov.az) keçirilən növbəti interaktiv sorğu yekunlaşdırıldı. Sorğu zamanı respondentlərə “Dövlət Sosial Müdafiə Fondu internet saytı vasitəsilə göstərilən elektron xidmətlərdən istifadə edirsinizmi” suali ünvanlanıb. Sorğuda iştirak edənlərin çoxu – 57,27 faizi suala “bəli”, 42,73 faizi isə “xeyr” cavabını verib. Fondu ictimaiyyətə əlaqələr sektorundan verilən məlumatla görə, sorğunun keçirilməsində başlıca məqsəd əhalinin DSMF tərəfindən göstərilən elektron xidmətlər barədə nə dərəcədə məlumatlı olmasını öyrənmək və bu istiqamətdə təhlükə işlərini gücləndirməkdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 23 may 2011-ci il tarixli Fermanının icrası ilə əlaqədar olaraq görülən tədbirlər nəticəsində DSMF tərəfindən pensiyaçılar və siyorta olunanlar üçün nəzərdə tutulan əsas xidmətlər elektronlaşdırılıb. Fondu rəsmi internet səhifəsində yaradılan elektron

xidmətlər bölməsində aidiyəti üzrə göstərilən xidmətlərin adı, bu xidmətlərin göstərilməsi üçün tələb olunan sənədlərin dəqiqliyi, müvafiq sənədlərin (ərizə, blank və digər) elektron forması yerləşdirilib, şəxslərin bu bölmədən maneəsiz, sərbəst istifadəsi təmin edilib. “Elektron xidmətlər” bölməsi interaktiv və informativ olmaqla 20-ye qədər xidməti əhatə edir. Göstərilən xidmətlər və tədbidlər hesabatları elektron formada təqdim etmek, pensiya kalkulyatoru vasitəsilə pensiyasının məbləği barədə məlumat almaq, məcburi dövlət sosial siyorta haqlarını onlayn ödəmək, fərdi şəxsi hesablarında əks olunan pensiya kapitalı barədə məlumatları əldə etmək və s. bu kimi imkanlar yaradır.

Hazırda Fondu tərəfindən elektron sənəd mübadiləsinin daha da təkmilləşdirilməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi nəticəsində idarəetmənin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində tədbirlər davam etdirilir. Xüsusilə, pensiya təyinatı üzrə əməliyyatların vahid mərkəzdən aparılması həyata keçirəcək program təminatının hazırlanması və tətbiqi ilə bağlı tədbirlər görülür.

Ötən ay 1501 əcnəbi inzibati qaydada ölkədən çıxarılıb

Migrasiya sahəsində dövlət siyasetinin həyata keçirilməsi, migrasiya proseslərinə dövlət nəzarətinin gücləndirilməsi, migrasiya proseslərinin idarə edilməsi və tənzimlənməsi, o cümlədən qanunsuz migrasiyanın qarşısının alınması ilə bağlı tədbirlərin işlənilər hazırlanması və həyata keçirilməsi istiqamətində Dövlət Migrasiya Xidməti (DMX) tərəfindən 2012-ci ilin iyul ayında da müvafiq tədbirlər davam etdirilib. Xidmətdən verilən məlumatla görə, işəgötürənin ölkə qanunvericiliyinin tələbləri pozulmaqla fərdi icazə alınmadan əcnəbinin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxsin haqqı ödənilən əmək fəaliyyətinə cəlb edilməsi hallarının aşkar edilərək qarşısının alınması məqsədi ilə DMX əməkdaşları tərəfindən bir sıra sahibkarlıq subyektlərində yoxlamalar aparılıb. Keçirilmiş tədbirlər nəticəsində mövcud qanunvericiliyin tələblərinin pozulması halları aşkar edilmiş bir sıra sahibkarlıq subyektləri və əcnəbilər barəsində müvafiq tədbirlər görülüb.

Həmçinin iyul ayı ərzində 1859 əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikası

sında olma, habelə müvəqqəti və daimi yaşama qaydalarına əməl etmədən inzibati qanunvericiliyin tələblərinin pozulması halları müəyyən edilib, onlardan 298 nəfərin cərimə tətbiq edilməkən ölkə ərazisində yaşamaları leqləşdirilib, 1393 əcnəbi barəsində Azərbaycan Respublikası ərazisini 48 saat ərzində tərk etmə, 108 əcnəbinin isə inzibati qaydada ölkə hüdudlarından kənara çıxarılması barədə qərarlar qəbul edilib.

Ümumiyyətlə, ərzində DMX-ə əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən ölkədə müvəqqəti olma müddətlərinin uzadılması, müvəqqəti və daimi yaşamaq üçün icazələrin verilməsi, vətəndaşlığı qəbul, xitam, bərpa, eləcə də vətəndaşlıq mənsubiyyətinin və qəçqin statusunun müəyyənləşdirilməsi, həmçinin əmək fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün fərdi icazələrin verilməsi və mövcud fərdi icazələrin müddətlərinin uzadılması ilə bağlı 4676 müraciət daxil olub. Müraciətlərin hər biri ayrı-ayrılıqla Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun olaraq araşdırılıb və müvafiq qərarlar qəbul edilib.

Hacıqabul-Kürdəmir avtomobil yolunda əlavə 2 zolağın tikintisi davam edir

Bakıdan Gürcüstan sərhədinə qədər olan avtomobil yolu tərkib hissəsi olan Hacıqabul-Kürdəmir avtomobil yolunda əlavə 2 zolaq tikilir. “Azəryolservis” ASC-dən verilən məlumatla görə, bu layihə Bakıdan Gürcüstan sərhədine qədər olan avtomobil yolu tərkib hissəsi olmaqla Hacıqabul və Kürdəmir rayonları ərazisindən keçir.

Bakı-Ələt-Qazax-Gürcüstanla dövlət sərhədi avtomobil yolu 120-ci km-dən başlamaqla ümumi uzunluğu 80 km təşkil edəcək. Layihə üzrə 5 yol qovşağıının, 1 körpünün, müxtəlif diametri suoturucu boruların, yeraltı keçidlərin ve yaşayış məntəqələrindən keçən ərazilərdə

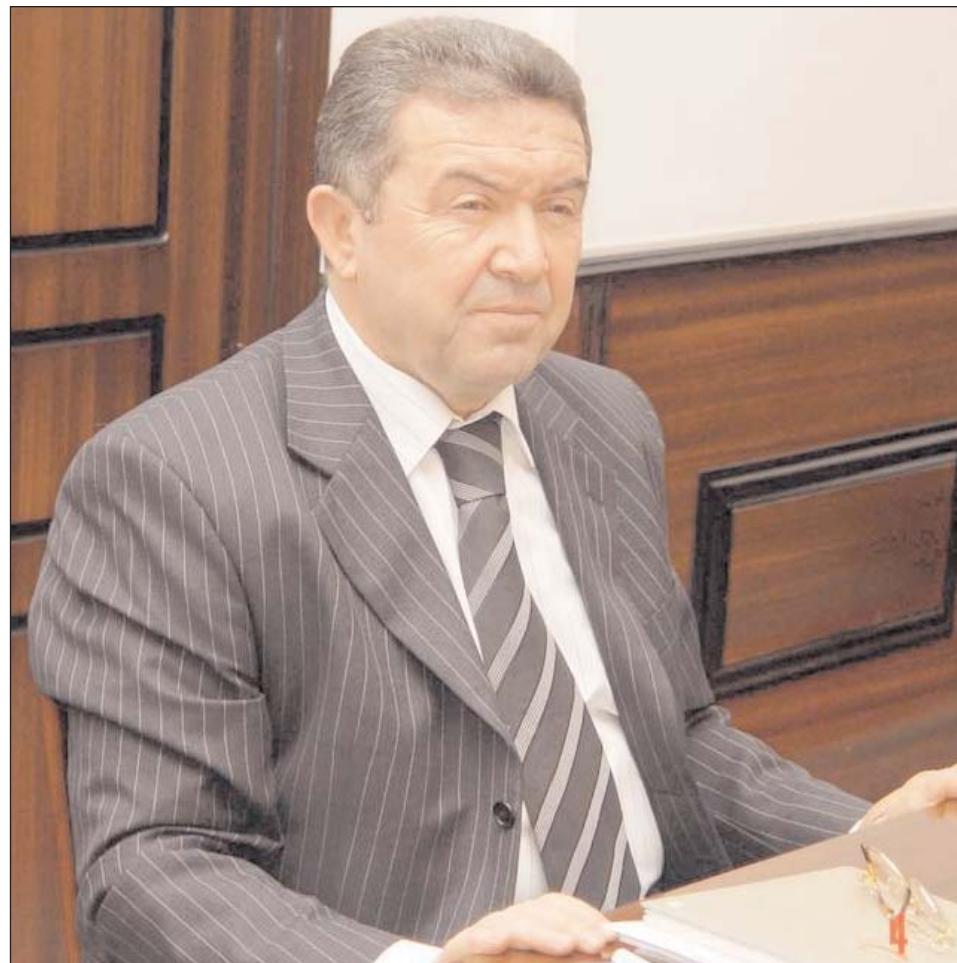
yerli yolların tikintisi nəzərdə tutulur.

Tikinti işlərinə gəldikdən sonra işlərin ümumilikdə 70 faizi yerinə yetirilib, 15 km-lik məsafədə isə, iki-qat asfalt örtük döşənib. Yaxın bir neçə gündə isə, 20 km-ə yaxın məsafədə iki-qat asfalt örtüyünün vurulması işləri başa çatdırılacaq. Bütün bu işlərlə yanaşı, piyada və heyvan keçidlərinin, müxtəlif sənū qurğularının tikintisi işləri də həyata keçirilir. Tikinti işlərində istifadə olunan asfalt döşəyən maşın ən müasir cihaz və mexanizmlərdən ibarətdir. Avropa istehsalı olan və lazer nəzarət cihazları ilə təchiz olunan bu maşın asfalt-beton örtüyünün keyfiyyətli döşəməsində müstəsna rola malikdir.

“Azərbaycanın təhsil tarixi”:

Təhsil naziri, professor Misir Mərdanovun “Azərbaycanın təhsil tarixi” çoxcildliyi bir neçə cəhətdən diqqəti çəkir. Əvvəla, Azərbaycan təhsilinin tarixi ilk dəfə bu cür əhatəli və sistemli şəkildə oxuculara təqdim olunur. Digər terədən, görkəmli maarif fədailərinin, mütəfəkkirlərin və pedaqoqların həyatı, onların xalqın maariflənməsi yolunda, qeyri-bərabər mübarizədə göstərdikləri dözüm, cəsarət haqqında qısa oçerkələr bu fundamental əsəri daha maraqlı və oxunaqlı edir. Eyni zamanda, zəruri məlumatlarla zəngin çoxcildlik həm də təhsil tarixinin publisistik dillə qələmə alınmış ensiklopediyası kimi de dəyərli nəşrdir. Ötən dəfə birinci cildi haqda söz açdığımız çoxcildliyin ikinci cildi 1920-1991-ci illərdə Azərbaycanda təhsil quruculuğundan, təhsil sisteminin mahiyyətindən, həmin dövrün təhsil-tərbiye ile bağlı konseptual problemlərindən bəhs olunur. Sovet hakimiyətini illərində Azərbaycanın iqtisadiyyatı ilə yanaşı, təhsili, elmi və mədəniyyəti də böyük inkişaf yolu keçib. Bu dövrə 70 ildə ölkədə savadsızlıq ləğv olunub, tam orta icbari təhsil tətbiq edilib, təhsil müəssisələrinin, o cümlədən ali məktəblərin inkişaf etmiş şəbəkəsi yaradılıb, Elmlər Akademiyası formalaslaşdırıldı, çoxlu sayda qəzet və jurnal çap olunmağa başlamışdır. Kitabda bütün bu fakt və hadisələr 6 fəsilde şərh olunur. Müvafiq fəsillərdə təhsilin ayrı-ayrı pillələrinin inkişaf tarixi, bu tarixi yaranan insanlar, həmin dövrün təhsilli bağlı mühüm dövlət sənədləri, pedaqoji mətbuat, elmi-pedaqoji kitabxana və Xalq Maarifi Muzeyi barədə məlumat öz əksini tapıb. Tədqiqatçılar, müəllimlər, tələbələr və geniş pedaqoji ictimaiyyət üçün nəzərdə tutulan kitabın ön söz müəllifi de təhsil naziri Misir Mərdanovdur.

Nazir ön sözde qeyd edib ki, “Azərbaycanın təhsil tarixi” çoxcildliyi böyüyəndə olan nəslin təhsil və tərbiyəsi ilə bağlı xalqın min illər boyu yaratdığı, zamanın, tarixin yaddaşına həkk etdiyi, milli-mənəvi dəyərlərə çevrilmiş sərvətin böyük bir hissəsinə özündə ehtiva edir: “Oxuculara təqdim edilən “Azərbaycanın təhsil tarixi” adlı kitabın ikinci cildi sovet hakimiyəti illərində Azərbaycanda təhsil quruculuğundan, təhsil sisteminin mahiyyətindən bəhs edir. Bəzən mətbuatda təhsil tarixi ilə bağlı elmi dəliillərə və mənbələrə əsaslanmayan subyektiv fikirlər səsləndirilir. Bu fikirlərdən biri de odur ki, sovet məktəbi milli ruhu olmayan nəsil yetişdirməyə xidmət edirmiş. Sovet təhsil sisteminin bütün məqsəd və məramı insanları soykökündən uzaqlaşdırmaq, dili, məsleki bir olan vahid sovet xalqı formalasdırmaq olmuşdur. Ancaq təhsil tariximize belə nihilist meyillərlə yanaşmaq qətiyyən düzgün deyil. Sovet təhsil sisteminin əsasında, əslində, o dövr üçün çox mütləqqi olan alman təhsil modeli dayanmışdır. Lakin bu mütləqqi sistem sovet ideologiyası, vahid yanaşmalar və ciddi məhdudiyyətlərin təsirinə məruz qalmışdı. Bu təsirlərin nəticəsində sovet hakimiyəti il-

lərində müstəqil dövlət siyasetimiz, milli ideologiyamız olmayıb, xalqın milli təfəkkürünün daşıyıcıları olan on minlərlə ziyanlı günahsız ittihad edilib. Ancaq bu heç də o demək deyil ki, sovet dövründə məktəbimiz, təhsilimiz inkişaf etmeyib. Əks halda 90-ci illərdə imperiya hakimiyətinin təzyiqi bir az zəifləyən kimi zamanın diktə etdiyi təhsil siyaseti əsasında tərbiyə almış millətimizin indiki nəsil milli ruhla azadlıq mübarizəsinə qalxardımı? Milli ruhu olmayan nəsil yetişdirməyə xidmət edən məktəb gəncliyi bu mübarizəyə hazırlaya bilərdimi? Əlbəttə, yox.

Ümumilli lider Heydər Əliyevin təbiri ilə desək: “Bu təhsil sisteminin nə qədər dəyərli olduğunu ondan görmək olar ki, Azərbaycanda yüksək savada, biliyə, ixtisas, yüksək elmə malik insanlar var və onlar cəmiyyətin çox hissəsini təşkil edir. Əger bunlar olmasayıd, Azərbaycanın iqtisadiyyatı, belə güclü inkişaf edə bilməzdi. Azərbaycan elmi inkişaf edə bilmezdi. Bunlar olmasayıd, biz indi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi idarə edə bilməzdik. Onları qiymətləndirmək lazımdır və on illərdə əldə etdiyimiz nailiyəti heç vaxt unutmamalıyq”.

Kitabda 70 illik təhsil tariximizi obyektiv öyrənmək məqsədilə ulu öndər Heydər Əliyevin bu nəzəri tezislərinə metodoloji əsas kimi yanaşmış, o dövrün təhsil-tərbiyə ilə bağlı konseptual problemlərini həmin müstəvidə araşdırmağa çalışmışam. Bu mənada məsuliyyətlə demək olar ki, size təqdim olunan bu kitab təhsilimizin sovet dövrünü əhatə edən 70 illik tarixinin salnaməsidir. Burada dövrün, zamanın diktəsi ilə yazılan, ruhumuza yad sehifələr olsa da, insanın ağlinə, zəkasına qida və qüvvət veren, gələcək perspektivləri görmeye kömək edən işıqlı cəhətlər daha çoxdur. Mən Azərbaycanın təhsil tarixinin

III YAZI

cəyini də istisna etmirəm. Belə hal-larla rastlaşdırıqca öz iradlarını çəkinmədən söyləyəcək diqqətli oxuculara əvvəlcədən minnətdarlığımı bildirirəm”.

Təhsil naziri qeyd edib ki, 1920-1991-ci illəri əhatə edən “Azərbaycanın təhsil tarixi” kitabında Azərbaycan təhsilinin inkişaf istiqamətləri altə fəsildə şərh etməyə çalışıb. 1-ci fəsil “Azərbaycanda ümumi orta təhsilin inkişafı” adlanır. Burada Azərbaycanda icbari ibtidai, nata-mam orta və orta təhsilin həyata keçirilməsi sahəsində qısa bir müd-dətdə qazanılan uğurlar dövrün içti-mai-siyasi hadisələrinin fonunda təhlil olunur: “Azərbaycanda sovet hakimiyəti qurulan kimi respublikada xalq maarif sistemi sosializm-in yeni prinsip və ideologiyası əsasında təşkil edilməyə başlandı. Bu işdə sovet Rusiyasının ümumi təhsil modeli əsas götürülürdü. Əhali arasında savadsızlığı ləğv etmək maarifin teməl prinsiplərindən biri sayıldı. 1-ci və 2-ci pillə məktəbləri ilə yanaşı, kəndli gənclər məktəbi də təşkil olundu. İlk sovet dərslikləri meydana gəldi. DİNə qarşı mübarizə adı altında min illik ənənesi olan klassik müsəlman təhsil müəssisələri- məktəb və mədrəsələr tamamilə ləğv edildi. Bununla belə, bolşeviklər bəzi güzəştlərə də getdilər. Azərbaycan dili məktəblər-də əsas təlim dili kimi təsdiq olundu. Bu illərdə təhsilin məzmunu də-fələrlə ciddi dəyişikliyə məruz qaldı, tədris plan və proqramları təkmilləşdirildi. Sovet hakimiyətinin elə ilk günlərdə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə başlanmış əlifba İslahatı ilə bağlı işlər yenidən canlandı. Latin qrafikali əlifbaya keçmək sahəsində Azərbaycanda diq-qətəlayiq təcrübə qazanıldı. Ona görə də 1926-ci il 26 fevral – 6 mart tarixlərində Bakıda çağrılmış 1-ci Beynəlxalq Türkoloji Qurultayda SSRİ-nin respublikalarında və vilayətlərində bütün türk-tatar xalqları-na Azərbaycanın təcrübəsini öyrə-nib təbliğ etmək tövsiyyə edildi. Yeni türk əlifbasına keçmək üçün itti-faq miqyasında böyük işlər görüldü. 1929-cu il fevralın 1-dən Azərbaycanda yeni əlifbaya keçildi. Dərsliklərin latin qrafikali əlifba ilə hazırlanması və nəşri tam reallaşdı. Çox tessüb ki, sərt və ciddi qanunların tətbiqi ilə səciyəvi olan 30-cu illər-də məktəblə bağlı qəbul olunmuş qə-rarlar, sinfi mübarizənin, gücləndirilmesi haqqında Stalin ideyası təhsildə demokratik ənənələrin inkişafını lengitdi, və yeni arzuolunmaz istiqamət formalaşdırıldı. Bu qərarlar pedaqoji prosesə partiyalı rəhbərliyi təmin edən metodoloji program idi. Milli dəyərlər sərt şəkildə arxa plana keçirildi, satxa beynəlmilətlik aparıcı amilə çevrildi, təhsilin məz-munu tamamilə sovet ideologiyası-nın prinsiplərinə tabe edildi. Azərbaycan KP MK və Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı (XMK) 20 may 1933-cü ilde “Proqramlar və dərs kitablarının ümmükləşdirilməsi haqqında” qərar qəbul etdi. Bu qərara

milli təhsil haqqında fundamental əsər

əsasən respublika məktəblərinin ri-yaziyyat, fizika, kimya, təbiət, tarix, ictimaiyyət, coğrafiya, əmək və rəsmxət üzrə program və dərs kitabları RSFSR Xalq Maarif Komissarlığı tərəfindən hazırlanmış program və stabil dərs kitabları ilə ey-nileşdirildi. Təlim rus dilində olan məktəblərdə azərbaycanlı uşaqlara Azərbaycan ədəbiyyatı əvəzinə rus ədəbiyyatı tədris edildi. Şagirdlər milli-mənəvi dəyərlərdən tamamilə xəbərsiz qaldılar, "özgə paltarlarını geyinib toya gedən adamlara" döndülər. Təsadüfi deyil ki, hələ vaxtılı gərkəmlı rus pedaqoqu Pavel Petroviç Blonski yazdı: "Bizim nəsillər pedaqoji fikir tariximizi öyrənərkən görəcəklər ki, Odessadan tutmuş Vladivastokadək uşaqlar eyni dərsliliklə oxuyurlar və bize gülecekler ki, biz eyni ümumittifaq tədris proqramları ile dərs keçirik. Amma bu işdə hər bir şəhərin, kəndin, rayonun xüsusiyyətlərini nəzərə almaq elə gözəl, rəngarəng proqramların, forma və metodların meydana gəlməsinə səbəb olar ki, bunu heç yuxumuzda da görmərik". Həl bu az-mış kimi, 30-cü illərdə başlanan represiya dalğası insanların həyatını qaraltdı. Milli pedaqoqların en yaxşları pantürkist, panislamist kimi damgalandı, cismən məhv edildi. Səlahiyyət sahibi olan erməni əsilli məmurların əli ilə Azərbaycanın təxminən 70-80 min nəfər ziyalı nümayəndəsi – alim, yazıçı, artist, müəllim, din xadimi, sovet partiyası işçisi, hərbçi məhv edildi. Mən həmin dövrə aid materiallarla yaxından tanı olarkən diqqətimi bir fakt cəlb etdi: Dadaş Bünyadzadə, Mustafa Quliyev, Ruhulla Axundov, Ayna Sultanova, Mahmud Ağayev, Maqsud Məmmədov, Museyib Şahbazov. Bu şəxslər Azərbaycan xalq maarifinə, Azərbaycanın təhsilinə rəhbərlik eləmiş insanlardır və onların hamısı 1938-ci ildə "xalq düşməni" kimi mühakimə edilib, repressiya yaya məruz qalmışlar. Yalnız maarif nazirləri deyil, bir çox ali məktəb rəhbərləri, məktəb direktorları, tanınmış pedaqoqlar da bu acı taleyə tuş gəldilər. 1939-cu ildə latin qrifikalı əlifbanın tətbiqinə son verildi. Bir-dən-birə onillik dövrün gərgin zəhmətinin üstündən çox asanlıqla qələm çəkildi – həmin il iyunun 11-də Azərbaycanda latin əlifbasının dəyişdirilməsi barədə qərar qəbul edildi. Heç bir hazırlıq işi aparılmışdan 1940-ci il yanvarın 1-dən bütün təhsil müəssisələrində kiril qrafikali Azərbaycan əlifbasının tətbiqinə başlandı. 50-ci illərin ikinci yarısı və 60-ci illər keçmiş SSRİ-nin həyatında "müləyimləşmə" dövrü kimi səciyəvidir.

M.Mərdanov bildirib ki, kitabın ilk fəslinin böyük bir hissəsi ümum-milli lider Heydər Əliyevin siyasi hakimiyəti illərində Azərbaycanda ümumi orta təhsilin inkişaf istiqamətlərinin təhlilinə həsr olunub. Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə ölkədə geniş məktəb quruculuğu işləri aparıldı. 1970-1980-ci illərdə 683,1 min şagird yerlik 1191 ümum-təhsil məktəb binası tikilib istifadəyə verildi ki, bu da 1946-1970-ci illərdəki göstəricilərdən iki dəfə çox

idi: "Kitabın üçüncü fəsli Azərbaycanda internat tipli təhsil müəssisələrinin, xüsusi məktəblərin təşəkkülündən və inkişafından bəhs edir. "Azərbaycanın təhsil tarixi" adlı kitabın dördüncü fəsli orta ixtisas təhsilinin sovet hakimiyəti illərindəki inkişaf mərhələlərindən bəhs edir. Qori Müəllimlər Seminariyasının ənənələrini Azərbaycanda yaşadanların taleyinə və pedaqoji fəaliyyətlərinə işq salınır. Qazax, Nuxa, Bakı və Gəncədə fəaliyyət göstərən, tədrisin milli dildə aparıldığı ilk pedaqoji seminariyaların işindən, onların müəllim kadrlarının hazırlanğındakı rolundan danışılır. Kitabda Naxçıvan Müəllimlər Seminariyası, Mirzə Ələkbər Sabir adına Bakı Pedaqoji Texnikumu, Bakı Məktəbə-qədər Pedaqoji Texnikumu, Şuşa Maarif Texnikumu, İncəsənet təməyülli orta ixtisas məktəbləri, Teatr Texnikumu, Xoreografiya məktəblərinin hər biri haqqında ayrıca ocerk verilib. Orta ixtisas təhsilinin idarə olunması ilə bağlı dövlət qərar və sərəncamları da diqqətdən kənardə qalmamışdır. Belə qərarlardan biri də 50-ci illərin sonuna təsadüf edir. 1959-cu ilin iyununda SSRİ Nazirlər Soveti "SSRİ-nin ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə rəhbərliyin yenidən qurulması haqqında" qərar qəbul etdi. Azərbaycan SSRİ Nazirlər Sovetinin həmin qərara uyğun olaraq, verdiyi digər bir qərarla Azərbaycan Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsi yaradıldı. 10 ali və 48 orta ixtisas müəssisəsi həmin Komitənin tabeliyinə verildi. 1962-ci ildə SSRİ Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsi Nazirliyə çevrildi. Həmin vaxtdan etibarən Azərbaycan Ali və Orta İxtisas Təhsili Komitəsi də nazirlilik adlandırıldı. Bu fəsildə sənaye, kənd təsərrüfatı və tibb kadrları hazırlayan orta ixtisas məktəblərinin onilliklər üzrə inkişaf dinamikası və həmin məktəblərdə digər mütəfiq respublikalar, xarici ölkələr üçün kadr hazırlığı ilə bağlı kifayət qədər ətraflı məlumat verməyə çalışmışam". Təhsil naziri qeyd edib ki, kitabın beşinci fəsli Azərbaycanda ali təhsilin və ali məktəb elminin inkişafına həsr olunub: "Kitabda ali təhsil ocaqlarında yaranan elmi məktəblər, onların əsasını qoyan, tədqiqatları ilə Azərbaycanın səhədlərindən kənardə da tanınan elm xadimlərimiz haqqında mümkün qədər məlumat verməyə çalışmışam. Məharibə illərində ali məktəblərin fəaliyyətində xüsusi canlanma yarandı. Bu illərdə elmi-tədqiqat işlərində əsas diqqət vətənin müdafiəsi ilə bağlı olan məsələlərə yönəldildi. Alımlar təbiet və texniki elm sahələrində mühüm qələbelər əldə etdilər. Bu alımların köməyi ilə ölkədə qısa müddədə güclü elmi potensial formalaşdırıldı. Bunun nəticəsində 1945-ci ildə Azərbaycan SSRİ Elmlər Akademiyası təşkil olundu. Sevinçli haldır ki, akademianı təşkil edən 15 nəfərdən 12-si azərbaycanlı idi. Azərbaycanda elmi tədqiqat işlərinin dövrün tələblərinə uyğun formalasmasında, ümumiyyətə, elmi mühitin yaranmasında Azərbaycan Elmlər Akademiyası mühüm rol oynadı. Kitabda, həmç-

nin ölkədəki təhsil ocaqlarının hər birinin təhsil tariximizdəki yerindən, onların yüksəkxitəsli kadr hazırlığındakı maliyyətlərindən də bəhs edən ocerkler var. Kitabda qonşu Gürcüstan və Ermənistanda Azərbaycan dilində ali pedaqoji təhsilin inkişafı və problemləri ilə bağlı məsələlərə toxunmuş, yüksəkxitəsli azərbaycandilli mütəxəssislərə olan tələbatın ödənilməsi üçün sovet hakimiyəti tərəfində görülen işlərdən, bu sahədə milli zəmində yaradılan subyektiv manələrən də söz açmışam". M.Mərdanov qeyd edib ki, kitabın beşinci fəsline sovet dövründə Azərbaycanda pedaqoji kadrların ixtisaslarının artırılması və yenidən hazırlanmasını həyata keçirən təhsil müəssisələrinin inkişaf mərhələləri pedaqogika, psixologiya və ayrı-ayrı fənlərin tədrisi metodikası sahəsində aparılan tədqiqatlar da öz əksini tapıb: "Kitabın 5-ci fəsline sovet dövründə Azərbaycanda pedaqoji kadrların ixtisaslarının artırılması və yenidən hazırlanmasını həyata keçirən təhsil müəssisələrinin inkişaf mərhələləri pedaqogika, psixologiya və ayrı-ayrı fənlərin tədrisi metodikası sahəsində aparılan tədqiqatlar da öz əksini tapıb".

Azərbaycanda ali siyasi və ali hərbi təhsilin təşəkkülü və inkişafı məsələləri də diqqətdən kənardə qalmayıb. Beşinci fəsli müvafiq bölmələrində bu təhsil sahələri barədə də zəruri məlumatı oxucuların nəzərinə çatdırmağa çalışmışam. Əminəm ki, sovet hakimiyəti illərində Azərbaycanda pedaqoji mətbuatın respublika elmi-pedaqoji kitabxanasının və Xalq Maarif Muzeyinin yaranmasına və inkişafına həsr olunan altıncı fəsil də oxucuların marağına səbəb olacaq. 70 ildə təhsilimiz çox ziddiyətli inkişaf yolu keçib. Bu tarixi yaradan, həyatını xalqın maariflənməsi kimi nəcib işə həsr edən minlərlə ziyanının adı Azərbaycanın tarixinə, onun təhsil salnamesinə əbədi həkk olunub. Bu gün Azərbaycanın təhsilinə rəhbərlik edən şəxs kimi, bir ziyalı kimi, nəhayət, bir vətəndaş kimi istəmişəm ki, gələcək nəsil bu insanların vətənimiz qarşısındaki xidmətlərindən xəbərsiz qalmasın. Kitabın bu cildində Azərbaycanda sovet dövründə təhsilin inkişafında xüsusi xidmətləri olmuş bütün şəxsiyyətlərin şəkil və qısa tərcüməyi-hali verilmişdir. Hamısı haqqında ayrı-ayrılıqda geniş söhbət aça bilməsəm də, kitabın ad göstəricisində qeyd olunan 1700-dən çox ziyalımız barədə mümkün qədər məlumat verməye çalışmışam. Sözümüz sonunda onu demek istəyirem ki, düzgün, sovet dövründə müvəyyən itkilerimiz olub, amma qazandıqlarımız itirdiklərimizdən çıxdı. Mən təhsil naziri kimi müxtəlif ölkələrdə, o cümlədən qonşu İran və Türkiyə respublikalarında dəfələrlə xidməti səfərlərdə olmuşam. Bu səfərlər zamanı bir fakt məni həmişə qururlandırıb: Azərbaycanda insanların təhsil səviyyəsi hər iki ölkədəkindən qat-qat yüksəkdir. Sovet dövründə ən ucqar kəndlərimizdə belə, məktəblər fəaliyyət göstərib və Azərbaycanda sa-

vadsız adam yoxdur. Ele ona görə də biz öz müstəqilliyimizi bərpə edib Azərbaycanımızı uğurla irəli apara bilmişik. Sonra da daha böyük nailiyyətlərə, cəsarətli islahatlarla imza atdıq. Təhsilimizi, mədəniyyətəmizi, iqtisadiyyatımızı müasir standartlar səviyyəsinə qədər inkişaf etdirdik. Dünənimiz, bu günümüz üçün etibarlı bünövrə oldu. İndi dünənimizin qiymətini düzgün verməsək, sabahımıza möhkəm özül yarada bilmərik. Kitabın hazırlanması üçün vacib materialların əldə olunmasına gəldikdə, düşünürəm ki, təhsil naziri vəzifəsində çalışması saydım, Azərbaycanın təhsil tarixi haqqında belə fundamental kitabın yazılması çox çətin və qeyri-mümkün olardı. Çünkü bəzən müyyən materialları axtararkən vəzifə səlahiyyətlərimdən istifadə etmişəm. Bu kitabın yazılmasında mənə ya-xından kömək etmiş hər kəsə – Təhsil Nazirliyinin işçilərinə və kitab nəşrə hazırlayan nəşriyyatın əməkdaşlarına öz təşəkkürümü bildirirəm".

Kitabda yer alan Azərbaycanda ümumi orta təhsilin inkişafı adlı fəsilə ümumtəhsil məktəbinin təşkili, sovet məktəbinin ilk tədris planı, əlifba islahatı, ilk sovet dərslikləri, savadsızlığın ləğvi uğrunda mübarizə, kəndli gənclər məktəbləri, məktəb quruculuğu, ümumi icbari ibtidai təhsilə keçidin başlanması, ilk stabil dərsliklərin yaranması, mühəribədən sonrakı illərdə təhsilin vəziyyəti, milli dilin nüfuzunun yüksəldilməsi uğrunda mübarizə, Azərbaycan dilinin siyasi nüfuzunun yüksəldilməsi, Azərbaycan təhsili müəstəqillik illərində, məktəbdənənar təhsil müəssisələrinin yaranması və inkişafı, barədə ətraflı məlumat yer alıb: "Azərbaycanda sovet hakimiyəti dövründə təhsil tamamilə yeni məzmun kəsb etdi". Sovet dövrünün təhsil siyaseti "sosializm və kommunizm quruculuğu" işinə istiqamətlenmiş nəsil yetişdirməyə yönəlmüşdi. Bu məqsədlə bütün sovet respublikalarında, o cümlədən Azərbaycanda geniş məktəb şəbəkəsi yaradıldı, onların tədris-maddi bazasının möhkəmləndirməsi, pedaqoji kadrlarla təmin edilməsi, dərslik və dərs vəsaitləri ilə pulsuz təchiz olunması sahəsində müvafiq tədbirlər həyata keçirildi. Məktəbyaşlı uşaqların hamiliqliqla icbari ümumi orta təhsillə əhatə olunmasına şərait yaradıldı. Qısa bir müddət ərzində icbari ibtidai təhsil, icbari natamam təhsil, icbari ümumi orta təhsil həyata keçirildi. 20-ci illərdə Azərbaycanda təhsilin məzmunu ciddi dəyişikliklərə məruz qaldı, tədris planları dəfələrlə dəyişdirildi və təkmilləşdirildi. Ölkədə hökm sürən ictimaiyyəsi vəziyyət nəticə etibarilə təhsilə öz təsirini gösterdi. Ele bu səbəbdən də Azərbaycanda siyasi ideoloji prinsiplər əsasında qurulan vahid ümumi təhsil sisteminin yaradılmasına başlandı. Program və dərsliklərin məzmununda əmək, cəmiyyət və təbiət mövzularına geniş yer verildi. Təhsilin məzmunundan milli dəyərlər çıxarıldı, onların yerini saxta beynəlmiləcəlik tutdu".

Sevinc QARAYEVA

Gənc yazar Zərdüst Şəfini itirdik!

Azərbaycan ədəbi mühi-
tinin istedadlı nümayəndə-
si, tanınmış gənc yazar
Zərdüst Şəfi avqustun 3-də
dünyasını dəyişib. Bu
barədə yazarın qardaşı Atilla
Şəfizadə məlumat verib.
Zərdüst Şəfizadə xeyli
müddət idi ki, qan xərçen-
gindən əziyyət çəkirdi.

Zərdüst Şəfi 1986-ci il-
də Qəbələ rayonunun Bum
qəsəbəsində anadan olub,
orta məktəbi Bakıda bitirib.
Xəzər Universitetinin jurna-
listika fakültəsinin mə-
zunu, Yazıçılar Birliyinin üzvü,
Prezident təqaüdçüsü idı.
2005-ci ildən mətbuatda
hekayə və esseləri
dərc olunurdu. Mədəniyyət
və Turizm Nazirliyi ilə Ya-
yıçılar Birliyinin birge layihəsi
olan Gənc Ədiblər
Məktəbinin (2008-2010)
məsul katibi və fəal üzvlərin-
dən biri idı. "Bizim söz"
qəzetiinin apardığı sorğuya
əsasən, 2009-cu ilin Gənc
Yazıçısı kimi təltif olun-
muş, gənclərə dəstək məq-
sədilə təqdim olunan biril-
lik prezent təqaüdünə la-
yiq görülmüşdü. Onun "Şa-

rin ölümü", "Heykəltəras",
"Sonuncu çiçək dükəni",
"Möcüze", "Günəşdə bay-
ram", "Kvadrat", "Ünvan",
"Kənd", "Ən gözəl lazımsız
şəkil", "Qarışqə-adam",
"Ulduz fali", "Atlılar" və
başqa hekayələri, şeirləri,
esseləri, məqalələri ədəbi
mühitdə böyük maraqla
qarşılanmış, qısa vaxtda
müəllifinə ciddi uğur qa-
zandırılmışdı.

Yazıcılar Birliyinin katibi,
Gənc Ədiblər Məktəbinin
rəhbəri Rəşad Məcidin
Zərdüst Şəfinin ilk və sağlı-
ğında çıxan yeganə kitabına
yazdığı önsözde yer alan,
istedadlı bir gəncin
parlaq gələcəyinə inamlı
dolu bu fikirlər, təessüf ki,
bundan sonra ancaq keçmiş-
sə aid fikirlər kimi oxuna-
caq: "Zərdüst həm də
GƏM-in məsul katibi idı və
2 il ərzində ədəbi yaradıcı-
lıqla yanaşı, təşkilati fealiyyət-
də məşğul oldu. Görüşlərin,
ustad dərslerinin təşkili,
gənc ədiblərin Axundov adına Milli Kitab-
xanaya dəvət olunması ilə
bağlı işlərin mühüm bir qis-

mi Zərdüstün üzərinə dü-
şürdü. Yeni gələn gənclər
də əsasən Zərdüstə müra-
ciət edirdilər və bu kimi di-
ğer məsələlərin də koordi-
nasiyası, həyata keçirilmə-
si onun işi idi. Bu mənada,
GƏM-dəki 2 il ərzində mə-
nim Zərdüstü kifayət qədər
yaxından tanımaq, onun ya-
radıcılıq qabiliyyətini, ədə-
biyyata və işə münasibətini
öyrənmək üçün geniş imka-
nım oldu... Zərdüstün yazılı
və elektron KİV-də çap olu-
nan hekayələri, esseləri,
müxtəlif yazıları göstərir ki,
o, ədəbiyyata könuldən
bağlıdır və bədii sözə çox
ciddi münasibət bəsləyir...
Mən əminəm ki, bu kitabı
onu... oxuduqca əmin ola-
caqlar ki, Azərbaycan ədə-
bi mühitine Zərdüstün tim-
salında ciddi bir qəlem sa-
hibi gelib və o, bir müddet-
dən sonra ədəbiyyatımızın
en tanınmış simaları sıra-
sında öz yerini alacaq".

Mərhum yazar avqustun
3-də Qəbələdə – doğma
Bum qəsəbəsində torpağa
tapşırılıb.

Allah rəhmət eləsin!

ZƏRDÜST ŞƏFİNİN TALE ŞEİRLƏRİ

zəhər çayıma...

Mən o gün bilməcəm –
O gəlib bize...
Mən o gün döñəcəm düz kəndimizə...

•••

Susub,
içimdəki Güneş də susub,
susur gözümdəki ümidiñ səsi..

Bir günəş axşamı,
günəş sabahı
tutub silkələsəm bu məmləkəti-
qar yağar səmadan,
qar çıxar yerdən,
hər tərəf qar kimi ağıñ yurdudu...

Mənə qara lazıim,
Ağı sevmirəm.
Mənə qaranlıq bir guşə gərekdi...

Mən qara torpaqlar,
qara mayelər,
qara sevdaların yurdundan gəldim,
Mən qara-adamam,
Mən qara adam.

Bir uzaq meşədə unudun məni,
şaxtadan ağarsın-əlim,
ayağım,
Bir az da qar sürtüm dodaqlarına-
Olum qar-adam...

•••

Bir də gördün
üstünə düşdü buludlar-
altında qaldın.

Bir də gördün
çay apardı səni-
oldun balıq.

Bir də gördün
dəniz şahə qalxdı-

boğdu səni.

Bele də olur,
vallah,
Bele də olur...

Bax,
bir qız durub uzaqda-
nə gəlmir,
nə getmir...
Bax...
baxmaqla hər şey bitmir...

Nə kədər var baxışlarda,
Nə sevinc.
Nə göz yaşı.

Nə əllərində həyatın,
Nə həyatım əlimdədi,
Nə baş daşım.
Əsrlərdi özünü böyüdən mələyin
ən gözəl halısan
çatmışan hədəfə.

Neçə dəfə susdurmusan içində şeytanı,
Tanrımlı bilir,
neçə min dəfə?!

Demə –mənə belə baxma,-
Tanrımlı el izləridi səndə...

Nəsə itirirsən hər dəfə
Nəsə itirirsən
Burdan keçəndə...

* * *

göydə bir ulduz da məndim
mən adam olmağa gəldim
sevmədiyim adamların
yadında qalmağa gəldim

səsi gələn addımların
sahibi-kabus özüməm

məni sevən adamların
canını almağa geldim

belə deyib bizə Allah
ölüm – haqqı, həyat – günah
qalan bütün günahları
yadına salmağa geldim

•••

Nə yerini bilirəm,
Nə bilirəm kim haqqdı...
Bir bildiyim- uzaqdı,
Sən ki gələ bilirsən....

Bir payızlıq həsrətin
Bircə yazılıq vüsali..
Özün bilirsən hali-
Sən ki, bilə bilirsən...

Mən əkən ümidi
çixardıb at yerindən..
Sil məni dəftərindən-
Sən ki silə bilirsən...

Bu dərdi kim eşitsə
Sinəsini dağlaşın...
Qoy hamısı ağlaşın-
Sən ki gülə bilirsən...

•••

Yalnızlıq düşdü üstümə-
Altında əzilib qaldım...
Məni yuxuda gördülər-
Ölümə yozulub qaldım...

Uşaqlar ağ kirəc ilə
Məni çəkdilər küçəyə...
Yağan yağış yudu məni
Asfaltda pozulub qaldım...

Böyüdürlər, yaşatdılara,
Məni yaman aldatdılara...
Bir soyuq daşın üstünə
Həftək cizilib qaldım...

Kim unudub məni yolayıcında-
gəlsin qucaqlasın,
gəlsin aparsın...
Bu ömrü yolundan çıxarar qəza –
gəlsin qabaqlasın,
gəlsin saxlasın...
Mən ölümə gedən adamam, adam-
yadlara doğmayam,
doğmaya yadam...
Bir göyerçin gəlib, əlimə qonub
Əlimdə bir yuva salıb göyerçin,
Uçub getməyəcək, mənim olacaq,
Sevinib, əlimdə qalıb göyerçin,
yellədə bilmərəm əlimi daha-
əllərim göyerçin yuvalarıdı-
qatarlar aparsa əzizlərimi...
Üzündə əl izim qalıbsa, əger,
məndə əl qalmayıb,
sil izlərimi...
Bağısla ömrümü,
uzun gecədi-
Bir say uluzları, bax gör neçədi?
Bildir Günəşimə, səs sal Ayıma,
Bir gecə qısqanıb məni dənizə
ölüm at ömrümə –

Aysel ƏLİZADƏ

Söz verirem! Bir gün sizin üçün xoşbəxt bir yazı yazacam. O yazıda hər şey istədiyimiz kimi olacaq. Kədərin tozu belə qonmayacaq, qona bilməyəcək ona. İnanın mənə, bir gün mütləq sizi sevindirəcəm.

Bu səfər üzürlü sayın, sol əlimlə yazırıam. Sol əldən xeyir gəlməz. Zərbə dəlinca zərbə yeyirik. Ağır xəberlər yumruq kimi alnımızın tən ortasından guppultuyla dəyişib beynimizi silkələyir. Ayılmağa zaman yox.

Çox, çox, çox yaxın dostu-

Ən Böyük Haqsızlıq

mu itirdim. Beyninə qan sızdı. 36 yaşı vardı. 13 illik dostluğumuzda bir gün onu rahat, hərəketsiz, çabalamayan görəmədim. 2 qızı var. Əlini atmadığı iş, baş qoşmadığı sahə qalmadı. Əziyyət çəkirdi. Ona baxanda həmişə fikirləşirdim ki, "necə dözür?" Bu qədər yükə, zəhmətə necə dözür?

Hər işin qulpundan yapışırı, ev almaq üçün həyatın zirzəmisindən girib damından çıxırı. Az qalmışdı. Dekabra kimi alacaqdı. Artıq müqavilə də bağlamışdı şirkətə.

Bütün gəncliyini çörək puluna xərclədi. Pis yaşamırdı, amma nəyin bahasına? Həyatının. Həyatını verdi, bu insana axar su qədər zaman verməyen həyatda adı, normal adam balası kimi yaşamaq üçün. Onun simasında balasının gözlərində yayan, xəstə anasına məlhəm tapmağa gücү çatmayı, əzizlərinə ən adı hədiyyəni al-

maşa cibində pulu olmayan, təhsil haqqını verə bilməyən gəncliyin, utanın gözlərini görürüm. Gənclik onun bədənində boğulurdu, boğuldı...

Mən qaramat-qaramat ya-zılar yazıb sizin də keyfinizə soğan doğradığımın fərqindəyəm. Ancaq siz də etiraf edin ki, belə yazıları daha yaxşı oxuyursuz; daha böyük ehti-yacla. Əylənmək istəyəndə dostlarla kafeyə gedə bilərik, komik bir film izləyərik, qolf, boosing, billiard, kart oynaya-riq. Bir də yazida əylənmək lazımdımı? Bəlkə də...mən pas.

Həssas insanların çevrəsində olmaq xoşdu. Sən bir baxacaqsan, o min anlayacaq. Sən bir döneçəksən, o min görəcək. Yazınızı yazdırıq gün mesaj aldım: Keçindi...

Ağır xəstəmiz vardi, ya-zar dostumuz Zərdüst Şəfi doğulduğu Bum kəndinə gedib, ölümünü gözləyirdi,

torpağı basdırılacağı, Bumda qumlaşacağı günü gözləyirdi. Qan xərçəngi var imiş. Hamidan gizlədi. Eşidən kimi birinci Rəşad Məcidə zəng vurdum.

Gənclərin abisi indi hamidən daha hüzünlüdü, bilirdim. Abi, gənclərin gözə gəldi...

Bizdən danişanda elə ağızdolusu "mənim gənclərim" deyir ki, adam arxasında Tibeti hiss edir. Ailəmizin bir üzvünün də yeri boş qaldı. Rəşad deyir "həssas idı, Zərdüst. Bir gün halımı çox qəribə formada təhlil elədi. Dedi, beyin yorğunluğundan sağ eliniz işləmirdi, sallaq qalmışdı. Əli hərəkət etdirməyə sinirlərin gücü çatmırı. "Ona bir bənd şeir yazdım o gece." – Rəşad deyir.

Dəyəcəksən hədəfə
Yanılmazsan bu dəfə
Uzan ən düz tərəfə
Sağ əlim...

Sağ əlim sallaq qalıb, qüs-sur varsa, ölüsdürün. Solla

yazıram.

Qəfildən bir ağır xəber eşidərkən, ya birdən-birə möhkəm əsəb keçirərkən sini r oyanması baş verir, orqanızmədə sinirlərin stabil durumu bu qəfləti oyanışı-dalğanı həmən aşa bilmir, beyin-də tormuzlanma olur, bədən süstləşir. Bu davamlı, ard-ar-da təkrarlandıqda xroniki yorğunluq adlanan bir xəstəlik yaranır. Adam həmişə özünü halsiz hiss edir. Kiminse öləndə kimse sənə ürek-dirək verir mütləq. Başın sağ olsun, möhkəm ol, ya da ne bilim axır qəmin olsun, üzülmə kimi təskinliklər dolu yarımcımlər yağıdırıllar canına. Ən çox da "ölüm haqqı" deyirlər. "Ölüm Haqqı". Pah! Mənə ən böyük haqsızlıqdı. Ondan böyüyü yoxdu. Nə başımız həmişə sağ olacaq, nə qəmimiz sonuncu. Adımız kimi bilirik. Elə belə olacaq həmişə...Öləcəyik. Kim haqlıdı?

Mirbəhram ƏZİMBƏYLİ
seyid012@box.az

i Ayrılmaq gözeldir, əgər ayırdığınız şəhərin adı Ankara'dırısa. Avtobus İstanbula girdə uzun bir müddətdən sonra ilk dəfə gülüməsiyimi hiss etdim. Bu mənə tanış duyğudur, ata-anamdan uzaq yay vaxtı bir neçə ay Ağcabədiddə qalandı Bakıya dönerkən bulaşqı neft buruqlarını ve mavi dənizi gören kimi başımı maşının pəncərəsində çöle çıxardar, üzüm-dəki təbəssümü sığallayan külekden zövq alardım. Boğaz köpüsünün üzərindən keçər-kən İstanbulun gürültüsü olmasaydı çox güman ki, ətrafdakı insanlar mənim ürək döyüntü-lərimi eşidəcəkdilər. Bilərəm, Ankarani görən insanlar məni çox gözəl başa düşürər. Qals-tuklu məmər Ankaranın boz binalarından, heç vaxt bir-biri ilə qovuşmayan beton yollarından və süni göllərində uzaq olduğum üçün xoşbəxt idim. Ankaradakı məscidlərdən birində hoca mənimlə səhbət eləyəndə demişdi ki, bala, bilirsən, Ankara niyə sevilmir? Çünkü bu şəhərin suyu ilə dəstəməz alacağı bir dənizi yoxdur. Gör, İstanbul gündə neçə dəfə qüsul alır. Gülmüşdüm, indi də gülürdüm. Esenlerde, avtovağzalda "Cumhuriyet" caminin önünde dayandıqda Diyarbekir avtobusundan düşən kürd uşaqların

İstanbul demək

mənə baxıb, mənasını anlama-diğim sözlərə güldükərən bütün məsafləri aşmışdı, aşmışdı, İstanbuldaydıq.

S

Aksarayda tramvaydan düşüb Laləlidəki otelə doğru yeri-yərən özümü çox yorğun hiss edirdim. Qulaqlarım türk və bərəbad bir ləhcə ilə rus dillərin-de danişan kişilərin arsız səs-lərini duyarkən gözlərim açıq-saçıq geyinmiş slavyan qadın əzəzərinin dikdən ayaqqabı-lar üzərilərində titrəyişlərinə şahid olurdı. Axşam əzəzini oxunmağa başlamışdı. Elə bu vaxtı 14-15 yaşında qarabəniz bir oğlan usağı mənə yaxınlaşıb soruşdu: "Abi, bir şey sora bilirmiyim?" Elə bildim ki, pul istəyəcək, istəksiz halda cavab verdim: "Efəndim". Oğlan eyni səs tonu ilə, -Abi, qadın istərmisin, gözəl qadınlarınız var-, dedi. Gülümsədim: "Oğlum, bak git". Oğlan isə "alver"inin gərəyi olaraq tərifləməyə başladı: "Bak gözəl qadınlardır bunlar, hepsi sağlamıdır. Peşman olmazsan." Bu dəfə nə dediyimi xatırlamıram, amma uşaq çoxdan əzaqlaşmışdı. Dağının fi-kirlərlə "Ararat" restoranın yanından keçib otelə çatdım. Ota-ğa yenice girmişdim ki, cibim-dəki telefon titrəməyə başladı, aćdım. İki min kilometr əzaqdan anamın səsi gəlirdi: "Necə-sən? Darixmirsən ki? Ürəyin istəyən kimi gəzə bilirsən? Hə, soyuq su içmə. Özüne diqqət eley...Səni... çox istəyirəm, oğlum." Sağollaşıb belimdəki çantəni yataqlardan birinin üzerine qoyub digərində uzandı. Qəribə mənzərə idi: mən, yanlızlı-ğım və iki yataq.

T Ayasofya qarışq idi, bəli mən bu məkəndəki vəziyyəti ən yaxşı bu söz ilə ifadə edə bilərəm. Qarışq idi; hicablı bir qadın ağlaya-ağlaya əllərinə açıb İsa peyğəmbərin və Məryəm ananın şəkilləri həkk olunmuş divara doğru Fatihə surəsi oxuyurdu. Şortlu amerikan qız-lar "Allah", "Muhəmməd" yazılısının şəkillərini çekirdilər. Bir olan hər nə varsa bu kilişə-məsciddə bölnümüş, çoxalmış və gözəlləşmişdi. Ayasofyanın dənizə açılan kiçik pəncərələrindən birindən şəhərə boylandı. Hava günəşli və Allahlı idi sevilən hər nə varsa...

A

Qalata kulesindən İstanbul yer üzüne sərilmis Tanrı süfrəsi kimi görünürdü. Elə bil ki-minse əli dəymış və səhəngdəki su dağılmışdı. Quşlar kulenin başına fırlanırdılar. Anamı xatırladım. Mən uşaq olanda Car-da-dağın etəyindəki çəmənlilikdə bir süfrə açmışdı. Qardaşlıma mən qəçdi-tutdu oynayır, süfrənin ətrafında dövr eləyirdik. Bize əsəbləşmiş, başımıza fırlanmayı, olmaz demişdi. Quşlar... Eminönüdə simit bölib, yanlızlığımı paylaşımağa qıymadığım qanadlıları. Hə, onlar xoşbəxt idilər, insanlardan fərqli olaraq uça bildiklərinə görə yox, elə quş kimi yaradıldıqlarına görə. Kuledən insanlar bizim qarışqaları gördüyüümüz tək kiçik idilər. Aşağıda mən də insan olmasaydım, onların can daşıqlarına inanmazdım. Kim bilir, bəlkə də ona görə in-sanları yüksəklərdən qırıcılar ilə çox daha rahat vura bilirlər. Bəlkə də elə ona görə uzaq şə-

hərlərə gedən insanlar sevdik-lərindən "uçaraq" ayrırlar. Bəlkə də...

N

Şəhərlər qadın olsayıdı Bakını ancaq İstanbul ilə aldada bilərdim. Taksimdə əl-ələ gəzdiyin, boğaza qarşı gözlərinə baxmağa utandığın, Kız Kulesində bir ilətək boynuna sarılıb ölümü zəherlədiyin və gecənin bir yarısı otel otağında açıq televizorda Fələstində bombalanan uşaqları izləyər-kən düşündüyün hər zaman yanlız, gözəl və dağınıq bir qadındır İstanbul. Bəlkə də sən heç İstanbulu görməzsən, evində bir tabloda yaşayar, sən onu eləcə sevərsən. Mən də İstanbulda ikən həyatımda ilk dəfə bir qızı onu sevdiyimi deyəndə, daha doğrusu yazanda təxminən bu düşüncələrdə idim.

BUL

İnsanlar kimi şəhərlərin də hərəsinin bir taleyi olur. İstanbulda gecəqonduları görəndə bir məqamı başa düşdüm ki, yeganə fərqli şəhərlərin insanlartək köçə bilməməsidir. Atatürk hava limanında gəzisərkən çamadanlarını baqaja verən insanlar öz keçmişlərini tərk etməyə çalışın zavalıllara oxşayırlılar. Onlar yüksəklərdən qurulmaq üçün həttə illərin qan bahasını da ödəyirdilər. Bir də mənim kimi bellerində çanaqçanta daşıyanlar var idi, ayrıla bilməyənlər, yarımcıq adamlar. Təyyarədə başımı illüminatora söykəyib düşündüm. Necə keçmişdi? Nə bulmuşdum şəhərdə? İstanbulda 12 yaşımdakı xatirələrimi tapmış, illər öncəsi-ne qayıtmışdım. Yox, mən bö-

yümüşdüm, cəsaretlə həyatımda ilk dəfə bir qızı onu sevdiyimi bildirmiş, sonra hətta "yox" cavabını da ala bilmədim. Mən İstanbulda itirmədiklərimi- İstanbullu tapdım. Orta məktəb müəllimim Yakup Tunç ilə çay içmiş, hocam siqaretini, mən dodaqlarımı sümürmüş, İstanbulun dərdlərini paylaşımdıq. Qəribə bir hiss idi, tanımadiğın bir insanın ölümünə üzülməye benzəyirdi. Yakup müəlliminin bir düşüncəsi bulduqlarının içərisində ən çox zehnimi məşğul eləyənlərdən idi: "Mirkəhram, Ankara sevgidir, İstanbul isə eşqdir. Hər kəs sevər, amma hamı aşiq olmaz." Bu qarışq fikirlərlə Bakıya çatanda özümü salfatə yazdığını şeirlə islamış buldım:

Eminönüdə idim
Suların arxasında
Minarədə yenə həmin ağrı
Səni arzuladım
İstanbulu içdim
BOĞAZIMda qaldın
Bütün yaziq ilanlarının şərefinə idim
Kız kulesinde ürəyimə sancılanlar
İndi hansı körpü birləşdirər bizi
Metronu da gözləmə
Soruşdum, bu il açılmaz.
Bitdi, bitdi, bitdi...
Elə Laləlidə, həmin otel otağında
Rusça danışıldır qonşu çil-paş qadınlar
Üşüdüm, çox üşüdüm yayın ortasında
Ümidim?
O bir göyərçin
"Uçuğuñ" təyyarənin motordunda
Paramparşa!
Ağlamadım, bağlıla
Hə, erkekklər ağlamaz (!)
Yox, söyleş də söymürəm da-ha
Bilirsən, lənətdir oxuduqlarım,
Məsələn, elə bu: "Səni sevmirəm"

Pavel SEREMETYEVSKI**II hissə****Araz vadisindəki torpaq qatının təsviri**

Duzlu formasiyanın bütün səxurlarını qırmızı və qara gil, gips və daş duz təşkil edir. Lakin bu formasiya müstəqil deyil, yəni hər hansı xüsusi dövrə əmələ gəlməmişdir. O, üçüncü qumdaşı (kəpir) dövrünün nəhəng çöküntüləri ile eyni dövrə baş vermişdir. Bu qumdaşalar Arazın bütün vadisini, şimaldan Alagöz və Bambək dağları, şərqdən Göycə-Qarabağ sıradağları, qərbədən və cənubdan Sinak, Ararat və Azərbaycan dağları arasındakı bütün ərazini doldurmuşdur. Bu ərazinin bir sıra məntəqələrində eyni zamanda ayrıca duzlu çöküntülər əmələ gelmiş və onlar sırasında bəziləri Naxçıvan, Külp, Kağızman (Türkiyə) və Gərgər (İran) yaxınlığında vulkanik güclərlə Yerin səthinə çıxmışdır.

Üçüncü qumdaşı dövrünün nəhəng formasiyası Külp yaxınlığında, Naxçıvanın qarşısında, Göycə-Qarabağ sıradağlarının qərb eteklərində və Naxçıvan şəhərindən Ordubada kimi 70 verstdən artıq ərazidə, Ordubad şəhərinin qarşısında, Arazın sağ sahilində Kəmki (İran) dağının eteklərində açıq-ashkar hiss edilir. Sonra həmin formasiyanın parçalarına Ordubad qəzasında (Meğri və Qafan mahallalarında) bu yerlərdən keçən Göycə-Qarabağ sıradağlarının vulkanik səxurları arasında rast gəlinir. Bu formasiyanın əsas və ən nəhəng səxuru qumdaşıdır, ikinci, bərkimiş mergelli gil və üçüncüsü, müxtəlif odlu və çöküntü səxurlarına aid olub möhkəm sementlə bərkimiş böyük qaya parçaları və xırda çaydaşlarından ibarət olan çaqıldır. Bir-birinin üzərində yerləşən bu səxur layları, xüsusi qumdaşı və çaqıldışı layları bir çox hallarda xeyli qalınlığa malik olurlar. Onların rəngi əsasən kərpici-qırmızı olur ki, o da vulkanik odun təsirindəndir. Onların təbii və ilkin sarımtıl-boz rəngini Naxçıvan şəhərinin yaxınlığında və duz dağlarında odlu mənşədən kənarda da görmək olar. Qumdaşı və çaqıldışı duz dağlarında hakim yüksəklik kimi sonralar çöküntü olaraq, qum və çinqılıq çevrilərək Naxçıvan çayın bütün yatağını və Cəhri çayının vadisini örtməşdir. Deməli, onlar duzlu torpaq qatının üstünü örtmüşlər. Lakin layların düşmə xətti boyunca aparılan müşahidələr göstərir ki, altda ele həmin qumdaşalar yerləşir. Belə qərara gəlmək olar ki, duzlu torpaq qatı üçüncü qumdaşı dövrü formasiyasının üzvüdür, həm də təsadüfi üzvüdür. Çünkü duzlu torpaq qatı bu qumdaşaların tutduğu ərazi ilə müqayisədə xeyli kiçik ərazini əhatə edir. Təsvir olunan üçüncü formasiyanın qazıntı üzvi qalıqlarına az rast gəlinir, duzlu torpaq qatında heç zaman kömürləşmiş halda bitki gövdəsinə çox da bənzəməyən nəsnədən başqa bir şey tapılmayıbdır.

Üçüncü və duz formasiyasının əmələ gəldiyi geoloji dövr haqqında

Duzlu torpaq qatında üzvi qalıqların olmaması tədqiqatçıları bu torpağın əmələ gəlmə dövrünü dəqiq müəyyənləşdirmək imkanından məhrum edir. Buna baxmayaraq, Araz vadisində geoloji yaşı müəyyənləşdirilmiş səxurlar keşf edilibdir. Bunlardan birinə təbaşir səxuru şamil edilir ki, buna səyyah Dünya tərəfindən Culfa kəndi yaxınlığından özən şənba sayımızda)

Naxçıvanın

gündə keşf edilmiş nummulit qumdaşını misal göstərmək olar. Digərlərini, məsələn, Külp yaxınlığında Turab kəndi qarşısında Araz sahilində olan molas qumdaşıdır. Daha bir neçə yur dövrü səciyyəli səxurlar Göycə-Qarabağ sıradağlarının qərb yamaclarında yerləşir. Dübyanın təsdiqləməsinə görə, Külp etrafındaki Təkaltı dağı qarşısındaki boz və qırmızımtıl qumdaşı səxurları ikinci dövrə şamil edilir. Ancaq bütün bunlardan belə bir nəticəyə gəlmək olmaz ki, duz formasiyası ikinci və yaxud aşağı-üçüncü dövrə aiddir. Ən yaxın təmasda olan formasiyaların nə qədər fərqli olduğuna misal olaraq Qalitsyanın məhsur duzlu torpaq qatını göstərmək olar. Velickadakı məşhur duz yatağı tapılmış balıqlıqlaqlarına görə üçüncü dövrə şamil edilir. Bununla belə, o, əstdən yur formasiyası ilə, yəni üçündən daha qədim dövrə aid olan formasiya ilə örtülüdür. Bu yataqlar zamanca fərqli iki formasiya laylamasını keçən qumdaşlardan ibarətdir, onlar arasında isə zəhiri görkəmənə görə uzlaşan və həttə uyğun gələn laylamalar vardır. Veliçka yaxınlığında az halda mövcudiyətini saxlayan qədim formasiyanın mənşəyə yeni formasiyanın üzərində oturması Şimali Qalitsiyada Dobromiladan başlamaqla Bukovina sərhədlərinə dək 20 mil uzunluğunda təkrarlanır. Bu cür anomaliya onunla izah olunur ki, duzlu torpaq qatının qalxması zamanı Karpat sistemində silkələnmələr olmuşdur ki, nəticədə də layların altı üstüne çəvrilmişdir.

Araz vadisində duzlu torpaq qatının əmələ gəlməsinin geoloji dövrünə aid kifayət qədər inandırıcı nəticəni Avropanın cənub zolağında və Qafqazda materikin mənşəyinə və bu ölkələrdə duz və digər çöküntü formasiyalarının paylanmasına dair mühəhizələrindən eldə etmək olar. Cənubi Avropada olduğu kimi, şimali Afrikada, Türkiyənin Asiya hissəsində, Qafqazda torpaq qatının geoloji quruluşundaki eynilik göstərir ki, bütün bu ölkələr ikinci formasiyaların əmələ gəlməsi zamanı bir dənizin dibini olmuşlar. Onların qalıqları isə indiyəcən Aralıq və Qara dənizlər-

Qrenada, Qvadiana və Qvadalkivir vadilərində də vardır. Qalitsyanın mədənləri 2 milyon, Valaxiya 2 milyon üç yüz əlli min, Moldaviya bir milyon, Trid və Zalburq mədənləri 4 milyon puda qədər duz hasil edirlər.

Beləliklə, əgər Priney yarımadası dağlarından Qafqazın əsas silsiləsinə qədər fəaliyyət göstəmiş böyük vulkanik çevrilişin nəticəsi Priney, Alp və Karpat sistemlərində duz yataqları materiallarını püşkürən çoxsaylı vulkanların əmələ gəlməsi idisə, onda böyük ehtimalla fərz etmək olar ki, bəzər vulkanlar həmin zamanlarda Qafqaz dağ sistemində də açılmış və onlardan Külp, Naxçıvan, Kağızman, Gərgər duz yataqlarını, habelə Qafqazın əsas silsiləsinin eteklərindəki duz çöküntülərini yaranmışdır. Bütün sadalanan duz yataqları bir böyük vulkanik çevrilişin olmasına başqa, həm də yataqların əmələ gəlməsindəki zaman və üsul eyniliyi sübut olaraq yataqlardakı səxurların fiziki oxşarlığı da göstərmək olar. Tebiətsünasların həm Karpatlarda, həm də Alplardakı müşahidələrinə görə, bu səxurlar ən xırda təfərruatlarına qədər eyniyyət təşkil edirlər. Naxçıvanın duzlaqları, habelə Araz vadisində mövcud olan bütün digər duzlaqlar, Avropadakı kimi bir qədər dəmirli, bəzən tam karbonlu gil qatları və xeyli dərəcədə gipsli çöküntülərdən ibarətdir. Nəinki Araz vadisinin məxsusi duzlu torpaq qatı, həm də bütövlükdə üçüncü formasiyası üçüncü Alp formasiyası ilə litologik cəhətdən böyük oxşarlıqla malikdir. Araz vadisinin həkim torpaq qatını təsvir edərək deyişmişdir ki, bu qatın başlıca üzvləri xeyli dərəcədə qumdaşı və çaqıldışıdır.

Eyni səxurlardan ibarət olan qumdaşı, çaqıldışı formasiyası (Xüsusi geoloji adları molassa və naqelfludur.) Avstriya, Zalburq, Bavar və Triol Alpının şimal yamacları ilə Dunayın dağ silsiləsi arasındaki ərazini doldurur. Bu formasiyada Qall, Osse, Qaldştadt və digər duz yataqları yerləşir. Nəhayət, bizim Avropadakı yataqlarla təsvir olunanların oxşarlığına əsaslanan və deməli, onların eyni zamanında tərəməsine dair inamımız Külp, Naxçıvan və digər üçüncü duzlu çöküntülərin təbaşir və yur formasiyaları ilə təmasda tapılması ilə daha da artır. Bu formasiyalar isə Yerin səthinə duzlu torpaq qatının əmələ gəlməsinə səbəb olmuş vulkanik çevrilişin sayəsində qalxmışdır. Veliçkanın üçüncü torpaq qatının yurla bilavasitə təmasda olması artıq yuxarıda xatırladılmışdır. Habelə, Triol və Bavariyada Qall, Zalburq və digər düz yataqları orta-üçüncü formasiyاسının Alpin şimal yamaclarını əmələ gətirmiş yur torpaq qatı ilə təmasları vardır. Beləliklə, bütün sadalanan duz yataqlarının fiziki oxşarlığına və onların hamisini mənşəcə eyni zamanlı dağlar sisteminde yerləşməsinə əsaslanaraq, belə ehtimal etmək olar ki, onların hamısı eyni bir geoloji dövrə törmüşlər. Belə olan halda Araz vadisinin duzlu torpaq qatda orta-üçüncü dövrə aiddir ki, Veliçka torpaq qatında da eyni ilə belədir. Bu qatın üçüncü dövrə aidliyi onda aşkarlanmış Pecten cristatus, Nucula comta, Nucula striata, Pedipes buccinea, Natica epiglottina və digər balıqlaqlarına görə öz təsdiqini tapmışdır.

duz yataqları

III hissə

Naxçıvan yataqları necə əmələ gəlmişdir?

Yerin təkində tez-tez təpilən daş duzun əmələgelmə tarixi indiyə kimi tam aydınlaşdırılmayıb. Bu mineralın vulkan püskürməsi nəticəsində əmələ gəlməsi böyük inam doğurur. Geoloqlar tərəfindən dağlar silsiləsinin ətəklərində (Bunlar ümumiyyətlə vulkanik güclərin təsirindən yaranıbdır) duz yataqlarının təpilməsinə dair lap çoxdan söylənilmiş fikir, Sinak, Qarabağ və Azərbaycan dağlarının ətəklərinə səpələnmiş Araz vadisi duz yataqlarında en qəti şəkildə təsdiqlənir. Əvvəlcə yerin çox dərin təkində əmələ gələn duz yerin səthinə ya odlu subetməsi yolu ilə odlu sükurlarla birlikdə, ya da ki, palçıq vulkanlar şəklində (Bu daha çox inandırıcıdır) püskürümüşdür. Lakin istənilən halda hamisinin, o cümlədən Naxçıvan yataqlarının quruluşuna nəzər salmaqla belə qənaətə gəlmək olar ki, vulkanik təsir nəticəsində yaranmış duz sularda həll olmuş, müxtəlif böyüklükdə göl və hövzələrə toplanmış bu məhlullardan dağların təkində yerleşən duz yığıntılarının kristallaşması yolu ilə baş vermişdir. Bu məhlulların mövcudluğunu duzlu gillə arasında çox böyük miqdarda tez-tez təpilən qazıntı baliqqulaqları sübut edir (Məsələn, Veliçkada bu belədir). Bu, əgər duz yığıntıları indi mövcud olduları şəkildə bilavasitə palçıq və ya odlu püskürmələrdən əmələ gəlsəydi, olmaya da bilərdi. Bu halda vulkanların fəaliyyəti nəticəsində sükurların oturması və ya düşməsi ilə Yer səthində əmələ gəlmiş çatlar və oyuqlarda duzlu məhlulların toplanması əlverişli olardı. Naxçıvan yataqlarının mənşəyi üzərində aparılan müşahidələrə görə belə bir nəticə çıxarmaq olar: Duz yataqları və onu bürüyən gillər müxtəlif ölçülü duzlu göllərdə əmələ gəlmışdır. Bu göllərin hövzələrini Araz vadisində üçüncü formasiyanın hakim olan qum və qumdaşı doldurmuşdur. Qumun və qumdaşlarının əmələ gəlməsinin davam etdiyi dövrde göllərin bir qədər qumdaşı sükurlarının fiziki detallarının dağılmışından yaranan yeni çöküntülər ilə, bir qədər isə böyük göllərin dibinin (məsələn, Suriyadakı Ölü dənizində indi də davam edən) duzun görünən kristalları ilə doldasıdır. Gölərə külli miqdarda çöküntü gətirən suların hərəkəti və duzun kristallaşması üçün əlverişli olan göllərin sakit vəziyyətdə olması bir neçə dəfə təkrarlanmışdır. Bundan isə duzun bir neçə layı əmələ gelmiş, onlar duzlu gillə bir-birindən ayrılmışlar. Çox güclü və davamlı su axıntısı, yəqin ki, bütün etrafı basmış, böyük əraziləde duzlu gölləri bütövlükde və ağızınan qırmızımtıl gilin qalıqları doldurmuşdur. Bu gil, görünür, hakim üçüncü formasiyada yayılmış qırmızı qumdaşlarının tamamilə dağılmışının məhsuludur. Nəhayət, Kəğızman'dan Xudaferine qədər Araz vadisinin bütün ərazisində fəaliyyətdə olmuş vulkanik çevriliş bütövlükde vadide üçüncü qumdaşların əmələ gəlməsinə son qoydu. Özünün təbii üfüqi laylamasını itirmiş bu qumdaşlar dağları şəkildə yüksəldilər ki, onlar da hər yerdə qırmızı-kərpici rəngi və zahirin görkəm eyniliyi ilə seçilirlər. Bu zaman duzlu torpaq qatı indiki kimi olan zahirin şəklini almışdır. Duz əmələ gələn göllərin böyüklüyünü həddən artıq böyük eh-

timal etmək olmaz. Çünkü hakim üçüncü formasiya və hətta duz yataqlarının qırmızı gili çox geniş ərazilərdə, duz çöküntüleri isə əksinə azlıq teşkil edən ərazilərdə görünməkdədir. Əger daş duz digər sükurlarla bir böyük hövzədə əmələ gəlseydi, bu olmaya da bilərdi. Onda hakim üçüncü formasiyasının sükurlarının Yer səthinə çıxmasına çox yerlərdə rast gəlinərdi. Duz çökən göllər sistemi Naxçıvandan başqa Araz vadisinin bir çox yerlərində mövcud olmalı idi. İndi Kəğızman, Külp və Gərgər (İranda Arazın sağ sahilində Culfadan 6 verst aşağıda) duz mədənləri vardır. Habelə yerin səthində gizlənmiş digər məntəqələrdə duzun olması çoxlu sayda duzlu bulaqların, gəlmə və aşınma duzu ilə örtülmüş torpaq qatında nəhəng şoraniqların aşkarlanıb meydana çıxmazı ilə təsdiqlənir ki, buna da Araz vadisində çox tez-tez rast gəlmək olur.

Vulkan püskürməsi mehsulu olan, məhs sulfat turşusu (*) dağ sükurlarının əlamət və tərkibində diqqətəlayiq dəyişikliklər tərətməsidir ki, bunlardan da duz yataqları əmələ gəlmışdır. Onlarda sulfat turşusunun təsirini öyrənmək üçün karbonlu duzlu gil və qlauber duzunun əmələ gəlməsinə diqqət yetirmək lazımdır.

Naxçıvanın və Külpün duz yataqlarında xalis kükürdə və onun metallarla birləşməsinə rast gəlinir. Amma Veliçkada və digər Avropa yataqlarında xalis kükürd, kükürd külçəsi, qalenit və sairəyə rast gəlmək olur.

Karbonlu duzlu gil və qlauber duzunun əmələ gəlməsi

Duzlu göllərin sahiləri bitkilərlə bolbol örtülmüşdür. İndi də qış qarları və çox nadir hallarda yanğın yağışlardan başqa suvarılmayan üçüncü qumdaşı sükurlarında bu örtük sıxotlu otlağa çevrilir (en azı yazda). Sahil bitkiləri bitdiyi sükurlarla birlikdə dağıntıya məruz qalmışlar. Xırda-xırda olmuş üzvi və mineral maddələr sularla duzlu göllərə axıb getmiş, duz laylarının üzərinə və onların aralarına oturmuşlar. Vulkan püskürmələri ilə müşayət olunan sulfat turşusunun müxtəlif buxarları daha duzlu və üçüncü sükur sularına qarışaraq onları doydurmuş, bu sular bitkilərin xırda-xırda parçaları ilə qarışmış, gilə keçərək bu bitkiləri kömür tozuna çevir-

mişlər. Beləliklə, nazik liqnit təbəqələri, qara kömür gili əmələ gəlmişdir ki, duz layları onun içərisində yerləşir. Gilə mikroskopik şəkildə birləşmiş daş duz sulfat turşusunun təsirindən sulfat turşusu sodasına çevrilmişdir. Qlauber duzu duzlu göllərə olur. Bunun sübutu olaraq duzlu göllərdən axan şırnaqlarda oturmuş duzun acı dadmasının göstərmək olar. Yataqların Şərqi dairesində Plov-Təpə dağından qərbe tərəf yerdə axan su tamamilə acidir.

Gipsin əmələ gəlməsi

Sulfat turşusunun duzlu sükurun əhəng çöküntüsünə təsiri daha diqqətəlayiq olmuşdur. Əmələ gəldiyi üçüncü qumdaşları kimi bu sükurda qazıntı baliqqulaqları vardır. İkincisi, oraya buraya çox sürtülmüş baliqqulaqlarından əmələ gəlmış bütöv əhəng layları və üçüncü, baliqqulaqlarının lap xırda qırıntıları ilə dolu olan gil laylarıdır. Sulfat turşusunun təsirindən əhəngler gipsə, tərkibində baliqqulağı olan gips isə gips-mergelli gilə çevrilmişdir. Bundan başqa, duzlar və sulfat turşusu ilə doymuş sular özündə sulfat əhengini (gipsi) həll edir, duzlu göllərin qurumasından yaranmış çatlaqlara axaraq onları kristallik gipsə doldurur. İndi də həmin gips gilin arasında damarlar kimi qalmaqdadır. Gilin atmosferin təsirindən aşınmaya məruz qalan səthində gips müxtəlif qalınlığda kristallik lövhəciklər şəkildə səpələnmişdir. Gips layları gipsin kristallik topantı məhlulundan çökərək qalmış, xalis gipsdən və bəzən onun nəhəng salxımlar şəkildə birləşmiş kristallarından belə laylar əmələ gəlmişlər. Nəhayət, tərkibində gips olan suların dibində kristallik çöküntülər əmələ gəlməli idi. Nəticədə bu çöküntülər dağılmış, çoxlu gips layları üçün material olmuşdur. Bu laylar xırda-xırda olmuş və sürtülüb narınlaşmış gips kristallarının nizamsız birləşmələrindən başqa bir şey deyildir.

Duz yataqları, çox ehtimal ki, sulfat turşusunun təsirindən başqa, həm də vulkanik yanının təsirini hiss etmişdir. Onun təsiri duz kütłələrinin konsistensiyasında elə fərqlilik tərədə bilərdi ki, yuxarıda izah edildiyi kimi, bu da yataqların Mərkəzi və Şərqi dairələrindəki duzlar arasında artıq mövcuddur. Duzlu torpaq qatının vulkanik qalxma

mərkəzi, onun laylarında mövcud olan pozuntu dərəcəsinə görə demək olar ki, dairədə indiyə kimi fealiyyət göstərən mədənlərin etrafında yerləşməli idi. Deməli, bu yerlərdə duz layları yəraltı yanının təsirinə məruz qala bilərdi. Bu səbəbdən isə onların kristallik quruluşu odlu ərinti və yenidən kristallaşma nəticəsində dəyişilmişdir. Duzun əriməsi üçün qırmızı gözədkindən bir az artıq herərət kifayətdir. Qalxma mərkəzindən kənardı olan Şərqi dairəsində isə əksinə, duz layları iri və düzgün quruluş kristallaşmasını qoruyub saxlamışdır. Bu isə dinc sularda əmələ gələ bilərdi.

Əlavələr

Avropanın cənub zolağında çoxsayılı duz yataqlarının istə ümidi əlamətlərində, istərsə də təfərrüatlarında bir-birinə bənzərliklərinin kifayət qədər olması diqqətəlayiqdir. Qumbold Rusiya hökumətinin sərəncamı əsasında 1792-1793-cü illərdə İsvəcrədə, Cənubi Almaniyada və Qalitsiyada (sonralar isə Amerikanın Kordinyerində) duz yataqlarının üzərində apardığı xüsusi müşahidələrdən aşağıdakı nəticəyə gelmişdir: "Alp əhəngindəki daş duz kütłələri təbəqəli gips laylarına deyil, xüsusi əlamətli gil formasiyasına tabe olmuşdur. Geoloqlar bu formasiyaya uzun müddət diqqət yetirmişlər. Halbuki istə köhnə, istərsə də yeni materikdə qıji qalıqli şistəoxşar gil daş kömür yataqlarının əhəmiyyətli nişanəsi olduğu kimi, bu formasiya da daş duz yataqlarının yerini həmin dəqiqliklə bildirir. Duzlu formasiyaların fərqləndirici əlaməti hər yerde ən xırda təfərrüatlarına qədər eynidir. Şübhəsiz, onun zahiri şəklini (və yaxud görkəmini) bilmək yeni duz yataqlarının keşfinə ediləcək sonrakı cəhdələr üçün çox vacibdir. Duzlu gilin rəngi eksər hallada hisli-qara (Qall, İşel, Osse) və ya bozumtul-ağ və göyümtül-boz (Bertosqanden və Veliçka) olur. O həmçinin qaramtil-qonur və qırmızımtıl-qonur və hətta kərpici-qırmızı rəngdə ola bilir. Bəzən o, böyük həcmli laylar yaradır, bəzən də Alp əhəngində törəyən daş duz və gips arasında xırda yuvalar kimi səpələnir. Onun rəngi həm karbonlu maddələr, həm də dəmir oksidində asılı olur. Onun sıxlığı çox müxtəlif – yumuşaqlıqdan tutmuş şist sıxlığına qədər fərqli olur. Tez-tez tərkibində çaxmaq daşı olan elə bərk kütłələrlə rastlaşmaq olur ki, polad ona dəyəndə qıqlıcm çaxır və belə kütłələr yumurtashəkilli qınsəklində olur. Bu cür möhkəmliyi və yumurtashəkilli qın quruluşuna malik olan qara karbonlu gil Naxçıvan yataqlarında indi işlənən duz layının altında vardır. Duzlu gilin tərkibində slyudalı lövhəciklər və daş kömür giline xas olan qıji qalığı olmur. Lakin hərdən onun tərkibində dəniz baliqqulağına da rast gəlinir. Dənəvər, bəzən susuz gipsə duzlu gil arasında müxtəlif qalınlıqlı laylar kimi təsadüf edilir. Bu laylarda onada duzuna daha tez-tez rast gəlinir. Onun kütłəsi həmişə gilin kütłəsindən az olur. Dənəvər gips olmayan yerde ayrı-ayrı gips kristalları ilə rastlaşmaq mümkündür." (A. Von Humboldt, Geognostischer Versuch über die Lagerung der Gebirgstarten in beiden Erdhalften, 28).

Fiziki əlamətlərin oxşarlığı onun nəticəsi deyilmə ki, Aralıq dənizindən uzanan Avropa materikinin cənub zolağında duzlu torpaq qatı eyni bir geoloji dövrdə, eyni təbii şəraitdə və oxşar mineral elementlərdən əmələ gelmişdir?

Tiflis şəhəri, 4 yanvar 1853-cü il
"Qafqaz" qəzeti, 9-12 mart, 16 may
1855-ci il, № 20-21-22

Cahangir MƏMMƏDLİ

Son vaxtlar qəti inanmağa başlamış ki, bütün yaradıcı insanların sənət dünyası onların şəxsiyyəti ilə uyarlıq təşkil edir. Xüsusiəl bədii və publisistik yaradıcılıq ona sahib olan insanın lap kiçik yaşlarından formalasına başlayan şəxsiyyətin ifadəsidir. Klassik sənət adamlarının yaradıcılıq faktının klassika ya çevrilməsində ilkin rol onun şəxsiyyəti oynayır. Adlarını çəkmədən birmənali şəkildə klassik yazıçı və publisistlərimizi xatırlayaq. Xalqı güzüaçıq, rəhbəri ədalətli, insanı işgizar görmək istəyən və bütün buları öz yaradıcılıq süzgəcindən keçirən qələm sahibləri bu amallara öz şəxsiyyətləri ilə də xidmət etmişlər. Azərbaycan maarifçi hərəkatının nümayəndələri, kamil insanın kamiliyin zirvəsinə qalxan yolunu öz sənət nümunələrinde ifadə edən sənətkar yazıçı və publisistlər şəxsi nümunələri, şəxsi fealiyyətləri ilə də örnək olmuşlar. Bəlkə ona görədir ki, yüksək idealların ifadəsi olan sənət əsərlərindəki estetik ideallar onun yaradıcısının şəxsi həyatının bir parçası olmuşdur. Tarixi təcrübə sübut edir ki, başqa cür olmur. Yaradıcılıq və şəxsiyyət uyarlı olmayanda sənət əsəri deyil, konyuktur mətn ortaya çıxır və bu "mətnlər" olsa-olsa xırda bir zaman kəsiyində o konunktura faktına uyanların karına gəlir və mühit dəyişilən kimi ya unudulub gedir, ya da yeni nəslin amansız qınaq obyektinə çevrilir. Yenə də konkret ünvanlara müraciət etmədən sovet dövrü partiya "ideallarına" xidmət edən konyuktur, qrafoman ədəbiyyatı xatırlayaq. O ədəbiyyatdan bu günə də yararlı olan nadir nümunələrin arxasında yaradıcı insanın bütün zamanlar üçün dəyişməz olan ləyaqətli şəxsiyyəti dayanır...

Bütün bünüyə mənə təzəcə oxuyub başa çıxdığım bir kitab xatırlatdı. Bu kitab müəllifinin oxucuya, bəlkə də bütövlükde cəmiyyətə hesabatıdır. Elmi tədqiqatçı, publisist və yazıçı Sona Vəliyevanın "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı şəxsiyyətin və yaradıcılığın uyarlıq faktı kimi mənə tipik klassik ziyalılarının zəngin dünyasını xatırlatdı. Ömrünü xalqın maarifçilik işinə həsr edən böyük Zərdabinin yaradıcılığını teatrda tutmuş qəzetçiliyədək bir çox sahəsinə eyni vaxtda üz tutması, xalqı qəflət yuxusundan oyatmaq missiyasını gerçəkləşdirən Mirzə Cəlilin kiçik felyetindən tutmuş böyük dramaturgiyaya, satirik jurnalistikaya,

Şəxsiyyətin və yaradıcılığın

hüquqşunaslıqla... müraciəti, təkcə bəşəri musiqisi ilə klassikləşə biləcək Üzeyir bəyin dilçilikdən tutmuş böyük publisistikayadək istiqamət götürən yaradıcılıq faktı və daha onlarca klassiklərin şəxsiyyət və yaradıcılıq uyarlığının heyvətamız vəhdətini misal çəkmək olar. Yaradıcılığın belə bir çox sahəsinə müraciətin əsas səbəbi o idi ki, bunu həmin klassiklərin xalq, millət, Vətən dərdi ilə formalasmış şəxsiyyətləri tələb edirdi. Mən Sona Vəliyevanı bir elm adamı, bir ictimai insan, bədii yaradıcılığı ilə oxucu qəlbini fəth etmiş bir şair, həyatımızın mürəkkəb problemlərini gündəmə getirən bir publisist, jurnalistikamızın inkişafında xidmetləri olan bir media rəhbəri və s. və s. cəhətdən xeyli dərəcədə yaxından tanıyıram. Və tənqidim bu adamın şəxsiyyəti ilə yaradıcılığının bir-birini necə tamamlaşdığını yaxşı bilirəm. Amma bütün bunlar bir kitabda toplananda müəllifin şəxsiyyəti ilə yaradıcılığı arasında uyarlığı daha dərindən, daha aydın görmək olur.

Mən yuxarıda Sona xanımın yaradıcılıq istiqamətlərini xatırladanda ilk növbədə onun elm adamı olduğunu qeyd etdim. Sona Vəliyevanın yaradıcılıq istiqamətləri sırasında onu ilk olaraq elm adamı, alim kimi görməyim əbəs deyil. Çünkü yaradıcılığın ən mühüm sahəsi hesab edilən elmi axtarış, elmi tədqiqat, elmi fəaliyyət ziyanı adamın şəxsiyyətini daha dərindən duymağa imkan verir. Əlbəttə, poeziya ülvə və böyük yaradıcılıqdır. İstedad tələb edir və bu istedad varsa, onu gerçəkləşdirmək xüsusi məqam, xüsusi veziyət tələb edir. Günün aktual problemlərini görməyi bacarmaq və üstəgəl ədəbi istedad olan yerde publisistika gerçəkləşir. Elmi yaradıcılıq da xüsusi istedad tələb edir. Lakin poeziya və publisistikanın yaradıcı insanın fealiyyətini stimullaşdırın gerçəklilikləri var: burda sözün müsbət mənasında insanın bir iddiası var, ictimai rəyə qovuşmaq həvəsi var, özünü ifadə marağı var, səni hamı oxuyur, populyarlıq qazanırsan və s. Elmi yaradıcılıq bir az başqa cürdür. Bu yaradıcılıq istedaddan, həvəsdən başqa gərgin axtarışlar, sonu görünməyən zəhmət tələb edir. Elmi yaradıcılığın elə sahələri də var ki, həm də vətəndaşlıq duyğusu, vətəndaşlıq qeyrieti tələb edir. Sona Vəliyeva özünün elmi axtarışlarını bu gün Azərbaycan üçün çox vacib və aktual olan azərbaycançılıq ideologiyası üzərində qurmuşdur. Azərbaycançılığın klassik, ya da klassik elmi, fəlsəfi, ədəbi düşüncədəki yeri və onun müasir interpretasiyası ətrafında geniş tədqiqat aparmış və bu gün də aparmaqda olduğu axtarışlar cəmiyyətə çox böyük milli-mənəvi divident getirməkdədir. Sona Vəliyeva bu elmi axtarışları və axtarışların səmərəli nəticələri ilə elm aləminə, fəlsəfi-filoloji-siyasi elm aləminə yaxşı məlum olan bir alim-vətəndaşdır. Bu yerde "alm-vətəndaş" birliyi də havayı səslənmir və Sona xanımın el-

mi yaradıcılıq mövzusuna – azərbaycançılıq ideologiyasına müraciəti ilə üzvi bir vəhdət təşkil edir.

Görkəmli alim, filologiya elmləri doktoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Nizami Cəferov Sona Vəliyevanın bu istiqamətdə apardığı tədqiqatların nəticəsini qiymətləndirərkən belə bir nəticəyə gəlir ki, Sona Vəliyeva, "bir sıra cəhdəri nəzərə almasaq, ilk dəfədir ki, azərbaycançılığın milli ideologiyaya çevrilməsinin (Heydər Əliyev dövründə dövlət quruculuğu praktikası səviyyəsində yüksəlməsinə qədər!) tarixi mənzərəsini təqdim edir. Onun təqdimatında azərbaycançılıq yalnız etnoqrafik, etnolingvistik, ədəbi-mədəni-mənəvi və s. komplekslərdən ibarət deyil, bunların hamisini ehtiva edən, lakin daha çox sosial-siyasi xarakter daşıyan ideyalar sistemidir ki, bu Azərbaycanda milli dövlət quruculuğu prosesinin hazırlı intensiv dövrü üçün tamamilə təbii olmaqla yanaşı, müəllifin maraqlı dairəsini də eks etdirir". Bəli, klassik milli ziyalılarının ortaya qoyduğu, sovet dövründə tamamilə unudulan, yeni dövrə Heydər Əliyevin tamamılıq yeni zaman kontekstində yenidən formalasdırıldı azərbaycançılıq ideologiyasına fundamental müraciət məhz Sona xanımın maraqlı dairəsindən doğan bir hadisədir. Təsədüfi deyil ki, Sona xanım müsahibələrinin birində "Elmi işiniz azərbaycançılıqla bağlıdır: "Milli dövlətçilik hərəkatının yüksəlişi və Xalq Cümhuriyyəti dövründə azərbaycançılıq ideyası..." kimi bir mövzuya münasibətini bildirməsini xahiş edən jurnaliste bircə cümlə ilə cavab verir: "Mövzu gərək damarlarından gəlsin ki, onu layiqli təqdim edə bilesən..."

Bu yerde qeyd edim ki, elmin də öz poeziyası var və bəzən elmi axtarış da qəribə bir poetik istedad tələb edir. Alimin öz tədqiqat sahəsinə sevgisinin böyüklüyü nəticənin böyüklüğünü təmin edir. Azərbaycan deyilən bir məmlekətə və bu ölkənin əbədi sahibi olan bir millətə sevginin böyüklüyü Sona Vəliyevanı bu mövzuya bağlamışdır. Ümummillili liderimiz H. Əliyevin "Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır" kimi qəti, elmi və ideoloji postulatından çıxış edən Sona Vəliyeva bu gün milli şüurumda gerçəkləşmiş və bununla da millətin milli-mənlik məzmununu bütövləşdirmiş bu böyük idealı öz tədqiqatlarında xalqın dayaq nöqtəsi kimi təqdim etməkdədir.

Sona Vəliyevanın "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı onun bütövlükde yaradıcılığını beş fundamental istiqamətdən bize təqdim edir. Müəllifin təvazökarlıq edərək elmi yaradıcılığı beşinci sıradə verməsinə baxmayaraq, mən bu məsələni – azərbaycançılıq ideologiyasına elmi münasibəti ilk cərgədə görürəm. Əlbəttə, məntiqi yanaşmaya görə Sona xanımın həyat yolunu, sənət dünyasını, əxlaqi-etik prinsiplərə dair fikirlərini, ictimai görüşlərini eks etdirir "Portret cizgiləri" bölməsi öz yerində – yəni birinci bölmədə verilib.

Burada şairə, tədqiqatçı, ictimai şəxsiyyət Sona xanımın müxtəlif tələkanallardakı çıxışlarının bir az yiğincə mətnləri, insan, cəmiyyət, ailə münasibətləri barədə müsahibələri yer alıb. Teleçixişlərini ifadə edən müsahibələri, ayrı-ayrı saytlarda, mətbuat orqanlarındakı söhbətləri oxucuya Sona xanımın Azərbaycan qadını və onun tipologiyası, insanlıq, ədalət, yaxşılıq, yaddaşlarda qalmaq strategiyası, ailənin müqəddəsliyi, özünü xaraketrizə edən portret cizgiləri, şəxsi həyatının və ailəsinin ictimai maraq kəsb edən məqamları barədə fikirləri onun təkcə yaradıcılıq dünyasını deyil, həm də bir şəxsiyyət kimi, tipik bir Azərbaycan qadını kimi xarakterini açmağa xidmət edir.

Sona Vəliyeva ürəyi vətənə sevgi dolu bir vətəndaşdır. Öz sözleridir: "Ön böyük sevgi, Vətənə, torpağa olan sevgidir. Bu, danılmaz bir sevgidir... Bütün sevgilər ölürlər. Anaya, torpağa olan məhəbbət ölüb keçmir. Torpaq əldən gedəndə insan dünyasını itirir". Doğrusu, mən əvvəller bədii sözdə, sənət əsərində siyaseti, açıq ideoloji xətti heç qəbul etməzdəm. Amma zaman bizim hamımız kimi məni də torpaqla, Qarabağ dərdidə ilə sınağa çəkdi və mən Məmməd Arazdan, Zəlimxandan tutmuş, indiçə başlayan ən cavan şairədək hər kəsin yaradıcılığında Qarabağ, azərbaycançılıq motivləri axtarıram.

"Evində ərinə naz satan gözəl, Gəlib küçələrdə göy satan oldu..." deyə qaçqınçılığın ağır xisletini ilahicəsinə ümumiləşdirən Zəlimxan Yaqubun bu sətirlərində həyəcanlanmamaq necə mümkün deyilsə, Sona xanımın:

**"İter qəlb istisi, canı işinməz
Nə yesə ağızının dadi bilinməz
Yüz də biz diləyək, Tanrı bitirməz**

Torpağı, Vətəni əsir olanın..." sətirlərindən də qeyrətə gəlməmək mümkün deyil.

"Zaman xəbərsiz ötdü..." müəllifişin şəxsiyyətini xarakterizə edən müsahibələri onun publisistikasının da tematikasını aydınlaşdırır. Başqa bir müsahibəsində azərbaycançılığın tərkib elementi kimi üç amili göstərir: "Azərbaycan yurdudur, Azərbaycan dili və Azərbaycan insanı". Onun fikrine, "bu üç amil vəhbiyyətə fealiyyət göstərə bilərsə, o zaman azərbaycançılıq ideologiyası inkişaf edə bilər". Bu fikirdəki "Azərbaycan yurdudur" ifadəsi mənim üçün daha önemli oldu. Həm də ona görə ki, Sona xanımın istisnasız olaraq bütün yaradıcılıq kredosu Azərbaycan yurdudur və bu gün bu yurdun əsirlikdə qalan Qarabağ torpağı ilə yoğrulmuşdur.

Jurnalistlərdən biri Sona xanımı "Qaragilə" şeiri ilə bağlı bir sualında çıxalarının bu əsəri məhəbbət mövzusunda olmadığını bilmədiklərinə işarə edir. Sona xanım: "Mənim bu şeirim xalq mahnısı "Qaragilə" yə həsr olunub... Bu mahnı o taylı, bu taylı Azərbaycana həsr olunub. Mən bu mahnının müxtəlif versiyalarına

uyarlıq məqamı

qulaq asmişam. Onun hər bir bəndində torpaq nisgili, bir yurd harayı, bir Ərdəbil həsrəti, Təbriz həsrəti var. Ucsuz-bucaqsız bir dərd var, nəticəsiz bir həsrət var bu mahnında..." Yaradıcı bir insanın "Qaragilə"yə elmi-bədii interpretasiyası çox maraqlıdır və onun öz versiyasında yazılmış "Ay Qaragilə" yalnız bu assosiasiyanın möhsulu ola bilərdi. Açı bir ağrı ilə "nəticəsiz həsrət" kimi ifadə etdiyi bu dərdin ələcəsizliyi yandırır Sona xanımı:

**"Gözündən alışan kədərə neynam,
Mən hicran danişan qədərə neynam,
Puç olan ömürə, hədərə neynam,
Eşqin dastan oldu, ay Qaragilə"**

Mən hər hansı bir kəsin yaradıcılığına qiymətində çox inandığım və öz yaradıcılığının da qiymətini bildiyim Rüstəm Behrudinin Sona xanımın şeirləri haqqında bir məqaləsinə diqqətlə baxıram və böyük Lev Tolstoyun "bu dünyada hər şey ölüb keçəcək, var da, dövlət də... Əbədi qalan yalnız bədii söz olacaq" postulatını Rüstəmin yeni deyimində görürəm: "Əbədiyyətə çevriləyin bircə yolu var – o da sözdən keçir. Ancaq adı sözdən yox – ruhuna barmaqlarımızla toxuna bildiyimiz sözlərdən keçir əbədiyyətin yolu..." Bu möcüzəli postulatdan sonra bizim Behrudimiz yazır: "Bu son iki ildə mənənə yüzə yaxın şeir kitabı bağışlayıblar. Oxuduğum da olub, ilk misralardan bezib kənara qoyduğum da. Son şən qədər oxuduğum kitab Sona Vəliyeva adlı bir müəllifin "Mənim çəhrayı dünyam" adlı bir kitabı oldu... Çünkü bu kitabda doğma olan kənd yolları, itirilmiş doğmaların xiffəti, paltosuz günlerimdə üstüme yağış məni təpədən-dırnağa isladan yaz yağışı, "kasıbılıq", "dərə", "birdən-bire" kəsilən məktublar – daha nələr, nələr var". Bu yaşantılar doğmadır Rüstəmə. Bu yaşantılar hamiya doğmadır, insan olan hər kəsə doğmadır.

Sona Vəliyevanın poeziya yaradıcılığı haqqında bir məqaləsində Sabir Rüstəmxanlının da bu sətirlərini elm-obrazlı fikir kimi qəbul etdim: "Şeir nəgmə kimi, dua kimi doğulur... Şeir şair ruhunun şəkli və ruh abidəsi olmaqla yanaşı, ürəyə, ömrə, taleyə tutulan güzgündür. Orda müəllifin bütün daxili aləmi, yaşantıları görünür. Bu baxımdan şeirin milli təfəkkürə ne şəkildə bağlı olması, onun hansı qatında yer tutması şairin xarakterində çox asılıdır". S.Rüstəmxanlının bu sətirləri məni yenə də yaradıcılıq və şəxsiyyət probleminə qaytarır. Çünkü S.Rüstəmxanlı bu fikirdərdir ki, "Sona xanım şeiri ictimai hadisə sayır. Heç bir şeirində milletin taleyindən, zamanın gətirdiyi dərddən kənardə deyildir. Bu baxımdan onun şeirlərinin ədəbiyyatımızda müstəqilliyyimizə özül hazırlayan Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza Ulutürk, qadınlardan Mədine Gülgün, Hökume Billuri və başqalarının vətəndaşlıq xəttinə bağlılığı göz qabağındadır..." Mən "müstəqilliyyimizə özül hazırlayan" şairlər sırasına çox böyük məsuliyyətə Sabir Rüstəmxanlının özünü də əlavə edərdim. Amma ən əsas

odur ki, müstəqilliyyə gedən yolun nə qədər ağır olduğunu şəxsi yaradıcılığında, ictimai fəaliyyətində yaşamış Sabir Rüstəmxanlı dile gətirir. Sona xanımın bu şairlərin vətəndaşlıq xəttinə bağlılığı həqiqətdir, S.Rüstəmxanlının bu poeziya barədə həqiqətləri sırasında bu da bir həqiqətdir ki, "Sona xanımın şeirləri ürəyimizdə Vətən havasını, uşaqlıq dönyamızın xiffətini əsdirir, yenidən tərk edilmiş ocaqlara qayıdır, payızın sarılığından, narın yağışların kəderindən, ot basmış qəbristanlıqdə məzar daşlarına dönmüş ələmələrimizin, analarımızın şirin xatirələrindən keçirik".

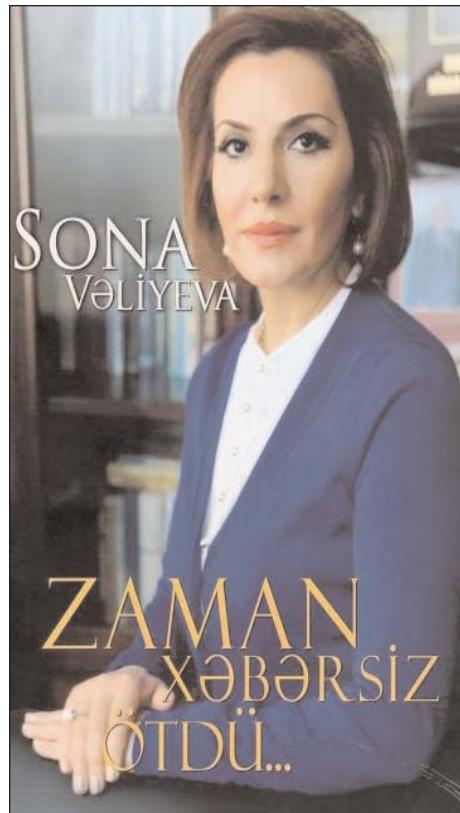
Sona xanımın poeziyası haqqında oxuduğum son məqalələrdən biri ünlü tənqidçi, ədəbiyyatımızın keşiyindən en çətin vaxtlarda belə çəkilməyən Vaqif Yusiflinindir. "Ədəbi həyat" rubriksı ilə "Arazbari üstə" adlanan bu məqalədəki fikrin əsas leytmotivlərindən biri yenə də şairənin vətənpərvərlik duyularıdır. Və burda Vaqif Yusiflinin gətirdiyi:

**"Sağlığın, varlığın dəyər ölçüsü
Vətən sərhədidir, Vətən bayrağı.
Uğrunda ölməyi bacarmadıqca**

Torpaq unudacaq Vətən olmayı" misraların həqiqəti adamı ayağa qalxmağa çağırır.

Mən haçansa bir yazıçının nəşri barədə məqaləmdə demişdim ki, bədii əser yalnız o zaman insana doğma, məhrəm olur ki, həmin insan-konkret mənada-oxucu bu əsərdə özünü görür, gerçek həyatı, gerçek dünyani, bu gerçeklik haqqında öz düşüncələrini görür. Tənqidçi Vaqif Yusifli Sona xanımın poeziyasında bu duyuları yaşadığını belə ifadə edir: "Mən oxucu kimi təbietdən yazılış şeirləri maraqla oxuyuram. O şeirləri ki, orada yağış yağışın və bu yağış hardasa bir az mənə bənzəsin. Çünkü yağışda bir az qüssə var, həsrət var... və həm də həzinlik var. Sona xanımın "Bu yağış mənə bənzəyir" şeirini oxuyandan sonra dərk elədim ki, məndə bu fikir haçan doğub? Elə bil bu şeiri mən yazmışam (şairliyim olmasa da). Bax, şeir ona görə yazılır ki, sənin içindəki yağışı da yağıdrır". Vaqifin bu sətirləri məndə qəribə duyular yaratdı: çox zaman bize elə gelir ki, tənqidçi əseri daha çox ideya – estetik istiqaməti, obrazlar sisteminin necə peşkarlıqla, ustalıqla, yaxud naşılıqla yaradıldıqını diqqətdə saxlaşın və haçansa bu qeydlər onun kariна gəlsin. Amma Vaqifin sətirlərində tənqidçi düşüncəsindən çox oxucu qavraması, oxucu qiyməti, oxucu duyusu var. Deməli, bu şeir elə ustalıqla yaradılıb ki, onu ancaq estetik zövq almaq üçün oxumaq olar.

Vaqif Yusiflinin poetik yağışa assosiasiyanın elə – belə yaranmadığını göstərmək üçün Sona xanımın yağışla bağlı digər bir şeirinə bu sətirlərin müəllifinin də bir il öncəki bir məqaləsində sitat gətirmək istədim: "Doğrusu, bu poeziya mənim qarşımı birdən – birə, qəflətən çıxdı. İndiki qarmaqarışq, sözü hər şeydən ucuz tutan, bəsit rejissor işi ilə daha çox yadda qalan primitiv musiqi klip-

lərinə baxmağa həvəsim olmadığı vaxtlarda telekanalların hansındansa qulağıma bir səs geldi:

**Yaz gecəsi dəli-dolu,
Buludu giley dolu
Yerdə bir qız unudulub,
Yollara yağış yağır...**

Bu misralar çox poetik idi və məndə qəribə assosiativ düşüncələr yaratdı.

Müəllif bir yaz yağışının doğurduğu duyuları poeziyaya çevirib insan qəlbinin dərin qatlarına təsir edən misralar yaratmışdı. Bu şeirin hər misrasında insanı duyğulandıran məqamlar vardı:

**Bu yağış dostum, yarımmı,
Dərdim desəm ovudarmı?
Mən Tanrının yol adımı,
Yollara yağış yağır...**

Sona xanımın poeziyası oxucularındır. Şeirlərə elmi-tənqidli yanaşmalar zamanında isə bu poeziya elm adamlarınınındır. Bu mənada xeyli vaxtdan bəri birgə işimizdən və elmi yaradıcılığından tanış olduğum filologiya elmləri doktoru Muxtar Kazimoğlunun "Tənhalıq qıfılbəndi" məqaləsi də maraqlıdır. Bu məqalə Sona xanım poeziyasına sırf estetik cəhətdən yanaşır və yene də axırdı onun Vətənlə, Azərbaycan yurdu ilə, torpaqla bağlılığını göstərir. Həqiqətən də:

**"Göyçədi, Şuşadı, Təbrizdi,
Dərd köhnəldi, təzeləndi.
Yanan küldüm, közərdim
Odum boyundan yuxarı –**

"Arazbari" – deyən bir şairin Vətənə, Vətən dərdinə bağlılığı oxucunu da bu bağlılığı qovuşdurur. Muxtar Kazimoğlunun fikrincə, "Araz boyu, elecə də başqa çaylar, göllər, dənizlər, dağlar, dərələr boyu kəsilən, doğranan Vətənin ağrısını çekərkən, acısını daxilən yaşayarkən müəllifin Şah İsmayılli xatırlaması təsadüfi deyil. Şah İsmayılli xatırlamaqla müəllif məməkəti qüdrətli görmək arzusunda olduğunu bildirir". Və mənim dostum, ünlü jurnalist, Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşovun da bu poeziya haqqında məqaləsini "Arazbari" – bu bir zəfər himnidir" adlandırması da təsadüfi deyil. Əflatun Amaşov belə bir qəti fikirdədir ki, "Arazbari" dəki

ucalıq, yenilməzlik, hünər, yanğı dolu zəngülə elə tariximizin özüdür. O, ən əvvəl adı qədim yunan mənbələrində belə hallandırılan coğrafi termindir. Quzeydə Xudafərindən başlayıb Beyləqanda mənzil başına çatır ki, ona Qarabağ Arazbarısı deyilir. Digəri isə yene də Qarabağ Arazbarısıdır – tarixi Qərbi Dizmar mahalından Oltan qalasınınadək uzanır. Nə fərgi – hər ikisi özümüzündür, başı bələli, qayğılı, ümid və əməlimizə möhtac ağrı-acıcları göz dağı kimi xalqımıza mirasdır". Və Əflatun Amaşovun dediyi kimi, "yadelli tapdağı altında inləyen Qarabağ Arazbarısının qəlbini od tutub yanır. Sona xanım da yanğıları biganəliklə izləmir, müasir poeziyamıza qadın yazarlar arasında "Arazbari" mövzusunu ilk olaraq gətirir". Göründüyü kimi, bu poeziya nümunəsi alımlarımıza və publisistlərimizə Vətən, torpaq qeyrəti barədə söz deməyə böyük imkan vermişdir.

Sona xanımın bütövlükdə yaradıcılığına və xüsusi olaraq poeziyasına geniş marağın bir sıra səbəbi var. Bu bir sıra səbəbin içərisində onun sözə səmimi münasibətidir. Bu səmimiyyət – həyata, hadisələrə, xalq dərdinə, Qarabağ ağrısına münasibətin içindən keçir. Elmi adamlardan tutmuş şair zümrəsinədək, jurnalistdən tutmuş adı oxucuya dək hər kəsi Sona xanımın vətəndaşlıq duyuları maraqlandırır. Sona Vəliyevanın ilk kitabı barədə bir məqaləsində istedadlı şairimiz, özünün də Qarabağ dərdini yaşayan poeziyası ilə bəzən, hətta uzaq ellərdə belə sözünü deyən isğender Etibar deyir: "Kitabın müəllifi qadındır – Sona Vəliyeva şeirlərində isə kişi ruhu var. Sona xanımın bütün şeirlərində əsl kişi qeyrəti döyüñür. Vətən narahatlığı, millet ağrısı sızıldır. Onun hər şeirində ilham mayası, insan, vətəndaş narahatlığı var. Bayağı sevgi siziltiləri qeyb olub. Bunu yerini daha böyük, daha uca məhəbbət – Vətən, millət harayı, dərdi, döyüşü, nisgili, Azərbaycan bayrağı timsalında dalgalanır". Bu sözələr şair qəlbindən gəldiyinə görə bir az obrazlıdır. Amma bu obrazlılıqdə bizi düşündürən, Sona xanımın yaradıcılığına yenidən baxmağa sövq edən böyük bir həqiqət var.

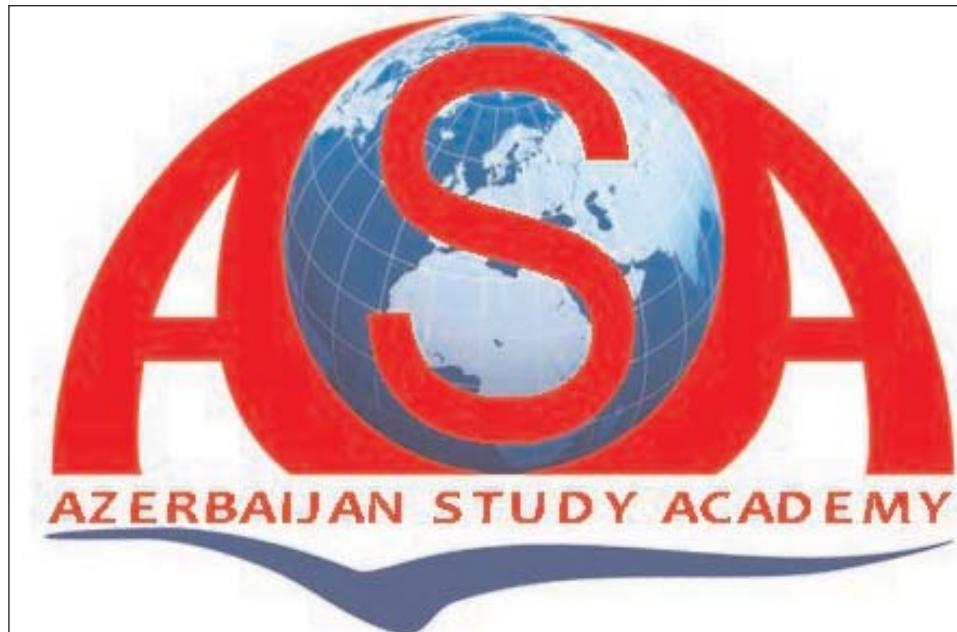
"Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabında toplanan yazılar, çox güman ki, bizi Vətən, vətəndaşlıq duyuları, torpaq qeyrəti haqqında yeni düşünəcələrə sövq edəcək. Bu güman həm də ondan doğdu ki, lap ötən yaxın günlərdə birində 1 nömrəli Mərkəzi Xəstəxanada Könüll xanım Abidova adlı bir həkim Sona xanımın bu kitabını əlinde tutmuşdu və kitab barədə çox həvəsle, həm də filoloq təfəkkür-lü bir bacarıqla xəstələrdən macal tapmış iş yoldaşlarına maraqlı informasiyalar verirdi. Mənə çox doğma və əziz bir xəstənin çarpayısı önünde ağır anlar yaşadığım bir vaxtda kimse poeziyadan, publisistikdən səhbət açması mənə qəribə bir təsəlli verdi. Kitaba bələdçiliklə danışan bu həkim qadının da fikirlərində Sona xanımın şəxsiyyəti ilə yaradıcılığının uyarlılığı tez-tez vurgulanırdı. Bədii, publisistik yaradıcılıqdan uzaq bir oxucunun "Zaman xəbərsiz ötdü..." kitabı barədə dəqiq fikirləri məndə belə bir inama da şübhə yeri qoymadı ki, bütövlükdə elmi-publisistik üsluba malik bu kitab həm də geniş oxucu kütłəsinin maraqla dairəsindədir. Bizim bu qarşıq dünyamızda belə şeylər az olur.

“Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi” istiqaməti üzrə

“Internet mediada peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yiğmaq yarışı gedir”

“AZƏRBAYCAN TƏDRİS AKADEMİYASI” JURNALİSTİKA MƏKTƏBİNİN RƏHBƏRİ
İLHAMƏ NOVRUZOVARİN FİKRİNCƏ, MƏTBUATDAN TELEVİZİYAYA GETMİŞ
JURNALİSTLƏRİN PEŞƏKARLIĞI DAHA YÜKSƏK, SÖZ EHTİYATI DAHA GENİŞ OLUR”

– İlhamə xanım, əvvəlcə, yaratdırınız “Lady Radio” haqqında danışardınız...

– “Lady Radio” mənim üçüncü övladımdır. Bəlkə çoxları heç adını eșitməyib, amma mən bu radionu çox seviyəm. Həqiqətən də, insan üçün əhemmiliyətli deyil ki, onun övladı nə dərəcədə populyardır. Radioya mən övladımdı qədər həssas yanaşıram. Fikirləşirəm ki, hansısa “şou-biznes” nümayəndələrinin tez-tez qonaq çağırılmasıyla efiri cəfengiyatla doldurmaqdansa, qoy eله balanslı şəkildə efirin imicini saxlayırm. Nə vaxtsa radioya ikinci həyat vermək üçün çoxlu vaxtim olacaq. Bu radio bəzi zərurətlərdən yarandı. Birinci qadın problemləri mənim üçün həmişə aktual olub. Hətta 2000-ci illərdən bu barədə mənim silsilə verilişlərim və sənədli filmlərim olmuşdu. ABŞ-da da bu barədə mən araşdırımlar ve müqayisələr apardım. “Elan olunmuş mühərribə” sənədli filmim, “Aman gözləmə” silsilə verilişlərini təqdim etdim. Təxminən 10 il mən bu mövzuda araşdırımları davam etdirdim. Qadınlara qarşı ayrı-seçkilik özünü mediadada göstərirdi. Kişi lobbiçiliyi media məkanında da problem olaraq qalır. Hansı səbəblərdən bu mənzərənin alınması ayrı söhbətin mövzusudur... “Lady Radio”nu məhz bu adla yaratmaq ideyası 3 il əvvəl məndə yaranmışdı. Bir də gözümüz açıb görəndə ki, internet mediası sürətli inkişaf edir, sözün açığı, qorxdum ki, bu adı da kimsə götürür. Və ideya da əslində eله idı ki, bizim radioda ancaq kişilər çalışacaq. Ümumiyyətə, cəmiyyətdə qadınlar üçün problemləri kişilər yaradır, ona görə də, zəhmət çəkib, bu problemlərin həlli yollarını da özləri tapsınlar (gülür). Şüarımız belədir: “Biz dünəyaya zəif yox, zərif olduğumuzu sübut edəcəyik”. Ancaq sonra şuarın özünün eله ayrişəklik olduğunu hiss eledim... Axi bizi niyə görə nəyisə sübut etməliyik? Biz eله necə variqsa, zərif və güclü – eله də qəbul olunmalıdır.

Radionun fəaliyyətinin ikinci stimul-laşdırıcı səbəbi, mənim media tədrisi-nə başlamağım oldu. Mən müşahide etdim ki, jurnalist olmaq istəyen genc-

lərin təcrübəleri olmadığı üçün onları işe götürməkdə tərəddüd edirlər. O baxımdan “Lady Radio” tələbələrim üçün təlim poliqonudur. Mən özüm də 3 il əvvəl internet radioda “Sarı gəlin” verilişini apararkən gözlərimi yumduqda məni hardasa uzaqlarda bəlkə də milyonlarla dinləyənlərin olduğunu təsvir edirdim. Bilirsiniz necə gözəl hissdir bu? Internet radionun interaktivliyi dəha çoxdur. Ona görə də tələbələrim “Lady Radio”da müəyyən təcrübə qazandıqdan sonra digər media qurumlarına keçid artıq asan olur. Amma istərdim ki, bizim radiodan gedənlər, heç olmasa həftədə bir dəfə bizim radioda da veriliş aparsınlar.

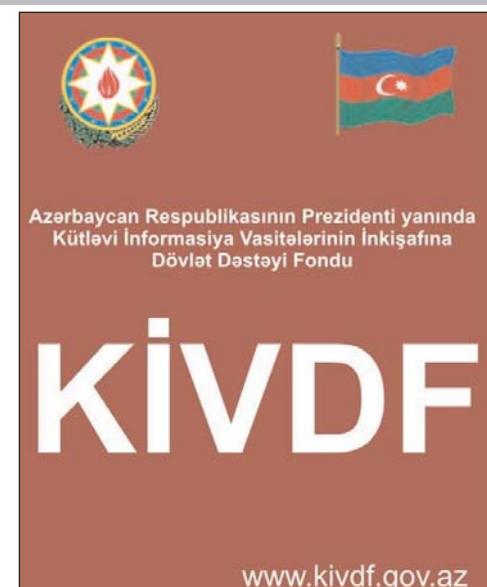
– **Media tədrisindən söz düşmüş-kən, İlhamə xanım, hansı zərurətdən hiss etdiniz ki, alternativ media tədrisiyle məşğul olan bir qurum yaradasınız?**

– Əslinə qalsa, alternativ media təhsili yox, eله əsl media tədrisi deyərdim. Sadəcə mən hesab edirəm ki, bizdə jurnalistika tədrisi üzrə kurrikulum düzgün qurulmayıb. Ola bilsin, mənim sərf jurnalistika təhsilim olmadığı üçün bu sahəde danışmağımı kimlərse əsassız hesab etsin. Amma onu deyim ki, insanın müəyyən təcrübəsi olduğunu, peşəkar kimi tanındıqdan sonra ondan soruşturları ki, sən hansı ixtisası oxumusan. Görürsünüz, özümüz tərifləməyi də bacarıram. Məhz “Azerbaijan Study Academy” (Azərbaycan Təhsil Akademiyası) yaranandan sonra mən digər təsisçimiz Zaid Neymetov və direktor Sayqa Cahidlə birge təcrübəsi olmayan, lakin mediaya böyük həvəsi olanları bura cəlb etməyə başladığ. Dörd il ərzində jurnalistika fakültəsinə oxuyub bitirən tələbələr demək olar ki, eksəriyyəti təcrübəsizdir. Onlar ünsiyyətdə çətinlik çəkirlər, kamerasının, mikrafonun mexanizmlərini bilmirlər. İşə götürənlər də müəyyən dərəcədə haqlıdlırlar ki, tam təcrübəsiz işçiləri görmürlər. Biz bu sahəde müəyyən boşluqları doldurmağa çalışırıq. Əslində belə qurumların sayı çox olmalıdır ki, jurnalistika ilə aktiv şəkildə məşğul olmaq istəyen gənclər üçün də müəyyən qədər asan olsun. Bizim layihə nə

birincidir, nə də sonuncu. Bakı Jurnalistik Məktəbi (əvvəller adı Niderland Jurnalistik Məktəbi idi) çoxdan fəaliyyət göstərir. ANS-in nəzdində “Azərbaycan-Amerika jurnalistika məktəbi” var. Sadəcə olaraq, biz müəyyən piar texnologiyalarından istifadə edərək, qısa zaman ərzində populyarlıq qazana bilmişik. Təbii ki, çatışmayan cəhətlər var, hər zaman pedaqoqlarımızla məsləhətləşib müəyyən çatışmazlıqları aradan qaldırmağa çalışırıq. Biz ASA-da qarşımıza tələbələrimizi peşəkarlığa alıstdırmağı məqsəd qoymuşuq. Düzdür, jurnalistika təhsilini üç ay ərzində, heç bir il ərzində bitirmək olmaz. Biz əsasən praktik nüansları hədəf götürmüyük. Məsələn, Nərgiz Cəliovalı nitq mədəniyyəti, orfoepik qaydalar, Vəfali Ənsər xəbərcilik nəzəriyyəsi, Vesile Vahidqızı tok-şouların təşkili, İlhamiyyə Rzayeva teleaparıcılıq, Seymour Kazimov konfliktologiya, Samirə Mustafayeva xəbər aparıcılığını dərs keçir. Bundan əlavə tələbələrimizə çəkiliş, montaj texnikalarını da öyrədirik. Bizim üstünlüyüümüz odur ki, tələbələrimiz təvəlidi, radio jurnalistikasının əsaslarını, xəbərin alınmasından reportaj istehsalına dek bütün keçid mərhələlərini tələbələrə təqdim edirik.

– **Sizcə, bu gün media hansı dövrünü yaşayır?**

– Peşəkarların sayının gündən-güne azaldığı dövrü... Internet media sürətli inkişaf edir. Ona görə biz bir qədər narahatiq ki, tələbələrimiz, ümumiyyətə gənclər qeyri-peşəkar insanların başçılığı altında işləyə bilərlər və bizim öyrətdiklərimiz yox, tamamilə səhv istiqamətdə fəaliyyət göstərərlər. Yağışdan sonrakı göbələklər kimi artan internet mediaların bəzisi eşitdiyi hər xəbəri, dəqiqləşdirmədən, ikinci tərəfin fikrini öyrənmədən yayımlayıb ki, digər saytlardan öne keçsin və ziyarətçi sayını çoxaltsın. Plagiat baş alıb-gedir. Bir də görürsən hansısa saytda gün ərzində bircə dənə öz istehsalları olan xəbər ya intervü yoxdur. İstinad mədəniyyəti belə artıq yadlaşdır. Bu qeyri-peşəkarlıqdır və medianın imicinə zərbədir. Bilirsiniz, bu gün təessüf ki, internet medianın eksər qurumlarında

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin
İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

peşəkarlıq əvəzinə, saxta yollarla İP yiğmaq yarışı gedir. Ancaq o İP-ləri gözümüzə soxanlar unudurlar ki, bu ölkədə zəhmət çəkərək informasiya toplayan APA, “Trend”, “ANSPress”, “Gün.az”, “1news” və bir sır, sözün əsl mənasında, peşəkarların çalıştığı digər xəbər saytları var və onların fonda olduğurla, az qala pornoqrafiq səhifələri xatırlanın və yalan-palan məlumatlarla bol olan saytları gec-tez udummağa məhkumdur! Araşdırma jurnalistikası tamamilə sıradan çıxb. Amma yadımdadır ki, “525-ci qəzet”də işləyəndə orda bir material üzərində nə qədər dəqiqləşdirmə aparırıq. Ümumiyyətdə, təcrübələr göstərir ki, mətbuatdan, yazı-pozu işindən televiziyyaya getmiş jurnalist daha peşəkar, söz ehitiyatı geniş olur. Ancaq teleradio jurnalistlərinin isə vaxtları bir qədər az olur və onlar oxumağa, mütləci etməyə zorla macal tapırlar. İstəməsəm də, deməliyəm ki, bu gün jurnalistikə tənəzzül dövrünü yaşayır və peşəkarların əksəriyyəti də ya çox zaman susurlar, ya da ümumiyyətlə mediadan uzaq düşübür.

– **İlhamə xanım, peşəkarların susmasını qeyd etdiniz. Siz uzun müdət mətbuatda olduqdan sonra niyə tamamilə yazılı mediadan uzaqlaşdırınız? İndi siz iaha çox telejurnalist kimi təqdim edirlər, həm də publisist kimi yox...**

– Mən həmişə demisəm ki, öz qəzetçilik fəaliyyətimlə fəxr edirəm. Mən yaxşı yol keçmişəm və bəxtim gətirib ki, o vaxt peşəkar qəzetlərin kollektivləri ile çalışmışam. Əvvəl “7 gün”-də, “Panorama”da, sonra da mənim üçün doğma olan “525-ci qəzet”də çalışmışam. Əvvəldən də sosial sahədə tənqid etməyən mövzu qalmamışdı. “525-ci qəzet”də dəvət alanda gördüm ki, evvel çalışdığım qəzetlərdəki rahatlığı, sərbəstliyi “525” mənə bəlkə də ikiqat verdi. Mən qəzetdən ailə vəziyyətə görə çıxdım, qızım dünyaya gələcəkdi. Yəni sərf televiziyyaya getmək üçün deyil. Yoxsa TV-yə 98-ci ildə dəvət etmişdilər. Amma televiziyya mühiti heç xosuma gəlmədi, “Space”də bir-iki ay qalıb qəzətə qayitmişdim. Dedim ki, səhər-səhər təzə qəzətin iyini hiss etmək, imzamı orda görmək xüsusi zövq verir mənə. Qəzetdə olanda şəxsi həyata da, ailəyə də vaxt çatdırmaq olur. Amma televiziyya insandan ona məxsus olmayı “tələb edir”. Etiraf edim ki, televiziyanın dinamikliyi mənim sürətmi qabaqlayıb. Televiziyyaya gedəndə orda az qalmağı fikirləşirdim, amma eله oldu ki, 10 il qaldım. Müəyyən yaş gəlib çatanda isə artıq özüm uzaqlaşdım.

(Ardı var)
Pərviz SADIQOV

ORALARDADA KİMLƏR VAR: SERİALLAR-2

TÜRK SERİALLARI TÜRK YAZARIN ARAŞDIRMASINDA
Nuriyə Akman araşdırıldı, biz uyğuladıq.

pulların prodüserə dərhal dönəmisi mümkün olmur. Serial tutmuşsa daha sonra pul qazanılmağa başlayır. Baxaq görək daha nələr olur?

Problemə RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMU qarışır.

Tanınmış "Qold" Seriallar İstehsalının sahibi Faruk Turqut:

Serialların müddətləriylə əlaqədar problemdən danışarkən Turqut bəy deyir ki, RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMUNUN qanununa görə hər iyrimi dəqiqlidə yeddi dəqiqliq reklam vermek zəruriliyi var. TÜRKİYƏ BÖYÜK MİLLƏT MƏCLİSİndən keçən RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMU yəni qanununun prezident tərəfindən təsdiqlənməsindən sonra məsələnin daha başqa cür həll ediləcəyinə inanırıq. Əslində problem həqiqətən həll edildi. Sentyabr ayından etibarən serialların müddətləri ile bağlı bir yeniləşmə olacaq. Yeni qanuna görə hər iyrimi dəqiqlidə yeddi dəqiqliq reklam qoymaq kimi bir dərə yox. Program boyunca "bu qədər reklam verə bilərsən"- deyir RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMU. Kanal bunu istəsə birinci dəqiqlidə verər, istəsə 89-cu dəqiqlidə verər, istəsə hər üç dəqiqlidə yarım dəqiqliq reklam verər. Bu da təbii olaraq həm Türkiyədə reklam qiymətlərinin daha artmasını gətirəcək, həm də müddətlərin bir az dəqiqəsini təmin edəcək. Bu əslində RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMUNUN istəyiyle və ya hər hansı bir nazirliyin tələbi ilə həll edilə bilməz. Bu tamamilə qazanc-zərər hesabıyla əlaqədardır. Neticədə bir program içində alınan reklam o programın xərcini qarşılamırsa, heç bir kanal o zaman o növ programları nümayiş etdirməz. Başqa şəyərələr. O da serial sektorunda ciddi çətinliklərə yol açı bilər mənəcə.

Turqut, "RTUK başçısı, serialların Avropana və Amerikada müddətlərini araşdırırmış. Biz də mədəniyyət nazirliyi, turizm, iş, maliyyə, peşələr, peşə birləkləri oturaq dənişə bunu"- deyir. Bunun bir faydası olarmı?" sualına da bu cavabı verir:

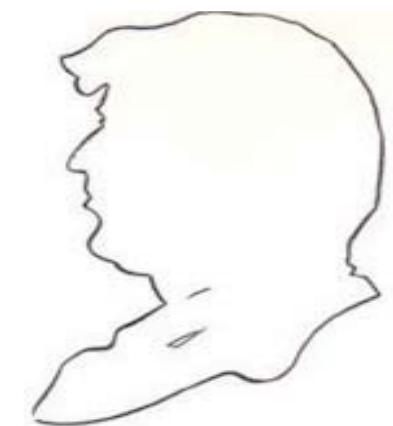
"Bu Türkiyədəki reklam qiymətləriylə

Seriallar gecələrimizi zəbt edib. Axşam 20.00-də televiziya başına oturan bir mübtəla, 90 dəqiqlik serialın, təkrarları, reklam aralarıyla birlikdə az qala, haradəsa gecə yarısına qədər bir-birinə bənzər hekayələrə xərcləyir ən qiymətli zamanını.

Harada ağladacağı, harada güldürəcəyi, necə hirsəndirib necə sevdircəyi ince-ince hesablanmış ticari hekayələr...

Tamaşaçının üşyanını eşitmədik bu günə qədər. Amma uzun zamandır film qrupları serialların uzunluğundan şikayətçi. Müddəti 45 dəqiqliyə ensə hem daha insani şərtlərdə çalışacaqlarını, həm də etdikləri işin keyfiyyətinin artacağını söyləyirlər. Lakin tələbləri heç cür həyata keçə bilmir. RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMUNUN bu mövzuda sanksiya gücü yox. Problemi həll etmək tərəflərin işi. Bir tərəfdə reklam verənlər var. Lakin onların nümayəndələriyle görüşdüyümdə anlayıram ki, iqtisadi mənəfətlərlərini gətirdiyi bir məqam var ortada. Hər kəs topu bir-birinə atır.

Sistem belə işləyir: Prodüserlər bir televiziya kanalıyla müəyyən bir rəqəmə razılaşırlar. Kanal serialın götürdüyü reytingə görə haqq verir. Beləcə kanallar, ən başdan böyük pullar verib serial tutmazsa itirmə riskini ortadan qaldırmış olur. Təbii prodüser vəd edilən o pulu qazanmaq üçün əvvəlcə işə reklamlı bir cazibə gətirir, sonra kisəsinin ağızını açır. Çəkilişdən dekorasiyasına qədər bütün istehsal xərclənən olmur. Bəzi serialarda başa-baş nöqtəsinə gəlmək on hissəsinə tapır.

Tofiq ABDİN,
abdin41@mail.ru
tofigabdin.com

"Kanal D" Ümumi Nəşr Rejissoru Pelin Cütçü: PROBLEM İQTİSADI DURUM. HƏLLİ ÇƏTİN.

"Bu bir iqtisadi reallıq ve buna görə həlli çox çətin. Xərclərimiz yüksəldi həqiqətən. Artıq görürsünüz, dünya ilə yaranan seriallar edir. Xaricdə, yalnız Ərəbistanda deyil, qərbədə də izlənilir. Ekranda gördüyüünüz keyfiyyətin bir xərci var. Xərclər hər il yarışla birlikdə artır. 85 dəqiqlik dörd çarx reklam ancaq serialın xərcini qarşılaya bilər. Bu təkcə kanalın, prodüserin istəyi ilə həll edilə bilməz. Bəzən prodüserin öz istəyi ilə 110 dəqiqliq göndərdiyi də olur. Bu serialın müdədəti 85-dən 45-ə endirə bilərik. Amma o zaman xərcini də yarıya salmamız lazım. Bu tamamilə riyaziyyat."

Cütçü "Prodüserlər problemi kanallara atırlar. Biz onların taşeronuyuz. Tək həll reklama artırmak deyirlər. Bu mümkün mü?" sualını belə cavablandırırdı:

"Belə deyək: Min lirə maaş alırsız. Amma dəniz kənarında oturmaq istəyirsin! "Serial edib, mənə bu ulduzu oynatmaq istəyirəm. Belə keyfiyyətli çəkmək istəyirəm"- dediyiniz zaman onuz da o işin xərci elə bir yerə gedir ki, 45 dəqiqlidə edilə bilməyəcək bir iş olur. Xərci çıxarda bilməm üçün reklama da pat deyə artırmadı. Çünkü reklam verənən də öz illik reklam xərcləməsinə ayırdığı bir büdcə var. Kanal istəyir deyə bir anda onu iki qatına çıxarda bilmir ki. Bu tamamilə Türkiyə iqtisadiyyatına aiddir. Bu səbəbdən bu iş beş yaşanacaq. Reallığı bu."

Cütçüyə görə RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMUNUN seriallarının 45 dəqiqliyə enməsi tələbinin reallıqda bir qarşılığı yox. Cütçü, hər 20 dəqiqlidə bir reklam verənən zəruriliyini qaldıran yeni RADIÖ-TELEVİZİYA ÜST QURUMU qanunun da əslində problemi həll etməyəcəyinə inanır:

"Orada da bir səhv anlama var. Yeni qanun reklamın yalnız şəklini dəyişdirir. Amma müddəti tam tərsinə azalır. Bir saat içində istifadə etdiyimiz reklam müddəti köhnə qanuna görə yüzdə 15 nisbətində daralır. Bu da bizi bədbəxt edir. Çünkü bizim borc ödəməmiz lazımdır bir tərəfdən də. Necə həll edəcəyik bilmirəm. Bunu bilin ki, burada topu kimsə bir-birinə atmır. Bir problem masanın üstüne gəldiyində pat deyə necə həll edilə bilməzsə bu da belə bir vəziyyət. Bu vəziyyətə necə geldi? Altı il əvvəl belə deyildi. Altı il əvvəl mən prodüserlik edirdim. İki otaq və bir salonda seriallar çekirdik. Serial xərcləri də belə deyildi. Artıq çəkdiyimiz seriallar həqiqətən kino filmi kimi. Bu səbəbdən kamərannın qarşısında gördüyüüz hər şey pul."

TELEVİZİYA CƏBHƏSİ NƏ DÜŞÜNÜR

"ATV" Televizyonu Ümumi Müdiri Adəm Gursəsi iki dəfə axtdardığımı və mövzunu sekretarına söyləməmə baxmayaraq, danişa bilmədiyim üçün fikirlərini bilmədim.

Öcnəbi serialların yayılmasına ölkəmizdə qadağa qoyulmasına birmənalı yanaşmaq olmaz. Mən nəyinsə zorla qəbul etdirilməsinin tərəfdarı deyiləm. Azərbaycan demokratiya yolu ilə getdiyimi bəyan edən ölkədir, bu baxımdan da azad rəqabət şəraitinin yaradılması daha məqsədə uyğun olardı. Ancaq məsələnin başqa tərəfi də var. Azərbay-

BİZLƏRDƏ NƏ DÜŞÜNÜRLƏR : Ağa Cəfərli, Kulis.az saytının əməkdaşı

canda teleserial çəkmək ənənəsi demək olar ki, yoxdur. Bu istiqamətdə atılan addımlar yenidir. Bu, körpənin təzə ayaq aqmasına bənzeyir. Təzə ayaq aqan körpə isə təbii ki, gənc adamla ayaqlaşma biləməz. Serial yaradıcılığı sahəsində ilk addımlarını atan Azərbaycan

da bu sahədə böyük təcrübəsi olan Türkiyə ilə ayaqlaşma bilməz. Bu baxımdan xarici serialların qadağan edilməsi yerli seriallara məcburi maraq yaradıb. Yəni Azərbaycan serial yaradıcılığının inkişafı üçün bu, bəlkə də doğru addımdır. Başqa bir məqam da

Xeyli aktyor və rejissor var idi ki, ayda 100-150 manatla dolanmaq məcburiyyətində idilər. Bəziləri işsiz qalmışdır. Xarici serialların qadağan edilməsi, yerli serial yaradıcılığının inkişafı istiqamətində atılan addımlar aktyorların və rejissorların sosial vəziyyətinin yaxşılaşmasına böyük köməklə göstərdi. İndi aktyorlar ay-

da 600-700 manat pul ala bilirlər. Rejissorlar isə daha çox alır.

Bir məqamı da nəzərə almaq lazımdır. Bu gün demək olar ki, hər kəsin evində peyk antenasi var. Əhali bunun vasitəsilə xarici serialları izləmək imkanına malikdir. Bu mənəda xarici serialların qadağan olunması əhaliyə böyük "ziyan" vurmayıb.

(Hər iki hissə davam edəcək)

“Gülüstan”, “Şəbi-hicran” və yaxud

İsfendiyar VAHABZADE

**“Xatırıldır qalan,
Hepsi boş, hepsi yalan...”
(Əski bir Türk
mahnısından)**

1975-1976-cı illər İranın ən inkişaflı, ən pərvərişli bir dövrü idi. Hətta heç bir mübaliğesiz demək olar ki, bəlkə de İran o vaxtlar öz inkişaf dövrünün ən pik, ən yüksək həddini yaşıyirdi. “İran nə fəğət sal-be-sal hətta ruz-be-ruz pişrəft mikonəd” (İran nəinki ilbəl, hətta günbəgün inkişaf edir) sözleri, bir şurə kimi o dövrdə bütün İran qəzətlərinin baş sərləvhəsini təşkil edərdi, lap o sovet dövründəki “Bütün ölkələrin proletarıları birləşin” kəlməsi kimi. Televizor, radio və digər mətbə orqanları bu ve bu kimi şəurləri demək olar ki, tez-tez, hər gün, hər saat, təkrar-təkrar tekrarlayır və xalqı bu görünməmiş inkişafa inandırırdı. Xalqın yüksək vezifeli məmurları indi buna cani-dildən inanır, ziyan, savadlı təbəqəsi sözsüz ki bu na inanır gülür, aşağı təbəqəsi isə nifret edir, əsəbləşirdi. Indi bilmirəm, bu inkişaf, bu çəklənmə o bizim yaş nəslinin vaxtı ilə görüdüyü, yaşıdıgi elə o çiçəklənən sosializm dövrü ilə müqayisə olunacaq bir səviyyədə idı, yoxsa heç bir inkişaf heç bir çiçəklənmə filan yox idi, indi elə belə söz idı də deyirdilər.

Amma o dövrlərde hər nə olubsa, hər nə baş veribse, hər halda mən hər iki dövlətin o deyilən həm “çiçəklənmə”, həm də sonradan öz çiçəklərini töküb, solma dövrünü yaşayıb, hər bir hadisənin də canlı şahidi olmuşam. Indi eger bizim şimali Azərbaycandan İran islam inqilabının barmaq hesabı elə beş-altı nəfər şahidi olubsa, onlardan da biri elə mən özüm olmuşam və 2500 illik davam edən İranın şahlıq taxt-tacına son qoyulmasının canlı şahidi olmağımla fəxr edirəm. Çünkü bu bir tarixdir, mən də bu tarixi yaşamışam. Çünkü İran islam inqilabının elə birinci gündündən ta ən axırıcı gününe qədər, İranda yaşayıb, hər bir hadisəni öz gözlərimle görüb, hökumət əleyhinə keçirilən o saysız-hesabsız nümayişləri, nümayiş iştirakçılarına,

tutulan amansız divanları, xariçi vətəndaşlara olunan hücumları, səfirliklərə olan basqınları, evlərin yandırılmasını, İranın vəzifəli, şaha yaxın olan məmurlarının tələm-tələsik ölkədən qaçmaqlarını, heç bir xariçi vətəndaşa fərq qoyulmaması, elə o sayaqdan da bizim də həyatımızın təhlükə qarşısında olmasına, bir sözlə ölümü-qanı, qırğını görüb gəlmışəm. Yaxın dostlarımın həmişə zarafatlı təbirince dediyi kimi, “İranda inqilab edib, şahı yola salıb, doktor Şahnur Bəxtiyarı baş nazir təyin edib, Homeynini qarşılaşdırıb, şahlıq üsul idarəsini ləğv edib” sonra Bakıya qayıtmışam. Eyni zarafatı mən Əfqanistandan qayıdan sonra da – “Babrek Karmalı yola salıb, Nəcibulları taxtda oturdub sonra vətənə qayıtmışan” deyirdilər. Hə... həqiqətən çox maraqlı bir dövr yaşamışam. Əlbəttə başqalarını deyə bilmərəm, amma mən geriye, dünənlərimə baxanda görürəm ki, yaşadığım bütün bu illər mənim üçün olduqca maraqlı olubmuş. Əlbəttə o keçmiş maraqlı günlərimi yaşaya-yaşaya həyecanlı, vahiməli, qorxulu, səksəkəli günlərim də az olmayıb. Həddən artıq çox olub. Çox vaxt qorxu içində, səksəkədə olmuşam. Gecələr səhərləri gözlərimi qırpmadan belə açmışam. Belə günlərim çox olub. Və onu da biliydim ki, belə həyecanlı, qorxulu günlərimi tek ele bircə mən keçirmirəm. Vətəndə belə günlerini mənə görə, mənim qədər bəlkə də ele məndən də artıq atam da keçirdi. Telefonda, məktublarında hiss edirdim ki buradakı hadisələrə görə atam məndən çox nigarandır. Xüsusilə də mən Əfqanistanda olanda, kişi heç cürə özünə yer tapa bilmirdi. Indi də o köhnə dostlarım hərdən zarafatla mənə deyirlər ki, “Sən hara gedirsənse orada qiyamət qopur, aləm bir-birine qarışır. Vallah əgər Ermənistan da səfirləyimiz açılsayıdən də orada səfir olsaydım əla olardı, bir-iki aya elə oranı da mühəribəsiz-filansız dağdırıb yani üstə qoyardın”. Əlbəttə, bu bir zarafatdı.

Hə... Ötən yazılarında dediyim kimi həmin o illərdə mən İranın hərbi nazirliyinin nəzdində olan zavodlarından birində tərcüməçi işləyirdim. Cavan oğlan idim. 22-23 yaşım ancaq olardı. Birinci dəfə idi ki, evden kənar, yad bir ölkədə, müstəqil bir həyat yaşayırdım. Özü də ele bir məsuliyyətli həyat. Ümumiyyətə belə bir müstəqil həyata tək-tənha yaşamağa mən çox erkən başlamışam. Nəinki mən, mənim kimi bizim o dövrdən şərqsünaslıq fakültəsinin bir çox tələbələri də belə bir həyata çox tez başlamışdı. Müxtəlif xarici ölkələr, alışmadığımız yad iqlim, indi nə bilim inqilablar, mühəribələr, dövlət əməkşöbələri, qəcaqəç və başqa ağaclarla gəlməyən min cür hadisələrin şahidi olub o necə deyər-

lər bu dünyani görə-görə (həqiqətən, sözün əsl mənasında dünyani görə-görə, gəzə-gəzə yox, məhz görə-görə) hər üzüne bələd ola-ola gəlib bu ərsəyə çatmışıq. Həmişə də fikirəşirdim ki, axı bu cür əcaib hadisələr, belə qırğınlar, çekişmələr, qanlı dövlət əməkşöbələri, niyə ancaq elə şərqi müsəlman ölkələrindən baş verir. Kənar-dan baxanda deyir ki əşsi filan-kəs oturub xaricdə (İranın cənət bir guşəsində) keyfdədir. Əslində isə bu belə deyildi, heç belə deyildi. Keyf məsələsini isə, biz elə özümüzən uydurub deyirdik. Vətənə qayıdan sonra elə hey deyirdik ki, “ay ne bilim belə keyf çəkdi, belə keyf gördük və s.” Əslində isə bu belə deyildi. Qəpiyi qəpiye calayıb pul yiğirdi, tək vətənə qayıdan hamının yuxusuna haram qatan o “Volqa” avtomobilini ala bilek. 5-6 ay sürək, bir çoxlarına yanğı verək, pulumuz qurtaranda da sataq. Vəssalam. Bəlli, bizim düşdürümüz ölkələr çox çətin və ağır ölkələr idi. Moskva qaymaqlarının övladları kimi Fransada, Almaniada, İngilterədə, İsveçrədə, Avstriyada, İtaliyada bir sözlə Avropanın o cənnət məkan ölkələrində işləməmişdik ki keyf də görək. Avropanın elə ölkələrində isə bizlərə yer yox idi.

Həmin o illərdə mən bizim korporasiyada çalışıan, İran Azərbaycanından olan iki nəfer kiçik rütbəli zabitə özlerinin sözü olmasın öz ləhcələri ilə desək “bətər curluq” edirdik. Biz təqribən elə eyni yaşlarda olardıq. Hərdən bir işdən sonra, bəzən də cüme günləri (İranda cüme günləri istirahət günü sayılır) qəhvəxanada, kafedə birləşdikdə olar, nahar edər, səhərbətləşərdik. Əslində onlar heç hərbçi də deyildilər. Sadece olaraq o dövrdən İran qanun-vericiliyinə görə ali təhsilli zabit, rütbəli olan hər bir məzun 20 ay hərbi xidmətdə olmalı idilər. Indi aradan 35 ildən də artıq bir vaxtin keçməsinə baxmayaraq onların adları və görkəmləri elə indi də yadimdadır, kino lenti kimi gözlerim qarışışındadır. Birinin adı Süleyman Həbib, digərinin adı isə Məstafa Səidzadə idi. Hə... birdə yadimdə qalan odur ki biri Ərdəbil digəri isə özünün dediyi kimi Tərbiz (nəye görəsə cənublular Təbrizə Tərbiz deyirlər) tərəflərindən idi. Süleyman tez-tez mənim yaşadığım “Royal Astoria” hotelinə yanına gələr, məndən rus dilini öyrənməyə heç bir ehtiyacım yox idi. Çünkü universitetdə oxuduğum ötən o beş il ərzində bize dərs deyən müəllimlərimizin əksəriyyəti elə iranlı-fars idilər. (Hezb – Tudənin üzvləri) və oxunan mühərizələrin də əksəriyyəti elə fars dilində olardı. Bize dərs deyən iranlı müəllimlərin heç biri – xanım Hatəmi, Həmzali, Şəfahi və digərləri

qəsdən bizimlə qətiyyən Azərbaycan dilində danışmaz, elə bütün səhərbətlərimiz, onların oxuduğu mühərizələr, seminarlar, suallar-cavablar farsca olardı. Onlar bir müəllim kimi bildiklərini biz tələbələrdən əsirgəməz və çalışardılar ki biz fars dilini bir iranlı səviyyəsində mənimseyək, bu dili bilək, kamil öyrənək. Elə ona görə də farsca savadımız çox yüksək səviyyədə idi. İranda da, elə Əfqanistanda da bizim o dövrkü şərqsünaslıq fakültəsinin məzunları bir tərcüməçi kimi adnan idilər. Yalnız tərcüməçi kimi. Tərcümədən kənara çıxmaga isə rəhbərlərimiz olan rus mütəxəssisləri icazə vermirdilər. Əlbəttə, öz sözümüz, öz fikrimiz olmasa da birinin sözünü digərinə çatdırmaqdə usta idik. Bunu əla bacarırdıq və bununla da olmazın fəxr edirdik. (Amma heç ağlımiza da getirmirdik ki, ay balam, biz də bir mühəndis olaq, bir rəhbər olaq və başqalarını bizi tərcümə etməyə məcbur edek. Yox, bunu isə heç düşünmürdü də... Çünkü bilirdik ki, düşünməyin də heç bir mənası-filan yoxdur. Onuz da bizlərə xarici ölkələrdə tərcüməcidən başqa yer yoxdur).

Az bir müddətdən sonra Süleyman artıq əllə-ayaqla, indi bir təhər “maya-tvoja” deyədəyə fikrini rusca, çətinliklə də olsa çatdırıldı. Çatdırı bilirdi.

Və günlərin bir günü:

– Ağayı Vahabzadə, sizlərə olan o şair Bəxtiyar Vahabzadənin familindən olursuz?

– Hə... necə ki...? Oğluyam.

Təəccübəldəndi:

– Hə...? Ola bilməz baba.

Güldüm:

– Hm... Axı niyə ola bilməz ki...?

O bir az da artıq təəccüb edərək:

– Nə xeyr (yox) baba... sən şuxi (zarafat) edirsən... olsun ki o sizin əqrəbalardandır. Yəni ki uzaqlardan pədər bozargündür (yəni ki babandır) Amma ki pədərin (atan)...? yox ola bilməz

Bir az gülümşəyərək:

– Ağayı Həbib, yox axı burada təəccübü və inanılaşı olmayan nədir ki... və o niyə mənim atam ola bilməz ki... yaxud da mən niyə onun övladı ola bilmərem ki... niyə təəccüb edirsən ki...?

Gözlerini döyüb mənə baxır bilmirdi ki nə desin. Sanki biz bir ildən artıqdır ki, tanış, dost deyilik. Və mən də sanki ondan nəsə olduqca mühüm bir məsələni gizlətmışəm. Kim oldugumu ona deməmişəm. Elə bil məni birinci dəfə görürdü.

– Yox axı, Ağayı Vahabzadə mənim qandığım qədər o 50-60 il bundan əqdəm vəfat edib. Sənin isə özün dediyin kimi heç hələ 23 yaşın belə yoxdur. Bəs onda bu nəmənə olsun? Ondan da başqa bəs sən özün bunu mənə niyə indiyə kimi söyləməmişən? Bəs bizim dostluğumuz? Bəs bura-

dakı işlədiyin o ruslar bilir ki, sən kimsən, kimin fərzəndisən?

Yenə də güldüm.

– Əvvəla, Allah eləməsin. Mənim atam hələ ki sappasağdır. İkincisi sən mənim kim olmağımı, kimin oğlu olmağımı soruşmamışan, mən də deməmişəm. Mən hardan bilim ki sən mənim atamı tanıırsan ya yox? Buradakı rus mütəxəssis-lərinə gelincə isə... hm... bilmirəm onlar bunu bilirlər yoxsa yox. İndi bilən yəqin ki bunu bilir, bilməyənə də ki bu lazımdır. Onlara mənim onları necə tərcümə eləməyim lazımdır, atamın kimliyi və nəciliyi yox. Onları bu maraqlandırırmı. Heç bəlkə onlar atamı tanıımlar da... Heç bəlkə adını bele eşitməyiblər. Və bu məni qətiyyən maraqlandırıb eləmir. Sonrası isə, ağayı Həbib, sən baxma ki, mən bunlarla bir yerde işləyirəm, bir yerde qalıram və Şuravridə də bir yerdə, bir dövlətde yaşayıraq, sizlərdən də qəri-nəldir ki, ayrı düşmüşək sən məna dəha yaxınsan. Çünkü biz birik, biz qardaş deyilik, biz birik, biz bir milletin övladlarıyız, hər ikimiz də türkük, damarlarımızda Türk qanı axır. İkimiz də eyni dərdin daşıyıcısiyiq. Fars sənə yad olduğu qədər, rus da mənə yaddır. Biz Türkük (Cənubi Azərbaycanda bir millet kimi Azərbaycan kəlməsi işlənilmir, Türk kəlməsi işlənilir). Mən də səndən heç nəyi gizlətmirəm. Burada də hər şeyi çox gözəl görürəm, əla başa düşürəm. Yadında qalsın, farslar sənə inanmadığı kimi, ruslar da mənə inanırlar.

Həm də ağayı Süleyman, Bəxtiyar Vahabzadə budur, – deyib əlimlə çarpayımın kənarında olan dolabçanın üstündəki atamın şəklini göstərdim. Bəradər 50-60 il bundan əvvəl isə foto aparat hələ icad olunmamışdı. Ona görə də bu şəkli çekmək mümkün deyildi.

Bu şəkli biz Şəkidə 2-3 il bundan əvvəl çəkdirmişdik. 1976-cı ilin yayı idi. İrana getmek ərefəsində idim. Hər ikimizdən də ömrü hələ irelidə idi. Ölüm itim haqqında hələ heç düşünmürdük. Bəxtəvər günlərimiz idi. Atam ömrünün en güzel, en meşhuldar illerini yaşayırdı. Mənim də 22 yaşım var idi. Cavanlıq illərimin en güzel en unudulmaz günlərini keçirirdim. O illər atam Şəkidə ev tikdirirdi. Ev hələ tamam tikilib qurtarmamışdı. Hazır deyildi. Evin üzbezündəki söyüdən ağacının altında qollarımızı bir-birimiz çiyninə salıb dərsdzəqəmsiz gülümşəyərək, qucaqlaşmışıq. Sanki bir-birimizə baxıb deyirik. Dünya dağlısa da biz bir-birimizdən ayrılmayıq, əlbəttə, ayrılmayıq. Biz atabala deyilik, biz dostuq, biz qardaşiq. Həm də mən atamın böyük qardaşıyam. (Atam həmişə məni qucaqlayıb boynumu iyələyib deyərdi: Axxx... səndən İsfəndiyarın (mühari-

Rəsulzadə

(“Açıq söz”ün bir illik davamı münasibətilə)

1915-ci il oktyabrın ikisində (*) çıxan nömrəsində “Açıq söz” tutacağı yolunun istiqamətini göstərmək üçün üç nöqtə bələmişdi:

Türkleşmək, islamlaşmaq, müasirləşmək.

Bu üç maddəyi təhlil etmek istərsək, ələləsul sonucusu müasirləşməkdən başlamalıyız.

Müasirləşmək- iştə bütün millətləri seyahət və nicat yoluna çıxaran böyük vasitə. Müasirləşməyən; yeni zaman və əsrindəki maddi və mənəvi vasiteyi- mədəniyyət ilə silahlanmayan bir camiyyət-gərək qan, irq və dilcə birləşmiş milliyyət və ya din, ruh və vicdanca tanınmış, beynəlmilliyət olsun-mümkin degil. Müdhiş və qanlı bir rəzməgə təşkil edən bu dünyada kəndi bənliği, öz mənəvi ruhu və təbii qəlbə ilə yaşayamaz. Dünyanın həyatından, bu həyatın ən böyük feyz və nemətini təşkil edən istiqlaldan, mədəni iqtidar və hürriyyətdən məhrum olub qalar.

Bugünkü islam millətləri, əzcümlə biz Qafqasiya türkləri başqalarının iddiası, qədəhi-nəfsdə ifrat edən özümüzklərdən bir qismının dəxi etirafına rəğmən pək de mədəniyyətə biganə bir xəlq degiliz. Bileks Qafqasiyadakı qonşularımızın hər hankısı ilə tutuşdırırsaq (müqaisə edilərsək) mədəniyyət etibarı ilə onlardan geridə olmadığımız görülür. Bileks şeir, musiqi, adət və enənələr tədqiq olunursa, qonşularımızın mədəniyyətcə bize borclu olduğunu anlaşılar. Qafqasiyalı türk əsərlərindəki xəlq-çal-ğilərinin erməni tamaşaçılarını məftun etdiğinin əsbab və hikmətini ara-şdırarkən “Mşaq” müdürü bu halı türk və İran mədəniyyət və çalğılarının erməni xəlqi iliklərinə qədər işlədiyi ilə izah ediyordu.

Əvət, ətrafımızdakı millətlərdə gördükümüz parlaqlıq, bilgi, bacarıq, zindəlik və calaklıq mədəniyyətindən ziyanə müasirləkdir. Onların bu gün qibətmizə mucib olan əsuli-meşətleri, tərzi-tərkir və təhrirleri, alış-verişdəki əsuli-əşanlıqları, cəmaət işlərindəki baxış və gedişləri, ev təbiyəsindəki üslub və rəftarları milli bir mədəniyyət məhsulu olmaqdan artıq müasir bir təqəlid nəticəsidir. Onlar avropalılaşmışlar. Məişətə uyğun olan yaşayışı asanlaşdırın müasir ne varsa, mümkin etdiyi qədər onları qəbulda terəddüd göstərməmiş, bu xüsusda bizdən ileri düşmüşlərdir.

(*) Mətbəəmizdə vəqəf olan əhval təsirilə bu məqələ bir az təxirə yanzılmışdır

Qonşularımıza nisbətlə biz şübhəsiz ki, geridəyiz. Əhvalımız pərişan, işlərimiz nöqsandır. Fəqət bu mədəniyyətsizligimizdən degil, müasir olmadığımızdan iləri gəlmiş bir haldır.

Müasirləşmək şurənə iki dörtlü anlaşımaq mümkündür və iki dörtlü anlayanlar da vardır. Bu anlayışlardan birisi sözün doğru və təfsirindən çıxan mənadır. Bu mənaya görə müasirləşmək – məlum bir keçmişlə xüsusi bir mövcudiyətə malik iken bu xüsusiyyəti saxlamaqla bərabər müasir olmaq, yəni, əsrəkə alat və ədəvati qəbul etməkdir. İkinci anlayışa görə isə müasirləşmək keçmişə, ayrı bir mövcudiyət və bu mövcudiyətəkən xüsusiyyətə bes qəpik əhəmiyyət verməyib tamaṁlı fənə fulər olmaq və bilaşərt və qeyd Avropa mədəniyyəti denilən “siyiq” a qarışış qaynaqdan, yalnız surətən degil,

Nəşrin redaktorları:
prof. Şamil Vəliyev
və elmi işçi
Samir Mirzəyevdir.

seyrətən dəxi təqlibi-mahiyət etməkdən ibarətdir.

Müasirləşmənin bu iki dörtlü anlayışı dünyada iki növ siyasetə əsas təşkil etmişdir: demokratizm, imperializm.

Demokratizm, bütün millətləri kəndi ruh və mənəviyyəti dairəsində qalmış şərtlə müasir mədəniyyət sərgisinin tamam hüquqlu bir şərki olmaq sifətə görə istər. Çünkü müəyyən bir mədəniyyətə malik bulunan məlum bir camiənin digər qüvvətli bir camiə tərefindən udulması, yəni təmsil edilməsile xüsusi bir “bənləg” in aradan itib getdiginə, bununla dəxi mədəniyyəti-bəşəriyyət sərgisinin naqis qalaraq böyük zərərlər çəkəcəyinə qənaət edər.

Halbuki daha ibtidai və ya inhitati bir dövrə bulunan millətləri zor bazu və ya tarixin rast gətirməsi ilə (sövqi-tarixlə) kəndi əsarət və tabeetinə keçirmiş olan imperializm böylə yapmaz. O dərində bir vəhşi kibi parçalayıb boğduğu millətləri kövşəyen heyvan kibi təkrar-təkrar çeynər, tainki təbiri-mərufla-həzəmirabedən ötürür. Daima “həll min məzid” çağırmaqda olan imperializm qələmrovundakı millətləri sortən kəndisi kibi “müsəsir” olmaya təşviq edər; yalnız hökm və cəbri altında bulunan millətlərin bu müasirləşməsini ikinci mənada anlar; yəni onları bütün xüsusiyyətlərindən ayırb mahiyyətlərini dəgisidir.

Fəqət milletlərdəki “bənləg”lər, camiələrdəki xüsusiyyətlər irq, din və dildəki təsisrat nə qədər böyük və ölməz qüvvələrdir ki, onları nə qədər qüvvətli məde olsa da həzm edəməyir. Mənəviyyəti təşix etmiş millətlərlə zində mədəniyyətlərin təmsili əksərən imperializm vücutunu zəhərləmək nəticələnir.

Demək ki, imperializm əcdahası ağızından xilas olmaq və ya sühulətə həzm olunmamaq niyətli müasirləşmək, mənəvi əsliyyətləri mədəniyyəti-bəşəriyyətə nöqtəyi-nəzərindən böyük bir zaid (plus) təşkil edən, millətlər üçün tamamıyyət-milliyyət və istiqlali-mədəniyyətlərini her növ əziciliyənən mühafizə etmək məqsədi-aliyyəsi qədər zəruri bir vasitədir.

Fəqət müasirləşməyə başlayan əksər millətlər kibi biz də əvvəlcə bunu bir vəsiyyətə degil, bir məqsəd olduğunu zənn etdik. Müasırçılarımız şkola, şkola deyib bizi mədəniyyəti-həzirəyi qəbulə çəkirdilər. Fəqət başqalarında olduğu kibi bizim müasırçıları də qəbulunu tövsiyə etdikləri mədəniyyəti tövsi qıldıqları müasirliliyi tədqiqə başlayınca, bu gedisiş milletin təqlibi-mahiyət edəcəgini gördülər. Bunu görünce düşündülər. Halbu ki bunlardan əvvəl müasirlərin düşmən canisi olan mütəəssiblər bu əndişəyə dənə əvvəl düşmüş, fəqət düşünməyə yanaşmadan tədhiş etmiş. Müasirlərdən qorxmışlardı, o qədər qorxmışlardı ki, “alləmu aulədəkum biğeyri zəmanikum”(*) deyən böyük pişvələrini idrakdan belə aciz qalmışlardı.

Zaman keçdi. Müasirləyə bilaşərt və qeyd məftun olan qism minurla yenə bilaşərt və qeyd müasirlərdən tənəffür edən sūnufun toqquşmalarından bir həqiqət doğdu. Bu həqiqətə görə “bənləg”imizi itirməyək müasir olmalıdır.

Fəqət “bənləg”imizi təmin edəkən yenə yanılmışdır. Müasirləyi bizzat alqışlayan və bizzat rədd edən ifratla təfrīt aradan qalınca müasirlərinin “bize-i-islam” məhafizə üçün lazımlığı etiqatına gəlinmişdi. Daha sonra müasirlərlikdəki üslub və fünnəna aşinalıq artıraq “bənləg”imizi

yen məşkur olacağından bizi heç bir qüvvə şübhənak edəmez!...

İşte, böylə qüvvətli bir qəlb və sarsılımaz imanla yolumuza davam ediyoruz.

M.Ə.Rəsulzadə

“Açıq söz”, 9 oktyabr 1916, N:299

Təsadüüm – toqquşma, çarpışma

Zində – sağlam, diri

Sühulət – asanlıq

Məşkur – şükrə layiq

Qurama

Müdirimiz bir ovuc kağız alıb səbətə atdığu zaman əlini tutдум. Amandı atma – dedim. Bana lazımdı, ver görüm, – deyə israr etdim. Aldım. İşte sizə bəlli – başlı qurama; qurmanın ala-bəzəkləgini tamaṁlı saxlamaq üçün məktubların imla və inşasını da düzəltməyib eynən dərc ediyoruz:

1 – cənab müdürü –möhtərəm!

cənabınızdan xahiş edirəm ki, bəndi-yi-həqir tərefindən bu günlərdə “Hiyəlegər arvad” namında beş pərdəli məzhebə məsalində nəsihətamız operitqanun yazılıb qurtarmasını və Əlixan namında səkkiz pərdəli gözəl bir operanun yazılmışına şuru etməğimi mübarək qəzətəniz vəsət-silə möhtərəm cəmaətimizə əxbər verməginizi təmənna edərem.

Yusif Hacıyof Badkubə

2 – Möhtərəm müdür əfəndi!

Əvvələ dərc üçün dəfələrlə idarənizə göndərdigim ünvanlı şeirlərimin bu zəmanə qədər heç birini möhtərəm qəzətənizin açıq stunlarında görmiyoram və saniyən buna şairənə bir nöqtəyə-nəzərdən baxaraq yeni bir şeir risal etdim. Ümidvaram bu səfər dərcini əsirgəməyəcəksiniz...

Yoxsa, belə olmaz, sonra daş-dاش üzətə qalmaz... yazaram... “Tut” var, “Babayi-Əmir” var... yazaram, ciddi-ciddi yazaram... son peşmanlıq nəyə yarar?...

Dağlar

Bu dağlar, ulu dağlar

Çəşməli, sulu dağlar

Dadını bilən olmaz,

Sinəsi dolu dağlar.

Bu yoldan öten ağlar,

Murada yetən ağlar.

Dağlar güləsə də gülər,

Gündündə yatan ağlar.

Bu çaylar gecə çäqlər,

El yatar, becə məkələr.

Hər evdə düşkən yatar,

Beşikdə tifil ağlar.

Bu kişi yara bağlar,

İlqarnı yara bağlar.

Hər kəs evinə, evsiz

Atını həra bağlar.

Belə dərd sinə dağlar,

cuş elər yenə dağlar.

Dünya dənizə dönsün,

Yaşasın nənnə dağlar!

Ehtiramla: Bəhrəm. Gənce

Siz Allah bizim müdərin ehtiyatsızlığını görünüz. Bu məktubları səbət etmək istiyorum. Əcəba xəlqi yeni yazılmışda olan “Hiyəlegər arvad” kibi “əxlaqi operatka” mütcdəlilikdən məhrum etmək olarmı?...

Varsın, müdirimiz də opera, operetka düşmənlərdən hesab olunsun. Əcəba, möhtəşəm binayı-millimiz olan “İsmailiyə” ilə də ədavətmi var? Bilmiyormuki “şəir”i dərc olunmadığından acığa gələn “şəir” idarəmizin daşını-daş üstə qoymadıqda, yurdumuzun “İsmailiyə” binasında olduğuna əhəmiyyət verməyəcək. Doğrusu “İsmailiyə” dağılmışın deye bən Bəhrəm pəhləvanın mütəbənə öz quramanda dərc etdim. Çünkü “son peşmanlıq nəyə yarar?”

Niş
“Açıq söz”, 11 oktyabr 1916, N:300
(Ardı var)

Məhamməd Əmin

Sirməmməd HÜSEYNOV

Quldur məsələsindəki münaqışə münasibətələ

Qafqasiyanın bəzi quberniyalarından əksik olmayan qurdurluq son günlərdə yəni bir şiddet kəsb etmişdir. İran sərhəddini keçən şahsevən çapaovalıqlar ilə Qafqasiya daxilində, Gəncə quberniyasında yaşayan bəzi qaçaqlar hərəkət gəlib rəhət əhaliyə əziyyət veriyor, onları çapıyor, poçtaya hücum ediyor, kəndlərə saldıryorlar.

Məlumdur ki, oğrunun milliyyəti olmaz. Quldur məzhəb tanımaz. Oğurluq özü bir məzhəb, quldur özü bir millətdir. Daha doğrusu bir təbirət quldur qaçaqlıq özüne məxsus bir növ "beynəlmiləlliyyə"dir. Doğruluq bilafərəq millet və məzhəb adam övladının şərklə və esil bir xasiyyəti olduğu kibi, oğurluq da eyni dərcdə müştərek irzi bir alət və xəstəlidir.

Məsələnin künh və şümbati ilə aşına olmayan oxuyucular baş məqalədə böyle bir kəscə məlum bir xüsusdan bəhs etməyə nədən lüzum görüldüğünə əlbəttə heyət edərlər. Fəqət son günlərdə Tiflisdə ermənicə çıxan "Horizon" və Bakıda rusca nəşr olunan "Baku" qəzətələri ilə "Yeni İqbal" qəzətəsi arasında davam edən münaqışəyi oxumuş olanlar, yukarıdakı müqəddiməyi yazmaya həqli olduğumuzu təsdiq edərlər.

Məzkr münəqışənin surəti - cəriyanı isə böylə olmuşdur: erməni qəzətələri quldur qaçaqdara dair nəşr etmiş olduqları fəqərələrində bu quldurların əksəriyyətə, bəlkə də, tamamilə müsəlmanlardan ibarət olduğunu yazıylardı. Müsəlmanlardan təşəkkül edən Süleyman xan və sair bu kibi quldurbaşları dəstəsi əcnəbi-ovqat cavamları əsgərliyə getmiş olan erməni kəndlərinə hücum ediyor, erməni yolcu və karxanalarını soyurlarmış. Hətta Diliçanda "namus" üstündə vəqəf olan bir fəqərəyi sui-tavil edərək müsəlman quldurlarının erməni soldatlarını belə öldürdüklərini yazmışdır. Bundan əlavə quldurlarda Türkiye tūfəngi görüldüyü ilə, məzkr quldurların soyduqları adamlar arasında soyulanlardan birisinin "nemes" olduğunu bilincə mallarının kendisindən qaytarıldığı və kendisindən üzr istəndigi, xüsusu bir iddia ilə, zikr olunaraq "alman intriqasının Qafqasiyadakı müsəlman qaçaqları arasında dəxi sirayət elədigi" anlatılmaq istəndigi sizliliyordu. Qəzətələrin xəber qismində, müxbərat bulmasında birtərəflə surətde dərc olunan bu fəqərələr vaxtile bizim dəxi nəzər-diqqətimizi cəlb etmişdi. Fəqət hər cüzi bir qəzətə xəberindən ötrü zamanın böylə həssas vəqtində "məsələ" ehdasını pək də müvafiq görmediğimizdən, müntəzir bir vəziyyətdə qalmışdıq. Nəhayət, xırda-para xəberləri "Horizon" qəzətəsinin bir məqaləsi təqib etdi. Bu məqalədə cavamları mühərabəye getmiş erməni kəndlərini qəddar müsəlman quldur ve qaçaqlarından mühafizə etmək üçün erməni kəndlərinin silahlandırılması tələb olunuyordu. Böyle olmazsa, pərestarsız və köməksiz erməni köylüləri kəndlərini qonşuları müsəlmanların nadinc ünsürlə-

Azərbaycan milli qurtuluş hərəkatının ideoloqu və lideri, ilk həqiqi demokratik Xalq Cümhuriyyətimizin banisi M.Ə.Rəsulzadənin zəngin içti-mai-siyasi və ədəbi-bədii publisistik ırsinin I cildi (1903-1909) 1992-ci il-də, II cildi (1909-1914) 2001-ci ildə işıq üzü görmüşdür. İndi onun 1915-1916-ci illərdə dövri mətbuatda dərc olunmuş əsərlərinin III cildini oxuculara təqdim edirəm. Zənnimcə, 10 ildə təmənnəsiz hazırladığım bu əsər Azərbaycan tarixi və bütövlükdə I dünya müharibəsi dövrü tarixi ilə məraqlananlar üçün faydalı olacaqdır.

Ön söz

rine qarşı müdafiə edəməzlər, halbuki, bu müdafiə hökumət mənafei nöqtəyi-nəzərindən dəxi vacibdir, degiliyordu. Bu sırada idi ki, bu il yayı Qarabağda keçirməsi və bilət orası olması həsbələ bəhs olunan yerlərə və oradakı əhvala daha yaxından bələd olan c.Dağıstanı cənabları "Yeni İqbal"da bəhs açaraq erməni qəzətələri ilə münaqışəyə girişdi. Dağıstanı diyor ki, əksəri müsəlmanlardan olan quldurlardan müsəlmanlar daha çox mütəzərrər oluyorlar, millət və məzhəb tanımıyan quldurlar, təşkilati-ictimailəri həsəbile müdafiye-nəfəs erməni kəndlərindən daha aciz olan müsəlman köy və obalarını daha çox qapıyoqlar və heqli olaraq Dağıstanı cənabları erməni qəzətələrinin bu qubernianın bütün dinc xəlqindən ötrü ümumi olan bir bəlaya "milliyyət" rəngi vermək istədiklərindən kəlayə ediyor. Ümumi bəla ilə ümumi surətdə çalışmayı tövsiyə eliyor. "Horizon" "İqbal"ın bu məqələsinə cavab verərkən dönüb-dolaşib axrı sözü bu yerde tamam ələmişdi ki: ümumi çalışmaq fəqərəsində qoy müsəlman ürəfəsi ilk qədəmi götürüb de kəndi cinslərindən olan quldurlara icrayi-təsir etsinler ki, bu surətlə bir yerde çalışmaq imkanı hasil olsun. "Yeni İqbal" bu fəqərədən bəhs edərkən onu "Horizon" kibi erməni qəzətələrinin ədəmi-səmimiyyətinə çıxmışdı və böyle bir səmimiyyətsizligin yaxşı nəticə vərə bilməyecəgini yazmışdı ki, nədənse "Baku" qəzətəsi dəxi özünü bu məsələdə "Horizon"la bir təxətə üzərində görüb müdürü Bulqakov imzası ilə məsələyə qarışmışdır. Bulqakov da "Horizon" kibi "müsəlman ürəfəsi" əvvəlcə öz quldurlarına icrayi-təsir etsin" təklifindən "müsəlman ürəfəsi ilə quldurları əlbirdirlər" mənasına kinaye çıxarmayı həqsiz və sebəbsiz bir suyi-zənn tələqqi edərək diyor ki, bu cümlədən məqsəd, müsəlman ürəfəsi ilə müsəlman mətbəti quldurlar yetişdirən müsəlman cəmaəti ilə "dostane müsahibə" de bulunsun - deməkdir. Bulqakov "biz ruslar, gürcüler, ermənilər öz cəmaətimiz arasında çalışıb sülhculuq fikrini nəşr edəcəkimiz kibi, siz müsəlman ürəfəsi da öz xəlqinizi buna dəvət edinizi!" - deyə ürfan dərsi verdikdən sonra "yoxsa bir milləti, cəmaəti və xəlqi ədəmi-səmimiyyətlə töhmətləndirmək əqilsizlikdir" - diyor. Münaqışə dura-yı qədər gəlmış, Bulqakova "Yeni İqbal" yeni bir cavab vermişdir. Fəqət, cavab idareye aid olmayan səbəblə natəmam çıxdığından zati məsələ həqqində qəzətənin nə mütləmədə bulunduğu idarəsinin "sirri" təşkil etmişdir. Münaqışənin müxtəsər xülaceyi-cərəyani bundan ibaretdir.

"Yeni İqbal" erməni qəzətələri müsəlman quldurları ile müsəlman xəlqinin ayırmalıdlırlar, quldurlar əleyhində tələb elədikləri tədbirləri bütün müsəlmanlara təşmil etdirməməlidirlər, misalında bəhs ediyor. Erməni qəzətələri biz böylə təklifdə bulunmadıq, bu bizim fikrimizi suyi-tavilir - diyorlar. Fəqət madam ki, "Horizon" və ya onun fikrini iltizam edən Bulqakov quldurları müsəlmanlardan ayıriyor və quldurlardan müsəlmanların da xristianlar qədər mütəzərrər olduqlarını qəbul ediyorlar. O halda neçün bu "insafsız"lara qarşı

bütün cəmaəti degil, yalnız erməni kəndlərinin silahlandırılmasını tə-ləb ediyorlar? Əgər bu silahlanmaq quldurlara qarşı isə, qoy ələlümüm bütün kəndlərin silahlandırılması istənilsin. Yox yalnız erməni kəndləri silahlandırılmaq istənilərsə, o halda bu arzuyu bəyan edən qəzətənin "müsəlman ürəfəsi" qoy əvvəlcə öz quldurlarına icrayi-təsir etsin" təklifində mövcud olan kinayədəki bu kinayədəki səmimiyyətsizlik görüləmeye bilməz. Və bunu görmək degil, görməmek əqilsizlik olurdu.

Fəqət Bulqakov "Horizon" ilə "Baku" qəzətəsinin ismət və səmimiyyətini isbat üçün diyor ki, İran şahsevənlərinin arası kəsilməyib də, daima vəqəf olan qəretgərliklərde bulunduğu xəbəri bütün Qafqasiya və Rusiya mətbuatını bürümüştür. Bu quldur dəstələrinin istər əcniklərə belə qalib gəldikləri məlum ikən biz 500 nəfərlik quldur dəstəsi vücutdine inana bilməzmiyiz? "Nemes" məsələsine gəlince "Baku" müdürü diyor ki, əqlən İran müsəlmanlarından bir qismi arasında nəmsələrin intriqalar əvvəldən məlum olub və "nemes" adının İran müsəlmanları arasında ne kibi hissiyat oyandırdığı məlumdur. Binaəniley hər quldurların bir "nemes"ə qarşı hörmətləri keyfiyyəti də vəqəf ola bilər.

Qafqasiyada mötad olan quldur məsələsini qurcalıb da onu böyük, qüvvətli, müsəlləh bir ası müsəlman dəstəsi və "neməsələr" əlaqədar kibi göstərmək erməni qəzətələrinin "günahı" idi. İmdi bu "günah"dan bədər bir üzr göstəriliyor. Kinaya və istiər ilə, ne var ki, deyilir, 500 dəstəlik bir şahsevən tapılmazmı? İran müsəlmanları arasında "nemes" yoxmu? Var. Siz də müsəlman və şahsevənlə həmcins degilmisiniz?... Əvtə, o halda nədən inanılmaz ki, müsəlman qaçaqları bir partizan dəstəsi düzəltmişlər, həm də "nemes"lərə mailmişlər...

İştə, görülüyormu, icab elədigi zaman

Ərdəbil vilayəti şahsevənlərinin quldurları ilə İran "avanturistlər"inin hesabını da biz vermeləyiz. Gel də bundan sonra ağaların səmimiyyətinə şübhə etmə!...

Bulqakov diyor ki, erməni köylüləri qəzaya tən verib də özlərini quldurlara kədirəmməzlər. Səfərərlikdən sonra erməni kəndlərində müdafiəye müqətədir adamlar azalmış, halbuki, müsəlmanlar yerlərində qalmışlar, quldurlarsa mükəmməl surətdə müsəlləhdirlər. Buna görə də erməni kəndlərinə silah paylamaqdan başqa çare yoxdur.

Müsəlman kəndlərində erməni kəndləri qədər quldurlar capıldıqları təsdiq edildikdən sonra mükəmməl surətdə müsəlləh olan quldurlara qarşı erməni qonşuların müsəlləh olduğu bir zamanda müsəlman kəndlərinin yalnız əsgərligə getmədikləri kafimi?...

Erməni kəndliləri üstlərinə gələn quldurları təfənglərlə qarşılayarkən müsəlman köylüləri yalnız sinələrinimi quldurlar güləsine sıpər edəcəklər? Yoxsa yüz sinə sıpərinin müdafiə qüvvəsi ön vintovka atəşinin işini görəmi təsəvvür olunur?...

Hər şeyi ermənilərdən görmək kibi bir dar göz'lük'lə ittiham olunmamaq üçün haydi bir rus mühərririnin bu təklifini mü-

Əsərləri Üçüncü cild (1915-1916)

əyyən bir təsir məhsulu degil, qənaəti-vicdanıyyə semərəsi – deyə tələqqi edəlim. O halda böylə bir "vicdane" verəcəgimiz qiymət "həqiqi rus" vicdanından artıq olamaz. Çünkü yalnız "Znamya" ruhudur ki, misalda məşhur qaynana kibi damdakı bir havayı gelini üçün isti, qızı üçün isə soyuq təsəvvür edər.

M.Ə.Rəsulzadə
"Açıq söz", 28 sentyabr 1916,
N:292

Uğab – qartal
Kələl – üşanma
Üzr – behane, sebeb
Əgləb – daha qüvvətli, ən çox, əksəriyyət
Təslim – etiraf etmə
İqlal – azaltma

Qurama

Höctələşiyorlar ki:
– Görən quldurlardan kim zərər görür.
"Horizon" diyor ki:
– Əlbəttə, ermənilər.

Türk qəzətəleri də diyorlar ki, müsəlmanlar.
Bu höctə Bakı mühərrirləri demokrat S-svin xoşuna getməyir. Bu nə höctədir, diyor. Hər şeyə də millətpərəstlik soxmaq olarmı? Buna nə danışq diyor: məlumdur ki, Cənubi Qafqasiyada quldurluq edən müsəlmanlardır. Bu da məlumdur ki, bu quldur müsəlmanlar ermənilərlə bərabər müsəlmanları da çapırlar.

İş burasında degil. Burada danışğa dəgər bir şey də yoxdur. canı çıxın qafqasiyalı müsəlmanın da, erməninin də, öz quldurlarıdır, özləri bilsinlər. İş buna qalsayıdı heç mübahisəyə də dəgmezdi. Ancaq...

Ancaq dərd orasındadır ki, Rusiyadan köçürülmüş mühacir kəndlərini çapırlar. Burası yamandır. Xəber var ki, müğanda ki bir neçə mühacir kəndləri tamamilə qayırlar. Buna çarə etməli, bunun qabağını saxlamalıdır. Hər nə vasitə ilə olsa da saxlamalıdır. Nə şiddet, nə cəbr lazımsa görməlidir. Yoxsa "Rusiya mənafəi-aliyyəsi namına Qafqasiyaya köçürülen zavallı rus köylüsü quldurlara kəsilmək üçün Qafqasiyaya gətirilər?"

S-svin diyor ki, heç nə olmasa da yalnız rus mühacirlərinin hali bəsdir ki, quldurların basılması üçün lazımlı olan tədbirlər görünsün.

Erməni kəndləri çapılır, müsəlman əkinçiləri soyulur. Bunun o qədər əhəmiyyəti yoxdur. canları cəhənnəm, onların hankisinin çox çapıldıqdan ötrü höcmək deyil, bunun sözünü də danışmamalı...

Ancaq ruslara el atırlar, orası fəna!
İşte demokrat bir rus mühərririnin seviyyəyi-izani!

Erməniye, müsəlmana quldur məsələsində höctələşmək həqqini vermədiyi halda, özü sezmədən rusərəstlik icra ediyor, adını da "dövlət mənafəyi-aliyyəsini himaya etmək" qoyur, diyor ki, demokrat Rusiyanın vəqtli etiraz elədigi maddələrdən birisi de "mühaciret politikasında mənafəi-aliyyəyi-dövlət görmək" təsviri idi...

Nis
"Açıq söz", 5 oktyabr 1916, N:298

İzan – bilmə, tanıma

Getdigmiz yol

ŞAHİN NƏĞMƏSİ

Qulu Ağsəs

Diqqətlidi!..

Xanəndə Mənsum İbrahimovdan yazdığını esseni "525"-də oxuyub zəng eləmişdi. Dedi ki, Mənsum yaxşı sənətkardı, yoxsa ondan yazmadın... Bayramlarda mesaj göndərər. "Ə", "Ç", "Ş", "Ü", "Ö" hərfi də əlifba kitabında olduğu kimi.

Hekayə yazmağı ağlıma da gəlməzdi – o, Generaldı!..

Hər ikimizin əzizi Rəşid Faxralı toplayıb bu hekayə-əhvalatları, ön söz yazmağısa mənə özü tapşırıb.

Generalın sözü əmr olar.

Generalın sözü...sözdü!..

Yazılılıq eləməyib, başına gələnləri, eşitdiklərini qələmə alıb. Sadə, bəzək-düzəksiz. Oxuyub güldüm, heyrətləndim daha çox.

Bu zabitli kişinin humor damarı nə yoğunmuş! Onu dərisinin altında necə gizlədə bilib?!

Əsərlərinin qəhrəmanlarına qəhrəmandan başqa hər söz demək olar. Sövgötürəndilər hamısı. Xırda adamları: işverən, lağlağı, qorxaq, yazıq. Biriyə ayaqqabı geymək olar, o biriyə butlaq açmaq; biriyə milçək öldürsən, o biriyə kanal dəyişərsən. Adamların hamısını sevmək çətindi, amma onlara hörmət eləməyə borclusən. Yekə adamlara çox, balacalara bir balaca. Şahin müəllim balaca adamlara lazım olduğundan çox hörmət eləyib, onları sözə gətirib. Adamlıqları olsa, burda qalarlar, olmasa, gedərlər öz xırda işlərinin ardınca.

Məsələn, Səftər kişi xortlayandan sonra əməlli-başlı adam olacaqdı, ecel imkanı vermedi. Ondan nəsənə gözləmək olar.

İsmayıllı kişidən gərək Əbdürəhim bəy yazayıd, heyif ki, tale onları görüşdurməyib.

Totu-lotu-potu – "Gülüşün göyqurşağı"nın müxtəlif rəngləridi, diqqətlə baxın...

"Tabut əhvalatı"nda xoşuma gələn passaj: bacısı qoşulub qaçan qardaşlar üzəklərində sevinse-lər də, evdəkiləri bir "pors" qırıb batırmalıdır. Yoxsa qırqdan adama nakişi deyərlər. Mentalitetin ağıl dişinə bax...

Məhkəmələrdə baş verən qeyri-adi hadisələr maraqla oxunur. Birini də mən danışım, istəsə, yaxsın. Cavan məhkəmə sedri (təxminən müəllif boy-buxunda) cinayət işi araşdırır. Oğlan neçə il-di Rusiyada, gəlin kənddə hamilə. Di gəl, müqəssiri tap. Sədr oğlanın atasını zala çağırır. Oğlan qəzəblənir: "Mənə səbəbkərə tap göstər, onu parçalayım!". Sədr ataya söz verir. Eşitdiklərində şoka düşən oğul zalda qarşısına çıxanı döyüb söyür, axırdı sədər cumur. Sədr qeyzlənir: "Ə, cama-atdan nə istəyirsən? Nə eləyib, atan eləyib. Parçala da səbəbkər!"

Bəlkə də o, bu əhvalati məndən yaxşı bilir. Qəsdən yazmayıb ki, oxuyub utanın olar. Amma in-di kimdi kimin kitabını oxuyan. Fikri özünə getməsin: bu qədər iş-güçün içinde həm kitab oxuya, həm de kitab yaza.

Onun gözəl də səsi var!..

Bu kitab da bir nəgmədi: Şahin nəgməsi...

Sahin Rüstəmov

Qonşumuz Səftər kişini mühəribəyə 1943-cü ilin payızında aparıblar. Mühəribəyə gedəndən cəmi altı ay sonra başından və üzündən aldığı yaralara görə onu ordudan tərxis eləyiblər. Həmin vaxtdan sovetlikdə, kənddə ona "Kontujnu Səftər" deyiblər. Söz yox ki, xəlvətdə, özünün yanında onu həmişə tərifləyiblər ki, kişi mühəribədə can qoyub.

Deyilənə görə, Səftər kişi orduya çağırılınca bizimkiler artıq əks-hücumu keçiblər, fاشistləri qovmağa başlayıblar. Səftər kişini arxa cəbhədən irəli gedənləri sursatla təmin edən tağıma veriblər, o da hərbi sursatları vəqonlara, maşınlara doldurub ön cəbhəyə gönürlənlərlə birlikdə xidmət eləyib.

Günlərin bir günü Səftər kişini ön cəbhəyə göndəriblər. Səbəb de bu olub ki, sursat aparan əsgərlərdən bir neçəsi könüllü ön cəbhəyə vuruşmağa gedib, onların yerini doldur-

maq üçün sursat aparan qatarın üstündə nəzarətçilər lazımlı olub. Onlardan biri də Səftər kişi olub. Bu kişi cəbhənin ön xəttinə çatanda döyüşü görəmək arzusuna düşüb və komandirdən xahiş edib ki, gecə səngərde dayanan əsgərlərə qoşulmağa ona müvəqqəti icazə versin. İcazəni alandan sonra ön cəbhədə düşmənlə üzərə dayanmış səngərə gedib. Gecə yarısı Səftər kişisinin bərk yuxusu gəlib. Yuxusunu dağıtmak üçün səngərdən ayağa durub. Aylı gecə olduğundan düşmən onu görüb və nişan alıb. Bu zaman Səftər kişi əsnəyə-əsnəyə yana çevrilib, gülə onun sol ovurdundan dəyişib sağ ovurdundan çıxbı. Əsnədiyi üçün dişlərinə və çənəsinə heç nə olmayıb. Ancaq həmin vaxt düşmənin qumba-raatandan atlığı qumbara Səftərin düz yanına düşdüyündən başından xəsarət alaraq kontu ziya olub və çıxbı gəlib evə.

Eve gələndən sonra Səftər kişi əvvəlcə kolxozun birlik həyətində, taxi biçini zamanı xır-

manda, pambıq yiğimi zamanı pambıq məntəqəsində gözətçi işləyib. Bu zaman o, heç kime güzəşt etməyib, bir adama bir kilo da olsa taxi, pambıq verməyib. Bir dəfə başaq yaşınan beş uşaqlı bir qadını tutub öz eliylə milisə təhvil verib. Qadının əsgər ailəsi olması onu hebsən qurtarır.

Səftər kişi kolxozda taxi anbarının gözətçisi işlədiyi vaxtlarda onun Şura adında bir köməkçisi varmış. Şura Səftər kişi olmayıanda anbardan göz-qulaq olur, gətirilən taxılın yerə tökülməsinin, israf olunmasının qarşısını alır. Amma Səftər kişiinin iştirakı olmadan anbardan birçə kilo da taxi buraxmağa ixtiyarı çatmazdı. Orasını da deyim ki, Şura əlitəmiz adam deyildi, Səftər kişi anbarda olmayıanda, xüsusən gecələr kiçik torbadı, kisədə olsa belə taxıldan gizləcə oğurlayardı. Son vaxtlar Səftər kişi də şübhələnməmişdi ki, deyəsən anbardan oğurluq edirlər. Elə Şuranın özündən də şübhələnməyə başlamışdı, amma elin-

SƏFTƏR KİŞİNİN

də elə bir sübutu yox idi ki, onu günahlandıra bilsin. Bu işi bir yana çıxarmaq, oğrunu tutmaq üçün Səftər kişi çox düşünüb-dəşinirdi, ancaq bir tərəfə çıxarda bilmirdi. Nəhayət, o, belə qərara geldi ki, gecə anbarın qapısını bağlayıb evə getməmişdən əvvəl anbara yiğilmiş və səliqə ilə topa vurulmuş taxıl topasının üzünə barmağı ilə bir eşşək, arxasında da balasının şəklini çəksin. Əgər oğru topanın harasından taxıl götürərsə götürsün, fərqi yoxdu, onda taxıl topası sürüsəcək, şəkillər pozulacaq, bununla da Səftər kişi oğurluq olduğunu dəqiqləşdirəcək. Səftər kişi bu məqsədə də anbara taxıl topasının üzərinə bir eşşək, arxasında da balasının şəklini çəkir. Sonra anbarı bağlayıb evə gedir.

Gecənin yarısı Şura, adəti üzrə, anbara gelir. İçəri girib işığı yandırır və bu zaman taxıl topasının üzərində eşşəkla balasının şəklini görüb məslədən hali olur. Bilir ki, bunu edən Səftər kişidir. Şura kişəsini taxilla doldurur, taxıl topası sürüsür və şəkillər pozulur. Şura özünü itirmir, taxıl topası sürüsüb qurtardıqdan sonra özü həmin yere bir eşşək və balasının şəklini çəkir. Amma yadında olmadığı üçün eşşəyin balasının şəklini eşşəyin qabağında çəkir. Anbarı bağlayıb gedir. Səherisi gün işə gələndə Səftər kişi görür ki, eşşəyin şəkli yerində, ancaq balası keçib qabağa. Tez Şurani çağıır və deyir ki, dünən gecə burdakı şəkildə eşşəyin balası arxada idı, kimsə burdan taxıl götürüb, cünni indi eşşəyin balası qabaqdadır. Nə deyirsən, bunu kim edib. Şura özünü itirmədən tez cavab verir ki, Allah sənə kömək olsun, kim edəcək, heç kim, xam qoduqdu, təzə bugdadan yeyib şilləq atıb keçib anasının qabağına, bunu bilməyə nə var ki. Səftər kişi xeyli Şurani üzüne tamaşa edir və ələcsiz vəziyyətdə başını aşağı salıb dayanır.

Səftər kişi son zamanlar hökumət bir "Zaporojets" maşını vermişdi. O, maşına min bəzək vurmuşdu, əsasən toyulara sürərdi, qalan vaxtlarda piyada və yol maşını ilə gəzərdi.

Səftər kişi özü qocallığı kimi çoxdan verilmiş "Zaporojets" maşını da tamam köhnəmişdi. O, hər səhər yuxudan hamidan tez durar, maşının müxtəlif hissələrini söküb tökərdi yere. Həyat həmişə sökülmüş maşın hissələri və maşından tökülen yağı ilə zibilləndi. Bu da arvad Sənəmi həmişə özündən çıxarır, ərinin üzünə qaydırır, arxasında danişardı. Ancaq həyatı həmişə özü təmizləyərdi. Ümumiyyətə, Sənəm təmizkar qadın idi.

Günlərin bir günü Səftər kişi adəti üzrə yenidən obaşdan durub maşını söküb-tökmişdə yera. Hər yer mazut və yağı idi. Səftər kişi maşının hansı hissəsinə çəkicilə döyəcələmək

istərkən çəkicə baş barmağının sədəfinə dəymış, kişinin dini-imani qaçmışdı. Bu zaman arvadı Sənəm yuxudan durub həyat-bacaya baxaraq deyinmişdi:

– Ay Səftər, bu nədi, yenə həyətə tökmüşən?

Baş barmağı ağızında olan Səftər kişi barmağını ağızından çıxdıb odlana-odlana dilləndi:

– Atanın sümükləridi, gəl yığıdır.

Barmağını yenidən ağızına soxub ufuldamışdı. Atası yenice ölmüş Sənəm isə qapıda oturub zar-zar ağlamağa başlamışdı.

Səftər kişini kənddə hamı yaxşı tanıldıqdan heç kəs ona baş qoşmazdı. O, kimi istəsə söyərdi, kimdən istəsəydi yuxarılarla əsaslı-əsəssiz şikayətlər yazardı. Hamı biliirdi ki, Səftər kontuziyalıdı. Başının ağrısı tutub günlərə yatanda qonşu arvadlar Sənəmin başına yiğisər, ona məsləhətlər verərdilər. Amma Səftər kişinin heyi olsaydı, arvadlar ora gedə bilərdilər, cünni Səftər kişi istədiyi vaxt patronu ov təfənginə qoyub xırda quşlara güllələr yağıdırı bilərdi. Bu zaman o, güllənin hara getməsinə fikir verməzdi, buna görə hamı ondan ehtiyat edərdi.

Səftər kişi ürəyi umşaq adam idi, amma əməlləri ürəyinə oxşamırdı.

Bir dəfə qonşu rayona gedibmiş. Görür ki, kino evinin qabağında xeyli adam toplasılıb, müdürü də ordadır. Hansı kino olduğunu soruşur. Müdürü deyir ki, qırındı, yəni davalı kinodu. Səftər kişi bilet alıb giri kinoya. Görür ki, yalandı, kinodan çıxbı Leninin qəbrinə, yəni Movzoleyə bir neçə teleqram vurur ki, filan rayonun kino evinin müdürü bizim apardığımız müharibəni lağla qoyur, müharibə adı ilə adamları başqa məzmunlu kinoya salıb qeyri-qanuni yolla çoxlu pul qazanır. Səftər kişisinin imzasını gören kommunistlər dərhal həmin rayona nümayəndə göndərir. Yəni müdürü iş qaldırıb bir nəçə il hebs cəzası verirlər.

Səftər kişi mühəribə əllili kimi bütün imtiyazlardan gen-bol istifadə edərdi. Dava-dərmanını həftədə bir dəfə rayon xəstəxanasının nümayəndəsi getirib verərdi. Özü xəstəxanalara gedəndə özünü huşsuzluğa vururkırdı, görən desin ki, bular başındaki xəsarətlərdəndi.

Bir gün Səftər kişi rayon mərkəzindəki poliklinikaya gedir. Həkimlər onu rentgenə salır. Gündüz olsa da otaq qarənlilik olur. Səftər kişi otaqdan çöle çıxanda deyir ki, ay həkim, gecəniz xeyrə qalsın. Həkim də deyir ki, xeyrə qarşı, amma faralarını, yəni işıqlarını yandır get.

Səftər kişi yaşlaşıdqıca əzələri yavaş-yavaş sözünə bax-

ƏHVALATLARI

mirdi. Bir yerini müalicə etdirib qurtarmamış o biri yeri ağrıyır. Qış günlərinin birində Səftər kişinin dişi bərk ağrıyır. Kənddə diş həkimi yoxmuş, can həkimi, yeni terapevt varmış. Sənəm onu can həkiminin yanına aparır. Kişi içəri girən kimi həkim deyir ki, soyun. Səftər kişi soyunur. Həkim aparatı qulağına qoyub onun ciyərlərini dinləyir, böyrəklərinə baxır. Görür ki, hər şey yaxşıdı. Həkim soruşur:

— A kişi, haran ağrıyır?

Səftər kişi cavab verir ki, dişim ağrıyır. Həkimi od götürür:

— Ay rəhmətliyin oğlu, bəs səhərdən sənin canının hər yerine aparat qoyub baxıram, niyə dillənmirsən?

Səftər kişi deyir ki, hekim, qadan alım, elə bilirom bayaqdan bəri orda dişin kökünü axtarırsan. Həkimin Səftər kişiyə yazıçı gelir, bir ağırkəsici iynə vurur. Sənəm Səftər kişini götürüb gəlir evlərinə.

Səftər kişi kontujnu olsa da kəndin xeyrindən-şərindən qalan adam deyildi. Harda toy, sünnet olardısa, gedib iştirak edər, nəmerini yazdırırdı, haradə yas düşsəydi ora baş çəkərdi, başsağlığı verərdi.

Yazın ilk ayında Mustafanın bacısı oğlunun kiçik toyu idi. Mustafa xarakter etibarilə yeyib-içən, deyib-gülən, zarafatı sevən və eleməyi bacaran orta yaşılı bir adam idi.

Səftər kişi məclisə geləndə Mustafa bir tərəfə çəkilib yeyib-içirdi. Səftər kişi içəri girəndə Mustafa ayağa durdu və məclisdeki təklif elədi ki, badələri Səftər kişinin sağlığına içsinlər, cünki Səftər kişi xeyir-şər adamıdır, əsl aqsaq-qaldı. Səftər kişi yanında oturan adama piçıldı ki, Mustafa çox yaxşı cavandı, onun dağısı da yaxşı karlı adam olub, bu, ona oxşayıb.

Bir az keçməmiş keflənmiş Mustafa bir də ayağa durub Səftər kişinin sağlığına bədə qaldırdı və dedi ki, Səftər kişi böyükə böyükdü, kiçiklə kiçik. Səftər kişi yanında dedi ki, Mustafanın dayısı aqlı illərində kəndi acıdan ölməyə qoymayıb, çox yanımcıl adam olub.

Məclisin şirin yerində artıq sərənşılığın tamam bilinən Mustafa yenidən durur və dili topuq çala-çala dedi ki, gəlin bu badələri Səftər kişinin sağlığına içək, ona görə ki, 41-ci ildəki kişilərin ən yaxşısı, ondan yoxdu. Mühəribədə kantujnu olanların hamisi yoxdu, ölüb, amma Səftər kişinin güllə bu üzündən dəyib o üzündən çıxıb, başının yarısı yoxdu, kişi neçə ildi kontujnudu, aradabır dəli də olur, amma heç vecinə deyil, yenə sağ-salamatdı. Mustafanın yanında oturan sərənşiliyi dostu da başını qaldırb dedi ki, arsızdı, ona görə belədi. Səftər kişi yanındakı kişiyə dedi ki, Mustafanın əmiləri, atası çox alçaq adam olublar, bunun da bir suyu onlara oxşa-

yır. Səftər kişi bu sözləri yanındakına deyib məclisdən çıxdı, heç nəmər də yazdırmadı.

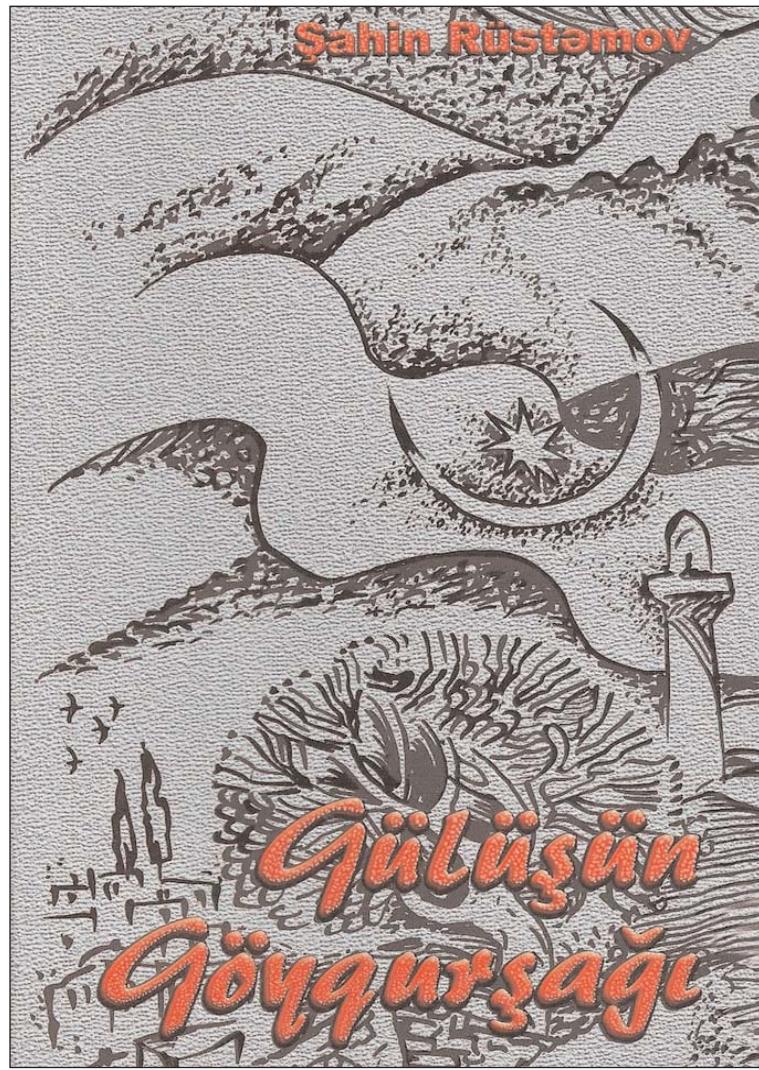
Səftər kişinin iki qızı, bir oğlu vardi. Qızları başqa rayona əre getmişdi, ata evinə azaz gəlirdilər, oğlu əsgərlikdən sonra Qazaxistana gedib orda qalmışdı. Çoxdan idi ki, ondan bir xəber yox idi. Əvvəllər heç olmasa evə məktub yazardı. Anası Sənəm tez-tez qonşulara gileyənirdi ki, Səftər xəstə yatır, Xalidi, yeni oğlunu arzulayır. Yaziq kişi bilmir oğlunu bir də görəcək, yoxsa yox.

Səftər kişinin xəstəliyi ağırlaşmışdı, yanına gəlib-gedənlərin sayı artmağa başlamışdı. Özünün xahişi ilə kəndin molası Məşədi Muxtar da çox vaxt ona baş çəkənlərin yanında olurdu. Niyə özünün xahişi ilə deyirəm, Səftər kişi təmiz communist olduğundan ateist idi. Canı azar tanıyan kimi mollaya-zada inanmazdı. Hələ desən, onlardan zəhləsi də gedirdi. Naxoşluğu güc geləndə qonşusu Binnətdən xahiş eləmişdi ki, Molla Muxtarə desin, qoy o da gəlsin. Molla Muxtar da əvvəl razılıq verməmişdi, sonra demişdi ki, o Allahsızın, dəlinin biridi, ona fatihə düşmür. Sonra kəndin ağsaqqallarının sözünü yera salmamışdı, gəlmışdı. Səftər kişiye baxan kimi demişdi ki, bu kişi uzun müddət ölməyəcək, xeyli əziyyət çəkəcək, üzündən hiss olunur ki, elədiyi pisliklərin haqq-hesabından, ona axırtdə veriləcək suallara cavab verə bil-meyəcəyindən qorxur.

Səftər kişi daha az-az danışır, çox vaxt gözüyümələr olurdu. Kimsə dedi ki, oğluna telegram vurun, gəlsin, kişinin son nəfəsinə çatsın. Kəndin poçtunun müdürü Surxay yaxşı adam idi, Xalidə telegram vurdu, atasının ölüm döşəyində olduğunu bildirdi.

Xalid bir həftədən sonra gəldi.

Sağları tamam ağarmışdı, dilimizi əməlli-başlı yadırğamışdı, dediyi sözlərin çoxunu düz-əməlli başa düşmək olmurdu, qazax ləhcəsində dañışındı. Bir sözlə, Xalidə Xalidlik qalmamışdı. Anası boyununa sarılıb ağladı, Xalidin heç tükü də tərəpənmedi. Onun qoluna girib Səftər kişinin yanına apardılar. Qonşuları Binnət dedi ki, ay Səftər, gör kim gəlib? Səftər kişi səsə gözünü açıb baxdı və yavaş, güclə eşidiləcək səsə dedi ki, Xosrov deyilmi? Xosrov Səftər kişinin böyük qızının əri idi. Səftər kişi gözünü yenidən yumdu. Xalidi çöle çıxardılar, anası ona təsəlli verib dedi ki, qorxma, indi atan yaxşıdı. Xalid kənarə baxa-baxa dedi ki, məni belə tanıdisa, onun yaxşı olmağı çəzdi, çətin düzələr. Xalid gələndən bir həftə sonra Səftər kişinin vəziyyəti lap ağırlaşdı. Daha heç gözünü də açmir, qırıq-qırıq nəfəs alırdı, arabir qas-qabağını tökürdü, hiss olunurdu ki, ağrılar

kişiyə əzab verir. Xalid isə tələsirdi, deyirdi ki, işdən cəmi on günlüğünə icazə alıb. Səftər kişinin nə vaxt öləcəyi məlum deyildi. Gecənən yarısına kimi Sənəm və qonşu avadların bəziləri Səftər kişinin yanında otururdular. Gecə yarısı Molla Muxtar gəlir, sübh namazından bir saat keçənə kimi Quran oxuyurdu. Hər dəfə Molla Muxtar Quran oxuya yanda adama elə gəlirdi ki, Səftər kişi bunu bilir, cünki onun nəfəs almağı rahatlaşır, üzündə bir sakitlik yaranırdı. Molla Muxtar gələndə avadlar dağılılıydı. Otaqda Molla Muxtarla Səftər kişi ikisi qalrırdı otaqda.

Molla Muxtar da hiss edirdi ki, dua oxumağa başlayan kimi Səftər kişinin xırıltısı azalır, hulqumu az-az qalxıb-enir. O, düşünürdü ki, kişinin çəkdiyi bu əzablar təsadüfi deyil. Onun həyat terzindən, Allahın inamsızlığınından, adamlara etdiyi pisliklərdən irəli gelən məsələdi. Muxtar bunları fikirləşə-fikirləşə dua oxuyur, tez-tez Səftər kişiyə baxırdı və bəzen, nədənsə, qorxub eymənirdi. Molla Muxtar xatırlayırdı ki, aqlı illərində qonşu kənddən dul avrad olan Məxmərin yelinli ineyini Soltanla birlikdə uğurlayıb kəsmişdilər. Rayon mərkəzindən Kor Tağıya oğlunu mühəribədə itkin düşməsinə görə verilən birdəfəlik qan pulunu gizlətmışdilər, arvadı Qəməri günahı olmaya-olmaya çox, lap çox incitmədi, analarına kömək eləmək istəyən qızlarını da ona qalmışdı, mollalığa təzə başlayanda özünü camaata göstərmək üçün sözlərini bilməyə namaz qılmışdı. Son vaxtlar ata-anasına, əzizlərinə Quran oxutmaq üçün verilən pulları almışdı, ancaq oxumağışdı. Molla Muxtar bu və ya buna bənzər başqa şəyleri də düşünə-düşünə gözlərini Səftər

kişidən çekmir, heç olmasa indi borcunu vicdanla yeri-nə yetirmək istəyirdi. Amma keçmiş haqqında düşüncələri ona fikrini bir yerə toplamağa imkan vermirdi.

Molla Muxtar belə bir günde onunçun də olacağından qorxmağa başlamışdı. O, heç vaxt Allahın varlığına bu qədər inanmamışdı, Allahdan bu qədər qorxmamışdı. Həqiqətən, Allah haqqında onun təsəvvürü elə idi ki, yaxşı ki, elə bil ki, heç təsəvvürü yox idi. Molla Muxtar təhsil almamışdı, özünü dediyinə görə, qonşu kənddən olan Molla Surxaydan öyrənmişdi Quran oxumağı.

Molla Muxtar gələcək aqibətindən həm də ona görə qorxurdu ki, o, duaların nə hamisini, nə də ardıcılığını bilir-di. Buna baxmayaraq ölü də götürmüştü. Doğrudur, Səftər kişi dinə o qədər inanan adam deyildi, amma bu, Molla Muxtar öz işini bilməməyə haqq qazandıra bilməzdı.

İndi Molla Muxtar Səftər kişinin son nəfəsədə olan canına tamaşa edə-edə onun elədiyi işləri özünün eməlləri ilə müqayisə edirdi və onu vahimə basırdı.

Bir neçə gündən sonra Səftər kişi keçindi. Onu yuyac yerində yuyub təmizlədilər, kefənləyib evin ortasına qoyular. Axşam düşəndə Molla Muxtar onun başı üstündə Yasın oxuyur, avadlar həzin-həzin ağlayırdılar. Gecə düşəndə Molla Muxtar sübh namazından sonra geleceyini bildirib getdi. Avadlar gecəni yatamadılar, kişinin üstündə ağa-laşmanı davam etdirdilər.

Gecə keçmişdi. Sübh namazına təxminən bir saat qalmış olardı. Avadların bəziləri elə oturduğu yerdə növbə ilə gözlerinin acı yuxusunu almaq üçün mürküleyirdi. Avadlardan biri gözlerini açdı.

Qorxa-qorxa, dili batmış bir vəziyyətdə yanındakı arvadı dümsükləyib oyadı. Onlar dəhşətlə meyitə baxdılar. Səftər kişinin əlinin biri kefəndən kənarə çıxmışdı, qarnı enib-qalxırdı. Arvadlar qışqırıb çöle çıxdılar. Qonşu Binnət çağırıldılar. Binnət içəri girəndən iki-üç dəqiqə sonra rəngi aqar-mış çöle çıxdı. Dedi ki, kişi dirlilib, tez mağarı sökü, yoxsa bilib qorxar. Kəndin səs-küyə yuxudan oyanan kişiləri məsələni eşidib gəldilər. Gəlib gördülər ki, Səftər kişinin göz-ləri açıq kefənin içindən sakit-cə baxır. Gələnlər kişini kefəndən çıxardıqdan sonra yorğan-döşəyə qoydular. Molla Muxtarın dalınca adam gəndərib əhvalatı ona danışdılar. Molla Muxtar məsələni eşidəndə əvvəlcə inanmadı. Sonra bərk qorxmağa başladı. O da durub Səftər kişinin yanına gəldi. Molla Muxtar gələndən beş-altı kişi Səftər kişinin yanındaydı. Molla Muxtar içəri girəndə Səftər kişinin eli ilə onu göstərib yavaş səslə soruşdu ki, səni də buraxdılar? Qorxudan Molla Muxtarın qışqırılarının taqəti kəsildi, güclə otura bildi, özünü zorla topla-yıb dedi ki, hardan? Səftər kişi dedi ki, neçə vaxtdı onlar bir yerdədilər. Verilən suallara düzgün cavab verdim, mənə dedilər get, çağıracaq. Amma sən nahaq boynuna almadın, onsuz da orda hər şeyi bilirlər, ineyi öğretməyini da, Kor Tağının pulunu vermədiyiన də, arvad-uşağıını incitdiyiన də, camaati yalandan aldatdığını da bilirlər. Gərək boynuna alaydın.

Səftər kişinin üz-gözündən gürməqliq yağırdı.

Hamı nitqi qurumuş şəkil-də ona baxırdı. Səftər kişi Molla Muxtara dedi ki, get ha-zırlaş, səni də çağıracaqlar. Molla Muxtar başında heç bir düşüncə olmadan, qorxma-vəziyyətdə, bir növ, sürüne-sürünə evine getdi. Çatan ki-mi də yorğan-döşəyə düşdü, heç nə yeyib-içə bilmədi, bir həftənin içinde bir dəri qaldı, bir də sümük. Dili batığından heç kime bir kəlmə söz deyə bilmədi. Ağlaya-ağlaya bir neçə gün can verdi. Nəhayət, xəstəliyinin on ikinci günü öldü. Molla Muxtarı qonşu kəndin mollası Surxay götürdü. Amma çox tələskik. Yasa gə-lənlərin sayı çox az idi, demək olar ki, ancaq yaxın qohum-əqrəbası idi.

Səftər kişi "diriləndən" sonra bir il dörd ay yaşadı. Dündü, durub gəzə bilmədi, amma yorğan-döşəkdə olsa da danışa, hərəkət edə bilirdi. Səftər kişi yaşadığı günlərin hamisini ağlaya-ağlaya Allaha dua edir-di. Arvadı Sənəmin dediyinə görə, kişi o vəziyyətdə namazın sözlərini öyrənibmiş.

Səftər kişinin ölümünü arvadi Sənəm qonşuları Binnətə çox sakit tərzdə dedi. Oğlu Xalid Qazaxistandaydı.

Səftər kişinin dəfninə kəndin bütün adamları gəlmışdı. Dəfnədə qonşu kənddən üç mollı da iştirak edirdi. Yasda, demək olar ki, hamı deyib-gü-lürdü. Ehsan da çox iştahla-yeyildi.

50 ildən artıq bir zaman kəsiyində söz yolunda tər töküb, saç ağardan, şeirləri dildən-dilə, eldən-elə gəzərək poeziyasevənlərin rəğbətini qazanmış tanınmış şair Sərraf Şiruyənin bu il 70 yaşı tamam olur.

Dağılı, aranlı ömür sürüb, ürəyi Göyçə, Qarabağ həsrətiyənən çırpinan sevimli şairimizi 70 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir, uzun ömür, yaradıcılıq uğurları diləyirik.

Sərraf ŞIRUYƏ

GÖYÇƏ HƏSRƏTİ

Geceli-gündüzlü ahım-amanım,
Gözümün yaşıdı Göyçə həsrəti.
Fələyin eliyə başına düşən
Qəzanın daşıdı Göyçə həsrəti.

Demək biganəyəm onu unutsam,
Övladlıq borcunu üstümdən atsam.
Hansı bir tərəfə üzümü tutsam,
Mənə yanaşdı Göyçə həsrəti.

Könül gözətcisi öz həmdəminin,
Qəlbim qulu olub qüssə, qəminin.
Əbedi yadlıqla vüsal dəminin
Qanlı savaşıdı Göyçə həsrəti.

Üzer gözlərimdə dərd adlı gəmin,
Dumanca bürünər dağı sıñəmin.
Ta susana qədər bu ürəyimin
Yaxın sırdaşıdı Göyçə həsrəti.

Hər an vücadumu dirmiğə çəkən,
Gah qılınca çəkən, gah oxa çəkən.
Sərraf Şiruyəni çarmixa çəkən,
Şahin fərraşıdı Göyçə həsrəti.

OLAR

Barmağa taxılar qızıl, gümüşlər,
Qiymətli ləl, gövhər gizlincə olar.
Mis qalayxanada, yaqut, cəvahir,
Mücrüdə, sandıqda, sərnici olar.

Dərin çaylar sakit axar, lal gedər,
Nə dəvələr ağır-agır yol gedər.
Paxılın qəlbindən qeyli-qal gedər,
Pak ürek, pak könül sevincə olar.

İç boş nağara uca səsdədi,
Könüllər oxşayan kaman pəsdədi,
Süpürge həmişə ayaq üstədi:
Ya qapı dalında, ya kündə olar.

1966il.

KİMİ

Məni qışda sevdin, qışda ayrıldın,
İstəyin də oldu soyuq qış kimi.
Eşqsız, duyğusuz saxta ürəyin,
Asıldı sinəndən qara daş kimi.

Dilin acı oldu, qəlbən qaranlıq,
Şimşek tək şəfəqlər saçdırın bir anlıq.
Ömrün qızıl çığı, qaynar cavaklıq,
Uçdu yuvasından qaranquş kimi.

Daha üz qoymadın peşman olmağa,
Az qalib ürəyim şan-şan olmağa,
Sərraf Şiruyəyəm, düşmən olmağa.
Qalibdi aramız bir qarış kimi.

YOX – YOX

Cahil bazارında, nadan öndən,
Zərə zər qiyməti verilər? Yox-yox!

Sınmış könüllərin uçan taqları,
Naşı əlliroyla hörlər? Yox-yox!

Əgər xata dəysə bir kəsə dostdan,
Ölünce ürəyi çıxarmı yasdan?
Yetişməmiş meyve, dəyməmiş bostan,
Zavala düşməsə dərilər? Yox-yox!

Ay Şiruyə, qəflətdəsən, bir oyan,
Sənət yollarında nə dur, nə dayan.
Cavanlıqda ucalmayan, artmayan,
Qoca yaşlarında irilər? Yox-yox!

ELDAR İSMAYIL

O girov, amanat qəbirleri mən,
Necə soraqlayılm, Eldar İsmayı?
Göz yaşım gözümüzə bulud tək dolub,
Dil de, mən ağlayım, Eldar İsmayı.

Bəd gəlibdi çarxi dönmüş zamana,
Təselli ver, məni gətir gümana.
Bu saxta, riyakar, qanlı dövranı,
Nə ümid bağlayım, Eldar İsmayı?

Haraya yetişib, haya yetən yox,
Zülüm-sitəmimə əlac edən yox.
Ata yox, ana yox, torpaq, vətən yox,
Kimi qucaqlayılm, Eldar İsmayı?

Sirdir, müəmmadır dünyanın işi,
Nə arvad tanınır, nə də ki, kişi.
Mən belə tarixi, belə gərdi,
Necə varaqlayım, Eldar İsmayı?

Şiruyəyəm, dərdim dönüb qılınca,
Bu günlərə qalmayaydım, qılınca...
Ömür gedir, çatamıram dalınca,
De, necə saxlayım, Eldar İsmayı?

2008

DÖNÜM

İşərəm bir dəfə görüb üzünü,
A Göyçəm, dolanım, başına dönüm.
Qoynunda qazdırıb məzar yerimi,
Sənin torpağına, daşına dönüm.

Şirin öpüş alım bulaqlarından,
Sərin meh istəyim yaylaqlarından.
Tökülüm sinənə yanaqlarından,
Ağlar gözlerinin yaşına dönüm.

Şiruye, yaram var göynəmək üçün,
Əlacım qalmayıb neyləmək üçün,
Hüsünə tamaşa eyləmək üçün,
Uca qayaların qaşına dönüm.

2009

BU YURDDA

Biz gül əkib, gül becərib, gül umduq,
Niyə alaq, ot göyərib bu yurddə?
Nə tilsimdi, nə cadudu görəsən,
Su quruyub, od göyərib bu yurddə.

Hamı ümidi, gümanını itirib,
Bir-birinə inamını itirib.
Kök, nəsil, soy öz tamını itirib,
Özgə oxşar, dad göyərib bu yurddə.

Mat qalmışam yoxdu canda hənerti,
Heç göyəmir umduğumuz göyərti.
İnsan verməliydi axı cücerti,
Cin, fəriştə – zad göyərib bu yurddə...

Bu dünyanın sirri varmış nə yaman,
Qorxmaq gərək bu sehiрdən, ay aman!
Bu torpaq müsəlman, toxum müsəlman,
Bəs niyə bəzzad göyərib bu yurddə?

Şiruye, dönübmiş fələyin çarxi,
Zir-zibil gətirib çayları, arxi.

Biz palid toxumu əkmışdik axı,
Bəs niyə patpat göyərib bu yurddə?

ÇEKİLMİR

Dünya yaranandan haqqın karvanı,
Elə yoxus qalxır, düzə çekilmir.
Nahaqq meydan alır kor şeytan kimi,
Ocağa atılmış, közə çekilmir.

Çay var, kükrəsə də suyu içilməz,
Sıqqa var, daması baldan seçilməz.
Elə günah var ki, ondan keçilməz,
Qan var bağışlanır, üzə çekilmir.

Gel, dünya qəmindən Şiruyə, el çək,
Dünya başdan başa hikmetdi gerçək.
Kömür də qaradı, ancaq surmə tək,
Nə qasa, nə də ki, gözə çekilmir.

AĞLAMA

Ağlamaz deyiblər özü yixilan,
Özün yixilbsan, gülüm, ağlama!
Öz əlin gözünü kor eləyibdi.
Mənim ki, dəyməyib əlim, ağlama.

Baxışın – cavabsız qalan bir sual.
Bu çətin sınaqda tapdim dərd, mələl.
Durursa o vaxtı alıǵım dəsmal.
Gətir gözlərini silim, ağlama.

Qüssə dara çəkib, qəm məni yeyir.
Kirpiyin bir oxdu, sinəmə dəyir.
Vida kəlməsini baxışım deyir,
Niyə deyə bilmir dilim, ağlama?

O NARA

Ələsgər lazımdı yaza vəsfini,
Qiymət qoya sinən üstə o, nara.
Yüz bağban tər töküb bəslədiyi nar,
Bənzər olmaz sən bəsleyən o nara.

Hüsünün tərifi siğmaz bir bəndə,
Yüz ilgəyin düyünlənib bir bəndə.
Sən xanım ol, mən xidmətkar bir bəndə,
Açılm ilgəkləri qalsın on ara.

Şiruyəyəm, daşış səbir qazanım,
Ay zalimim, mənə qəbir qazanım,
Bir busə ver, mən də xeyir qazanım,
Məni atma bu atəşə, o nara.

YARIYA SARI

Gözəl, baxışların qan eyləyibdi.
Gətir dəsmalını, yarıya sari.
Əlbette, sağalar könül yarası,
Təbib qarşı gəlse yarıya sari.

Gəzmişəm vətənin yaxşı dağını,
Görmişəm həsrətin yaxşı dağını,
Çəkdi sinəsinə Yaxşı dağını,
Zəmanə qoymadı yarıya Sarı.

Şiruyəyəm, yar sərrini, yar açmaz,
Yolun azib, sərhəddini yar aşmaz.
Səy zarafat, pis ad mənə yaraşmaz.
Daha ömür gedir yarıya Sarı.

NİYƏ DÜŞSÜN

Vətənə keşik çəkib, oyaq olmamışansa,
Düşməni susduracaq yaraq olmamışansa,
El-obaya dar gündə dayaq olmamışansa,
Elin üstünə qayğıın, azarın niyə düşsün?

Bir yazıığa el tutub, fikir çəkməmisənse,
Bir çiçək saralanda boyun bükməmisənse,
Birçə ağaç basdırıb, bir gül əkməmisənse,
O bağa, o bağçaya güzərin niyə düşsün?

Bir qəlbi isitməye odun, közün yoxdusa,
Quru təselli üçün şirin sözün yoxdusa,
O torpaqda zəhmətin, eger izin yoxdusa,
O torpaqın qoynuna məzarın niyə düşsün?

1993

DÖNÜB İNDİ

Dönüb çarxi-zamana, iti tamahlar üçün,
Dünya yağlı quyuğu, plova dönüb indi.
Caynağı tutanların pulu dağlar oynadır,
Fəqir-füqəra üçün pul ova dönüb indi.

Diləncilik, dilənmək bayaq quru söz idi,
Bu gün milyonu keçib, dünən əlli, yüz idi,
Kasib üçün ehtiyac, kül altında köz idi,

Altdan-altdan qorlañib, alovə dönüb indi.

Necə də qatlaşış bəy, xanların qanları,
Pul toplamaq üçündür, gündə yüz oyunları,
Bu məzəlum kütłə üçün, "azadlıq qanunları",
Ağızdan, dildən tutan tilova dönüb indi.

Dərd əlindən qovrular, fəqirler yata bilmir,
Güçünü, qüvvəsini bazarda sata bilmir,
Cəhd etse də min dəfə, çıxarıb ata bilmir,
Adlıq ağızını cırın, cilova dönüb indi.

BOYANA

Bahar gələ, dağlarda qar əriyə,
Çəmən, çiçək nur selinə boyana.
Dan sökülüb, günəş yarib zülməti,
Belə vaxtı yatarammı boy, ana!

Süsən, sünbüllə baş qaldıra dərədə,
Nişanlı qız incə-incə dərə də.
Deyə sevdiyinə: sən də dər, ədə,
Görmürsənmi ətir saçır boyana.

Xəstə canım yataqdan baş qaldıra,
Əlin aça, Tanrıya baş qaldıra.
Bəxt ulduzum eşidə baş qaldıra,
Şiruyə yağıya verə boy, ana.

GƏL, GƏL

İlk görüş şirindi, ilk istək kimi,
Ürəyim çağırı: görüşə gel, gel.
Ümidim tikilib sən gedən yola,
Gözlərim axtarır həmisiə gel, gel.

Şiruyə ne danar, ne gizlər səni,
Gecə də, gündüz də hey izlər səni.
Nə qədər ömrüm var əzizlər səni,
Könlümün evində hər guşə, gel, gel.

YUXUMA GİRMƏ

Mən daha yatmırıam o arzularla,
Ey canan dediyim, yuxuma girmə.
O dünyam, bu dünyam bəxtim, iqbalım,
Din-iman dediyim, yuxuma girmə.

Ey bahar etirli çiçək bildiyim,
Tər-qönçə bildiyim, ləçək bildiyim.
Qalbimə, könlümə göyçək bildiyim,
Pir-loğman dediyim, yuxuma girmə.

Yadların əlinə verdin qılıncı,
Məni də özün tək etdin zarıncı.
Yuxulayıb dəyişdirmə balıncı,
Canda can dediyim, yuxuma girmə.

Gözündə kiçildi günəş varlığı,
Sevdin yarasa tək hey qaranlığı.
İtirdin istəyi, mehribanlığı,
Ey güman dediyim, yuxuma girmə.

Şiruyəyəm, qasırğa var, tufan var,
Bizim aramızda bir okean var.
Elə sanma görüşməyə güman var,
Şah-Xaqqan dediyim, yuxuma girmə.

ZƏLİMXANA DEYİN GƏLSİN

Ömür yolu tükənibdi,
Yad-yaxına deyin gəlsin.
Aramızda əhdimiz var,
Düz peymana deyin gəlsin,
Zəlimxana deyin gəlsin.

Dəndlər məni ünvan seçdi,
Təbib naşı dərman seçdi.
Tale acı fərman seçdi,
O, qanana deyin gəlsin,
Zəlimxana deyin gəlsin.

Xəzən əsib tər gülümə,
Sökülmüşəm ilmə-ilmə.
Şiruyədən son bir kəlmə,
Yana-yana deyin gəlsin,
Zəlimxana deyin gəlsin.

15 oktyabr 2009-cu il.

"Neftçi" belə səviyyəli transferlərlə uğurlu nəticə göstərməliydi"

"Qəbələ" klubunun yarımmüdafıçısı Rəşad Abdullayevin Qol.Az saytına müsahibəsi

— "Qəbələ" yeni çempionata yaxşı futbolçu var. Sənəcə, bu rəqabətə tab gətirə biləcəksən?

— Komandada hər şey qayda-sındadır. Bu il "Qəbələ"-dən yaxşı nəticə gözləməyə dəyər. Kollektivimiz çempionata necə la-zımdırsa, köklənə bilib. İnşallah, bunun bəhrəsini qarşısındaki oyun-larda görəcəyik.

— Komandaya yeni transfer olunan legionerlər haqda nə de-yə bilərsən?

— Legionerlərimizin səviyyəsi həqiqətən də yüksəkdir. Komanda-yə son transfer olunan brazili-yali futbolcu haqda yalnız xoş sözələr demək olar. Çempionatın startına yaxşı başlamaq lazımdır ki, digər qarşılaşmalarla da uğurlu çıxış edək.

— "Qəbələ"-də sənən mövqe-yində çıxış edən kifayət qədər

— Mənim istənilən klubda hər zaman öz yerim olub. "Qəbələ"-yə geləndən sonra çalışıram ki, öz mövqeyimə öyrəşəm. Belə götürəndə oynadığın klubda hər zaman rəqabəti hiss etməlisən. Hərə getmişəm, hər zaman çalışmışam ki, komandama maksimum dərəcədə xeyir verim. İki dəfə çempionluq yaşamışam. Yeni klubunda da əsas məqsədim budur. Mənəcə, rəqabətə tab gəti-rə biləcəyəm.

— İlk qarşılaşmanızı səfərdə "Simurq"-a qarşı keçirəcəksiniz. Zaqatala təmsilcisi yeni mövsüm üçün heyətini gücləndirib.

— Düzdür, səfərdəki oyun asan olmayacağına. Mən rəqib ko-

mandanın düşərgəsində baş ve-rən dəyişiklikləri mətbuat vasitəsilə izləyirdim. Həqiqətən də, komandanın etdiyi transferlərə xeyli gücləndiyini söyləmək olar. Keçən mövsüm "Simurq"-un he-yetində daha çox genç oyuncular yer alırdı və onlar bir qədər təcrübəsiz idi. Lakin bu mövsüm çox gücləndiklərini söyləmək olar. Həmçinin məşqçiləri də tanımış mütəxəssisidir. Bunlar onu demə-yə əsas verir ki, "Simurq" bu il yüksək yerlər uğrunda yarışacaq. Biz isə çalışacaq ki, səfərdən maksimum xal götürək. Lakin şansların əlinin əlliyyə olduğunu düşünürəm.

— Sabiq komandan olan "Neftçi" Çempionlar Liqası turnirində səfərdə İsrail təmsilcisinə biabırıcı hesabla məğ-lub oldu...

— Mən əvvəlcədən demişdim ki, bu rəqiblə oynamaq olar. İlk 15-20 dəqiqədə görsəndi ki, rəqib "Neftçi"-yə oynamak üçün imkan yaradıb. Rəqibləri güclü komanda da, nəhəng deyildi. "Neftçi" belə səviyyəli transferlərlə uğurlu nəticə göstərməliydi.

— Yəqin ki, "Neftçi"-nin böyükhəsablı məğlubiyyəti sənin üçün də gözlənilməz oldu.

— Mən fikirləşirdim ki, səfərdə "Neftçi" bir top fərqiylə məğ-lub olacaq və ya heç-heçə edə-cək. "Neftçi"-də təcrübəli futbolcu çoxdur. İlk baxışda demərsən ki, bu komandada nəsə çatışdır. Amma meydanda can qoymaq la-zim idi.

Əli HƏYATI

Vladimir Miçoviç: "Bu, əsl fiasko idi"

"Neftçi"nin sabiq serbiyalı qapıçısı Vladimir Miçoviç Qol.Az-a müsahibə verib.

— Vladimir, "Neftçi"-nin "Ha-poel"-lə oyununu izlədin?

— Internet vasitəsilə fragmentlərə baxdım. Çox acı məğlubiyyət oldu.

— Sənəcə, niyə hər şey bu cür ol-du?

— Prinsipcə, "Neftçi" ilk hissəni pis oynamırdı. Yəni, rəqibin elə də nəzərəçarpacaq üstünlüyü yox idi. Penaltı hər şeyi alt-üst etdi. Bəlkə də ilk hissə qolsuz başa çatsayıdı, evə qələbə ilə də dönmək olardı.

— Buraxılan qollarda həmkarm Rauf Mehdiyevin də kobud səhv-ləri oldu. Buna münasibətin?

— Həmkarım haqqında danışmaq düzgün olmazdı. Həm də komanda 0:4 hesabıyla uduzubsa, bütün güna-

hi qapıçının üstünə atmaq doğru ol-mazdı. Burada bütün komanda gü-nahkardır.

— "Neftçi" avrokuboklarda so-nuncu dəfə elə sizin dövrünüzdə böyük hesabla uduzmuşdu...

— Biz o vaxtı "Anderlext"-ə 0:5 uduzmuşduk. Düzdür, Belçikada qapıda mən dayanmamışdım. Amma istənilən halda, Belçika çempionu çox güclü idi. "Anderlext"-lə "Hapo-el"-i eyniləşdirmək olmaz.

— Necə düşünürsən, "Neftçi" cavab matçında möcüzə edə bilər?

— Real danışsaq, bu, mümkünüsü-zə oxşayır. Çünkü 0:4 böyük fərqli. Gərək "Neftçi" ilk oyunu bu qədər

bərbad keçirməyəydi. Bəzi epizod-larda futbolcular sadəcə, topun arxa-sincəna qaçmaq istəmirdilər. Bu, əsl fi-asko idi. Heç olmasa Bakıda daha la-yıqli mübarizə aparıb ən azından mi-nimalhesablı qələbə qazanmaq olar.

Anar XANLAROV

"Neftçi"dən şok qərar

RAİL MƏLİKOV, İQOR MİTRESKİ VƏ RAUF MEHDİYEV TRANSFERƏ ÇIXARILDI

"Hapoel Kiryat Şmona" — "Neftçi" oyunundan sonra "Neftçi"nin məşqçilər korpusu klub rəhbərliyi ya-nında toplantı keçirib.

Komandanın böyükhesablı məğlubiyyətinin səbəb-ləri araşdırılaraq, yekdilliklə klub prezidentinə təqdi-mat verilib. Bundan başqa, Bakıya qayıtdıqdan dərhal sonra "Neftçi" PFK-nin bazasında klub rəhbərliyi, məşqçilər və futbolçuların iştirakı ilə klubdaxili iclas keçirilib.

İsrail təmsilcisinə məğlubiyyətə görə klubun futbolçularına ciddi şəkildə xəbərdarlıq edilib. Həmçinin məşqçilər korpusunun təqdimatına əsasən, klub prezidentinin sərəncamı ilə son oyunlarda öz imkanlarından aşağı səviyyədə çıxış etməsi və Çempionlar Liqası ki-mi mötəbər yarışa məsuliyyətsiz yanaşmaları nəzərə alınaraq, "Neftçi"-nin kapitanı Rail Məlikov, müdafiəçi İqor Mitreski və qapıçı Rauf Mehdiyev transferə çıxa-rılıb.

Klubun transferə çıxardığı üç futbolçudan biri — qapıçı Rauf Mehdiyev klub rəhbərliyinin bu qərarına qısa münasibə bildirib. Qol.Az saytına açıqlamasında o deyib ki, komandanın toplantıda klubun prezidenti Sadıq Sadıqov iştirak etməyib.

“Nə olacaqsə, o da olacaq. Bu, rəhbərliyin qərarıdır. Əgər belə məsləhət bili-blərsə, deməli, olmalıdır. Biz nə deyə bilerik. Hələ tələsməyək, görək sonu nə olur. Transferə çıxarıldığımı inanmiram. Nə bilim, val-lah, bir şey deyə bilmirəm” — deyə o qeyd edib.

Rəşad Məcid, Yaşar Əliyev, Yusif Rzayev, Qulu Ağsəs, Seyfəddin Hüseynli, Aydın Bağırov və İsgəndər Həsənov Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

“Gənc Ədiblər Məktəbi”nin üzvləri Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

“525-ci qəzet”in kollektivi Baloğlan Şəfizadəyə oğlu

Zərdüştün

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznlə başsağlığı verirlər.

Allah rəhmət eləsin!

"Fənərbağça" iki ulduz futbolcu ilə anlaştı

Yeni mövsüm üçün transfer çalışmalarını davam etdirən Türkiyənin "Fənərbağça" klubu daha iki futbolunu heyətinə qatmaq yaxındır. "Sarı lacivərdli" komanda "Juventus"dan Miloş Krasiç, "Everton"-dan isə Yozef Yobonun transferi ilə bağlı artıq danışqlara başlayıb. Krasiçin Deyan Joksimoviçin danışqlarla üçün İstanbula gəldiyi və "Fənərbağça" rəhbərliyi ilə görüş-düyü bildirilir. Hər iki futbolçunun transferi ilə bağlı yaxın vaxtlarda mətbuata açıqlama veriləcək.

VE DEV YILDIZ RESM ENERBAHÇE

Fatih Terim Əli Yavaşı "Qalatasaray"a qaytardı

Qəbələ Futbol Akademiyasının direktoru vəzifəsindən istefa verən Əli Yavaş yenidən doğma klubu "Qalatasaray"da çalışacaq. Türkiyənin "Fanatik" qəzetinin yaydığı məlumatə görə, bununla əlaqədar onun "Qalatasaray"ın baş məşqçisi Fatih Terimlə görüşü də olub. Terimin Əli Yavaşı yenidən aşağı yaş qrupları üzrə komandaların rəhbəri təyin etdiyi bildirilir.

Ukrayna olimpiadada medal qazananlar üçün mükafatın məbləğini artırırdı

Ukrayna hökuməti "London-2012"də medal qazanacaq idmançıları üçün mükafatların məbləğini artırıb. Ölkənin Gənclər və İdman Nazirliyi bə-yan edib ki, olimpiadada birinci yeri tutana 125 min, ikinci yeri tutana 80 min, üçüncü yeri tutana isə 55 min dollar mükafat veriləcək.

Qeyd edək ki, buna qədər mükafatlar müvafiq olaraq 100 min, 70 min və 50 min dollar təşkil edirdi.

Daha 8 idmançı olimpiadadan qovuldular

XXX London Yay Olimpiadasında daha 8 idmançı turnirdən kənarlaşdırılıb. Badminton yarışlarında 8 idmançı bilərkəndə mübarizə aparmadıqları üçün olimpiadadan diskvalifikasiya olunublar. Cənubi Koreyadan 4, İndoneziya və Çindən isə 2 idmançı son qrup oyunlarında passivliyi ilə diqqət çəkib. Həmin oyunları arasında Dəvətçi Morganella irqçi davranışları səbəbindən London olimpiadasından qovulmuşdu.

Qeyd edək ki, daha önce futbol üzrə İsviçrəyişmasının üzvü Misel Morganella irqçi davranışları səbəbindən London olimpiadasından qovulmuşdu.

Materialları Anar CƏFƏRSOY hazırladı

Qaydalar

Yarışma Azərbaycan, Balkanlar (Qərbi Trakya, Bolqarıstan, Kosova, Makedoniya, Rumınıya) Başqırıstan, Qaqauz, İraq, İran, Qazaxistan, Krim, Qırğızistan, Özbəkistan, Tatarıstan, Türkiyə, Türkmenistan, Uygurlar, Çuvaşistan, Hakasya, Yakutiya, Altay, Tuva, Şimali Kipr Cumhuriyyəti daxil olmaqla, 20-dən artıq ölkəni əhatə edəcək.

II. Beynəlxalq Mahmud Kaşgarlı Hekayə Müsabiqəsi türk dillərindən hansı birini bilən və yarışmaya qatılmaq istəyən hər kəs üçün açıqdır.

Yazarlar, hansı ölkədə yaşamaqlarından asılı olmayaraq, yazı zamanı istifadə etdikləri türkçəyə uyğun münsiflər heyətinə müraciət edə bilərlər.

Müsabiqə 2 turdan ibarətdir. Birinci tur ayrı-ayrı ölkələrdə (yerlərdə) keçirilir. Ölkələr üzrə mükafatlandırma 3 (üç) əsas ve 1 (bir) həvəsləndirici yerdən ibarətdir. Ölkələrdə birinci yeri tutanların əsərləri Türkiyə türkçəsinə çevrilərək, Türkiyə türkçəsini bilmək şərti ilə, ayrı-ayrı türk-dilli ölkə yazarlarından təşkil edilmiş münsiflər heyətinə təqdim ediləcək.

Hekayənin hansı mövzuda olmasının fərqi yoxdur.

Ölkələrdə əsərlər 30 avqust 2012-ci il tarixinə kimi təqdim edilə bilər.

Avrasiya Yazarlar Birliyi**II Beynəlxalq Mahmud Kaşgarlı Hekayə Müsabiqəsi keçirir**

Ölkələrdə qaliblərin adları 30 sentyabr 2012-ci ilədək açıqlanacaq.

Ölkələrdə mükafatların təqdimati 2012-ci ilin oktyabr - noyabr aylarında olacaq.

Ölkələrarası qaliblər seçimi - noyabr 2012-ci il.

Ölkələrarası mükafatlandırma - dekabr 2012-ci il.

İştirakçılar müsabiqə üçün əsərləri bu ünvana göndərə bilərlər: Bakı şəhəri, Ş.Mustafayev küçəsi 27 / 121, Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi binasının 1-ci mərtəbəsi, "525-ci qəzet"

Tel: 566-93-40, 566-67-98;
E-mail: cemile525@yahoo.com
Cəmилə Ələkbərova.

Müsabiqənin şərtləri:

1. Müsabiqəyə təqdim ediləcək əsərlər göstərilən ünvana əllə və ya xud poçt vasitesilə göndərilə bilər. Hekayələr böyük zərfin içərə qoyulmalı və zərfin üstünə müəllifin şərti adı yazılmalıdır.

2. Münsiflər Heyəti üzvləri və onların ailə üzvləri, doğmaları müsabiqəyə qatıla bilməz.

3. Müsabiqəyə heç yerdə çap olunmamış əsərlər təqdim edilməlidir.

4. Mövzu seçimi sərbəstdir.

5. Müsabiqəyə ən çox iki hekayə təqdim etmək olar.

6. Təqdim ediləcək hekayələrin ən azı 1000 (min) və ən çoxu 3000 (üç min) söz həcmində olması şərtlidir.

7. Müsabiqəyə təqdim ediləcək hekayələrin altında müəllifin şərti adı qeyd edilməlidir. Şərti addan başqa, müəllifin kimliyini göstərən hər hansı bir işarə əlavə olunarsa, yazı müsabiqədən kənar ediləcək.

8. İştirakçı adını, soyadını, ünvanını, avtobioqrafiyاسını və 1(bir) ədəd şəklini ayrı bir kiçik zərfə qoyub, zərfin üstünə şərti adını yazmalıdır. Həmin zərf hekayə olan böyük zərfin içərə qoyulmalıdır.

9. Hekayələr 6 (altı) nüsxədən ibarət olmaqla, 12 ölçülü şriftle yığılmalı və çap variantında təqdim olunmalıdır. Müsabiqədə qalib gəlmüş əsərlər kitab şəklində nəşr olunacaq. Buna görə də zərfin içərə yazılarının Word programında yığılmış varianti CD və xud diske yüklənmiş şəkildə göndərilməlidir.

10. Müsabiqəyə təqdim edilmiş hekayə mətnləri geri qaytarılmır və mətn müəllifi bununla bağlı heç bir haqqda iddia edə bilməz.

11. Müsabiqədə mükafat qazanan əsərlərin bütün hüquqları Avrasiya Yazarlar Birliyinə məxsus olacaq.

ÖLKƏLƏR ÜZRƏ MÜKAFTALAR

Birinci yer: 500 \$
İkinci yer: 300 \$
Üçüncü yer: 150 \$

BEYNƏLXALQ MÜKAFTALAR

Birinci yer - 10.000 TL
İkinci yer - 7.500 TL
Üçüncü yer - 5.000 TL
Həvəsləndirici - 2500 TL

ELAN

ti.

9. Bütün Ukrayna vilayət mərkəzlərinin dövlət universitetləri (Odessa, Donetsk, Xarkov, Poltava, Simferopol, Jitomir, Vinnitsa, Lvov, Çerkassı, Dnepropetrovsk və s.).

1. Moskva Memarlıq və İnşaat universiteti.

2. Plexanov adına İqtisadiyyat universiteti.

3. Moskva Tibb universiteti.

4. Moskva Mühəndis-fizika universiteti.

5. Dağıstan Dövlət universiteti.

6. Rusiya Prezidenti yanında dövlət qulluqçuları akademiyası.

1. Vrotslav (Polşa) Dövlət universiteti (universitet təhsili bitirənlərə Polşa, Fransa (ikili) diplomunu və İngiltərə Krallığı Logistika (iqtisadiyyat) və Nəqliyyat institutunun sertifikatını verir).

İxtisaslar:

Bütün humanitar, Tibb, İqtisadiyyat, Texniki və başqa ixtisaslar təklif olunur. İxtisaslarla bağlı sual-lara Xəzər universiteti, Karyera Mərkəzində cavab almaq olar. Respublikamızdan xaricdə alınan təhsil Beynəlxalq Tibsil və Elm Mərkəzinin (Bakı) universitetlərə bağlı Müqavilələr əsasında aparılır. Bu Müqavilələrə əsasən Mərkəzin vasitəciliyi ilə universitetlərə qəbul olunanlar təhsil müddətin-də Mərkəzin diqqət mərkəzində saxlanılacaq.

Ünvan və əlaqə telefonları:

1. 8-ci km. qəsəbəsi, Məhsəti küçəsi 11, Xəzər universiteti, Karyera mərkəzi, Sənədlərin qəbulu — Əlövsət müəllim, telefon: 050-321-31-69.

2. Tel: (012) 429-66-54, 050-398-32-68, 055-466-26-68.

3. Bakıxanov qəsəbəsi, Mehmandarov küçəsi, 23, "Modern" tədris mərkəzi, tel:(012) 511-93-74 Adil İsgəndərov adına Mədəniyyət sarayı, tel: (012) 429-86-25 (Bədii rəhbər)

ELANLAR**Kurslar**

Dizayn studiyası kurslara dəvət edir: İnterier Dizaynı (mənzil, ofis, ev). Landşaft Dizaynı. Mebel Dizaynı. Geyim (paltar) Dizaynı. Proyekt qrafikası (çertyojlarının hazırlanması və çəkilməsi). Ali məktəblərə bu ixtisaslar üzrə hazırlama. Dizayn və Arxitektura rəsmxətti (AutoCad, ArhiCad, 3 D Max). Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

T. (012) 566-88-96; (012) 491-14-62 (050) 463-30-09;
www.iiib.az-baku.com

Qadın paltarlarının Biçmə-Tikiş, Dizayn və Modeləşdirme kursları. Müəllim — yüksək səviyyəli usta (qadın), rəssam, model-yer, dizayner. Fransız biçmə metodu. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun diplому verilir.

T. (012) 566-88-96; (050) 310-70-17;
www.iiib.az-baku.com

MÜHASİBAT kursları (2ay) həmçinin Beynəlxalq və Komputer mühəsibatı. Bank işi. Tədris programı mühəsibatın ən əvvə-

lindən başlayaraq balansın tərtibinə qədər keçirilir, məşğələlər praktiki xarakter daşıyır. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (050) 463-30-09,
www.iiib.az-baku.com

Kişi və Qadın BƏRBƏRİ kursları. Kurslar praktiki şəkildə keçirilir. Dərsləri yüksək səviyyəli profesional kişi və qadın ustaları keçirir. Dərslər şəhərin mərkəzində "İçəri Şəhər" metrosunun yanında keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 430-34-49,
(012) 491-14-62,
www.iiib.az-baku.com

Kosmetologiya, Aparat kosmetologiyası, Vizaj, Manikur, Tatuj və Pirsinq kursları. Azərbaycan və rus dillərində. Şəhərin mərkəzində, fərdi və qruplarda. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutun DİPLOMU verilir.

T. (012) 555-22-23;
(050) 344-15-51,
www.iiib.az-baku.com

Masaj kursları. Masajın bütün növləri praktiki şəkildə öyrənilir. Dərsləri böyük təcrübəsi olan professional həkim-masajist keçirir. Dərslər qruplarda 3 ay, fərdi 1 ay keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutun Diplomu verilir.

T. (055) 320-08-72;
www.iiib.az-baku.com

AŞPAZ, QOLYANALTIÇI (xolodnitsa) və ŞIRNİYYATÇI Kursları. Azərbaycan, türk və Avropa mətbəxinin xörəklərini bişirmək və qolyanaltı (zakuska) hazırlamağı öyrədir. Həmçinin tort və pirojna hazırlamaq və gözel bəzəmək. Telefon: (012) 566-88-96,(012) 491-14-62 (055) 320-08-72;www.iiib.az-baku.com

Kurslar: MOBİL Telefonların təmiri; Kompyuterlərin təmiri; Sistem icrayəsi (sistəmin) və Kompyuter şəbəkələri. Bütün lazımlı olan avadanlıq və cihaz var. Dərslərin keyfiyyətinə təminat verilir. Tezlepdirilmiş kurslar da təşkil edilir. Asan işadəzəlmə və yüksək əməkhaqqı! Beynəlxalq İxtiraçılıq

və biznes İnstitutun DİPLOMU verilir:
Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (055) 562-13-09; www.iiib.az-baku.com

TRANSPERSONAL PSİKOLOGİYA — kurslar və treninglər. Trans-motor öz-özünü idarəetmə, Aktiv təsviretmə seansları, Parapsixoloji nevrozlar, Psixosintez və Dərin psixanaliz. Stres, depressiya, fobiya, qorxu, qeyri-adı, anlaşılmaz duyu və hissələrdə, şəxsiyyətlərə münasibətlərdə və seksual problemlərdə yardım. Psixoloq-tələbələr psixoterapiya, məsləhət təcrübəsi və Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutun DİPLOMUNU əldə edir.

Tel: (012) 571-13-96, (050) 740-90-06;
www. iiib.az-baku.com

İngilis dilli uşaq bağçasına iş stajı 3 il-dən az olmayan, Azərbaycan, rus, ingilis dilini mükəmməl bilən tərbiyəciler işə qəbul olunur.

Tel.: (012) 465-01-80; (012) 465-70-56; (050) 729-25-80.